

A KÖNYV

1955. JÚNIUS

V. ÉVFOLYAM

6. SZÁM

Tamási Áron „Ábel a rengetegben” című könyvét dedikálja az Ünnepi Könyvhét első napján

TARTALOM

A II. országos könyvtáros konferencia	241
HORVÁTH ISTVÁN: Megvalósulás útján a SZOT Elnökségének az üzemi szakszervezeti könyvtárakra vonatkozó határozata	245
GERŐ GYULA: Törődjünk többet az üdülők könyvtáraival!	248
G. HANGYÁL ERZSÉBET: A mezőgazdaság fejlesztésének ügye vidéki könyvtárainkban	251
NYILAS MÁRTA: Tárgyköri kiállítások a budapesti kerületi könyvtárakban	255
SZŐNYI LÁSZLÓ: A Lenin Kohászati Művek könyvtárának partfogolásáról	258
SEBESTYÉN GÉZA: A könyvtári munka. Kiegészítő katalógusok	261
ZALA IMRE: A könyvterjesztés 10 éve	265
G. GY.: Hogyan készül egy nagy kiállítás	268
BORSA GEDEON: Budai könyvkereskedők a középkorban	270
L. O.: Új könyvkiadónk, a Magvető	274
Kitüntetések	275 és 286
Darvas József népművelési miniszter kulturális forradalmunk helyzetéről	276
PÓK LAJOS: Kafka Margit	277

GONDOK ÉS EREDMÉNYEK

SZŐLŐSSY TIBOR: Még egyszer az előjegyzéses kölcsönzésről ..	281
Két olvasó levele a Magyarország Útikönyvről	282
A szakszervezeti könyvtárak és a Könyvtárellátó	282
NAGY EMILIA: Hogyan segíti a könyvkiállítás az olvasótábor növelését	283
Új szakmai kiadványok (Durzsa Sándor)	284
Eseménynaptár (Vajda Pál)	285
Különböző napilapokban és folyóiratokban megjelent könyvismertetések és irodalmi cikkek jegyzéke (Frank Zoltánné)	287

A címlap BÁNYÁSZ ANNI (Magyar Fotó) felvétele

E SZÁMUNK MUNKATÁRSAI:

Horváth István, a SZOT Kultúrnevelési osztály könyvtár- és ismeretterjesztő alosztály vezetője — G. Hangyál Erzsébet, a Népművelési Minisztérium könyvtári főosztályának munkatársa. — Nyilas Márta, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár módszertani osztályának vezetője — Szőnyi László, a Borsodmegyei Könyvtár vezetője — Sebestyén Géza, a Műszaki Egyetem központi könyvtárának osztályvezetője — Zala Imre, az Állami Könyvter-

jesztő vállalat vezetője — Borsa Gedeon, az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetője — Pók Lajos, a Művelt Nép Könyvkiadó lektora — Szőlőssy Tibor, a Borsodmegyei Könyvtár munkatársa — Nagy Emilia, a kistűzszállási Városi Könyvtár vezetője — Durzsa Sándor, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa — Gerő Gyula, A Könyv belső munkatársa.

A KÖNYV

Példányszám : 5300

A Népművelési Minisztérium lapja. — Szerkeszti: a Szerkesztőbizottság — Főszerkesztő: Katona Jenő. Felelős szerkesztő: Zolnay Vilmos — Felelős kiadó: Lapkiadó Vállalat igazgatója — Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin körút 9–11. Telefon: 221-285, 221-293 — Terjesztik: Budapesten a Főposta Hírlapterjesztő Üzeme, vidéken a helyi hírlapterjesztéssel foglalkozó postahivatalok. Előfizetés: a Posta Központi Hírlap Iroda vállalatánál, Budapest, V., József nádor tér 1., távb.: 180-850. Negyedévi előfizetési díj: 9.— Ft. Csekk számlaszám: 61.038.

A II. országos könyvtáros konferencia

1.

A Népművelési Minisztérium könyvtári főosztálya és a Közalkalmazottak Szakszervezete könyvtári szakbizottsága rendezésében tartották meg könyvtárosaink II. országos konferenciájukat. A tanácskozást *Non György*, a népművelési miniszter első helyettese nyitotta meg. Népi demokráciánk, kulturális forradalmunk igen nagy eredményeket tud felmutatni a könyvtárak vonalán is — mondotta bevezetőjében. Az eredmények megállapításával együtt mindjárt meg kell jegyeznünk, hogy sem a műveltség, sem a kulturális forradalom nem öncél. Azért műveljük, azért neveljük népünket, hogy ezzel is szilárdítsuk népi demokráciánkat, a proletariátus diktatúráját, hogy sikeresebben építsük a kizsákmányolásmentes társadalmat, s rakjuk le a szocializmus alapjait.

A könyvtári munkában is fontos a Központi Vezetőség márciusi határozatában megszabott feladatok szolgálata. Nem szabad elfelejtenünk: népünknek mindenekelőtt arra van szüksége, hogy megismerje az új, szocialista realista irodalmat, mert elsősorban ez az irodalom segíti feladataink végrehajtásában. Fontos feladat a politikai és a szakmai irodalom felkarolása is, mert ezzel nagymértékben segíthetünk a pártnak népünk politikai öntudatának emelésében, internacionalista szellemű nevelésében, szakmai képzésében.

2.

Ezután *Ujhelyi Szilárd*, a Népművelési Minisztérium könyvtári főosztályának vezetője tartotta meg beszámolóját *A magyar könyvtárak helyzete és feladatai* címmel. Elmondotta, hogy amíg a felszabadulást közvetlenül megelőző idők statisztikája összesen 1008 könyvtárat tartott számon, ma csak a Népművelési Minisztérium és a SZOT hálózatába tartozó közművelődési könyvtárak száma meghaladja a 10 000-et. A 12 legnagyobb könyvtár forgalmának összesített statisztikája azt mutatja, hogy a könyv iránti érdeklődés 1938-hoz

viszonyítva csaknem megötszöröződött. A tanácsi közművelődési könyvtár-hálózat kölcsönzése 1954-ben meghaladta a 15 millió kötetet.

Ezután *könyvtárügyünk egyes területein a mai helyzet kialakulását történelmileg tekintette át*. Az 1949-ben megalakult Népművelési Minisztérium, a szovjet tapasztalatok felhasználásával, továbbépítette és megszilárdította az állami közművelődési könyvtári hálózatot, amely ekkor még csak tíz körzeti és háromszáz népkönyvtárból állott, mintegy hatvanezer kötet könyvvel. Létrehozta a Népkönyvtári Központot, melynek főfeladata az állami hálózat szervezése és instruálása volt. 1951-ben került sor a vidéki városok könyvtárügyének nagyobb arányú fejlesztésére. 1952 nyarán már mind az 54 vidéki városban könyvtár működött.

Elért eredményeink megszilárdítása és továbbfejlesztése érdekében 1952-ben szükségessé vált a *könyvtárak egységét kialakító könyvtárügyi rendeletnek, a Minisztertanács határozatának* kiadása. Ennek legfontosabb elvi jelentőségű rendelkezése az, hogy meg kell teremteni a tudományos és közművelődési könyvtárak olyan egységes rendszerét, amely biztosítja a tudományos könyvtárak segítségét a közművelődési könyvtárak számára. Másik fontos minőségi változást jelentő rendelkezése volt az említett határozatnak, hogy a népművelési könyvtárak hálózatát egybehangoltan országunk közigazgatási beosztásával. A Minisztertanács határozata nyomán minden megyében létrejöttek a tanácsok intézményeként a megyei, s a járások többségében a járási könyvtárak. Ma a megyei könyvtárak száma 19, a járási könyvtáraké 87, a városi könyvtáraké 17, a főfoglalkozású könyvtárossal működő falusi könyvtáraké 130, a társadalmi munkában vezetett népkönyvtáraké, a fiókkönyvtárakét is beleszámítva, közel négyezer. Ez az átalakulás valóban minőségi változást hozott könyvtárügyünk fejlődésében.

Kedvezőtlen hatással volt könyvtárainkra, hogy 1953. év végéig a könyv-

kiadás és a könyvtárak között nem volt kellő kapcsolat, és könyvkiadási politikánk sem támasztotta alá az olvasók helyes igényeinek megfelelő kielégítését. Kevés válogatási lehetőség mutatkozott a szépirodalmi művek terén, a klasszikusok, különösen a magyar klasszikusok művei iránt mutatkozó érdeklődést egyáltalán nem, vagy csak nagyon kismértékben lehetett kielégíteni, minthogy ilyen művek alig jelentek meg. Szakkönyveknél nem vették eléggé figyelembe a helyi adottságokat. Emellett kétségkívül túlméretezett volt a politikai művek és brosúrák száma. 1953 első feléig a könyvállomány aránytalanul nagy részét közművelődési könyvtárainkban ideológiai és politikai művek, emellett kevés fajta, de sok példányban meglévő szépirodalmi művek képezték. A központi beszerzés hátrányaként mutatkozott az is, hogy a népkönyvtárak állományát azonosságuk miatt egymás között cserélni sem lehetett.

Nem fordítottunk kellő figyelmet ebben az időben a szorosan vett szakmai feladatokra, a könyvtárak belső rendjének kialakítására, nem ismertük fel teljes jelentőségében azt a tényt, hogy a könyvtár valamennyi egyéb tevékenységének nélkülözhetetlen feltétele a belső könyvtári rend.

A szakszervezeti könyvtárakról Ujhelyi Szilárd elmondotta, hogy a múlt évben 6910 könyvtárban több, mint 3,4 millió kötet könyv volt. A kikölcsonzott kötetek száma megközelítette a 6 és fél milliót.

Könyvtári fejlődésünket a júniusi határozatok előtt az igen erős számszerű növekedés jellemezte. Az olvasók számának s a forgalom további növelésének azonban épp a legjobban működő könyvtárakban akadálya volt az állomány egyoldalúsága. A júniusi határozatok után könyvkiadásunk megjavult.

A VIII. ker. tanács 3. sz. Szabó Ervin Könyvtárának vezetője a felszabadulási verseny során nyert zászlóval

Figyelembe vette az olvasóközönség legszélesebb rétegeinek igényeit. Könyvkiadóink széleskörű közvéleménykutatást végeztek, jelentős mértékben könyvtáraink segítségével. A könyvkiadás és a könyvtárügy kapcsolatai megerősödtek. A minisztérium könyvtári osztálya, több megyei és egyes járási könyvtárak, megrendezték a kiadói tervek ismertetését és vitáját, ahol igen sok komoly bírálat hangzott el az előző évek egyoldalú, az igényeket nem eléggé figyelembevevő kiadói politikájával szemben. A júniusi határozatok után egészségesebb arányok alakultak ki.

Az olvasótábor kiszélesedése, a könyvtárak állományának megnövekedése, a feldolgozó munka kialakulása, általában a könyvtári munka sokrétűvé válása mind nagyobb és nagyobb feladatok elé állította a könyvtárosokat, úgyhogy sok könyvtárunkban a szakmai és általános képzettség hiánya akadályává vált a további fejlődésnek. Meg kellett szüntetni azt az állapotot, hogy könyvtárainkban politikailag és szakmailag képzetlen, gyakran az átlagolvasó műveltségi színvonala alatt álló könyvtári dolgozók végezzenek könyvtári munkát. A minisztérium meghatározta, hogy az egyes könyvtári munkaterületeken milyen szakmai képzettségű dolgozók alkalmazhatók, másrészt a szakmai minimumvizsgák rendszerével biztosította, hogy bizonyos képzettségi fokon aluli dolgozók ne maradhassanak könyvtárainkban. Ez a képzettségi rendelet a dolgozók önképzését, erőteljesebb továbbképzését is maga után vonta és igen nagy jelentőségű a könyvtárak színvonalának emelkedésében. A megyei könyvtári hálózat kialakulása és megerősödése már lehetővé tette, hogy a Népkönyvtári Központ által végzett feladatok jelentős részét a megyei tanácsokra, illetve a megyei könyvtárakra bizzuk. Ezzel a megyei tanácsok még inkább felelős gazdáivá váltak a megyei könyvtárainak, nagyobb önállóságot kaptak megyei könyvtáraink is.

Az utóbbi öt év közművelődési könyvtárügyünk minden területén igen jelentős fejlődést hozott. A szervezési munka helyét mindinkább az egyre színvonalasabbá váló tartalmi munka foglalta el. Ha ezt a fejlődést kellő megvilágításban akarjuk szemlélni legjobban láthatjuk ezt az egy évig tartó felszabadulási verseny tükrében. A felszabadulási versenynek éppen az adott különös jelentőséget, hogy céljál nem annyira számszerű eredmények elérését, hanem a könyvtári munka belső rendjének és színvonalának megjavítását, a könyvtári propaganda sokrétűvé válását tűzte ki. Ez az időszak egyszersmind a követ-

kező ötéves tervre való felkészülés időszakában is volt.

A fenti gyors és erőteljes fejlődés azonban nem volt hibátlan. A márciusi határozatok fényében ma már világosabban látjuk régebbi hibáinkat, de különösen azokat, amelyek a legutóbbi másfél évben mutatkoztak. Igaz, hogy az olvasók és a kölcsönzések száma hatalmasan megnőtt — elég arra rámutatni, hogy a közművelődési könyvtárak az elmúlt évben több, mint 21 millió kötetet kölcsönöztek. Ez a nagy fejlődés azonban sok esetben az olvasók igényeinek kritikátlan kielégítését rejti magában. A könyvtárosok munkáját gyakran apolitikus magatartás kísérte. Ez különösen az ideológiai és politikai művek propagálásának elhanyagolásában mutatkozott meg. Amilyen öröndetes jelenség a magyar és világirodalom klasszikusai iránti érdeklődés megnövekedése, annyira káros az a jelenség, hogy ez az új magyar irodalom, a szovjet és népi demokráciák irodalma, sőt a haladó nyugati irodalom iránti érdeklődés csökkenésével járt.

Az olvasók nevelésének háttérbe szorulása eredményezte, hogy az olvasóközönség fokozottabb mértékben fordult a szépirodalom pusztán szórakozást nyújtó része felé, és általában kevesebb érdeklődést mutatott az ismeretterjesztő (műszaki, mezőgazdasági) könyvekkel szemben. Ez a jobboldali jelenség a könyvtárak gyarapítási politikájában is erősen érvényesült.

A jövőre vonatkozóan Ujhelyi elvtárs legfontosabb feladatokként jelölte meg: *a szakszervezeti könyvtárhálózat megerősítését, s a dolgozó parasztság, főleg a termelőszövetkezeti parasztság támogatását a könyvtári munka minden eszközével.*

Az állami könyvtárhálózatban további ifjúsági részlegeket, új ifjúsági könyvtárakat a különösen Budapesten ifjúsági olvasótermeket kell létesíteni. Az ifjúság nevelésében még az állami könyvtáraknál is fontosabb feladat hárul az iskolai könyvtárakra, ezek ellátottságát döntő módon kell megjavítani.

A szervezetileg már megerősödött megyei könyvtáraknak meg kell kezdeniük, illetve folytatniuk kell *tudományos munkájukat, a tájismereti anyag gyűjtését, feltárását és hozzáférhetővé tételét a közönség számára.* Meg kell erősíteni a járási könyvtárak munkáját. A fővárosban szaporítani kell a kerületi és fiókkönyvtárakat, vidéken, a járási, városi és önálló községi fiókkönyvtárakat.

Mind szervezetet, mind magántanulást útján tovább kell emelniük *könyvtársainknak politikai, szakmai és általános műveltségüket.* Fontos feladat hárul e

Ujhelyi Szilárd elvtárs beszámoló könyvtáriügyünk helyzetéről

téren a levelező-oktatással kibővített egyetemi könyvtáros-képzésre és a Népművelési Minisztériumra. A könyvtárosképzést közelebb kell hozni az élethez.

Ezután a *tudományos könyvtárak helyzetét* elemezte Ujhelyi elvtárs. Megállapította, hogy kiálló helyhiánnyal küszködik az Országos Műszaki Könyvtár, a Szabó Ervin Könyvtár, de különösképpen az Országos Széchényi Könyvtár. Szükségesnek tartaná, ha ennek a kérdésnek a rendezését kormányzatunk napirendre tűzné. Számolnkonyvet kell ugyanis azzal, hogy a tudományos könyvtárakkal szemben az igény tovább nő. A Párt Központi Vezetőségének határozata egyenesen megköveteli a könyvtárak fokozottabb igénybevetését.

A júniusi határozatot félremagyarázva, *a tudományos könyvtárakban is felütötte fejét a liberalizmus, azaz az olvasók pártos neveléséről való lemondás.* A könyvtárak egymás után hagyták abba patronáló tevékenységüket és ahol folytatják, ott is rendkívül lecsökkent a munka üteme.

A legfontosabb feladatok a tudományos könyvtárakkal kapcsolatosan a következők: a tudományos könyvtárakban tovább kell javítani a munka eszmei-politikai színvonalát, megszüntetve a helyenként még mutatkozó szakmai elzárkózottságot. Ki kell dolgozni az egyes könyvtárak s hálózatok feladatait, javítani kell ezek egymás közti és közművelődési könyvtárakkal való kapcsolatát. Tekintettel közművelődési feladataikra és olvasóikra, ki kell építeniük olvasói katalógushálózatukat, nagyobb figyelmet fordítva a folyóiratok tartalmának feltárására is. Állami és szakszervezeti közművelődési könyvtárak pártfoglalása minden tudományos könyvtárnak feladata. Különösen feladata ez a budapesti nagyüzemi könyvtárakkal kapcsolatban a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárnak. A könyvtártudományi munkát szélesebbé és időszerűbbé kell

tenni, bevonva ebbe a közművelődési könyvtárak erre alkalmas munkatársait is. Meg kell javítani könyvtáraink anyagi ellátottságát, elsősorban a tudományos könyvtárak fejlődését gátló helyiséghiányt kell megszüntetni.

A könyvtáros-képzés kérdései után a *könyvtárak állami irányításáról* beszélt. Nem lenne helyes elhallgatni, hogy az állami szakirányítás megvalósításának egyik jelentős akadályja éppen az, hogy a könyvtárügy egységes rendezése még nem történt meg. Ezért került a konferencia elé, második napirendi pontként a készülő alaprendelet tervezete, hogy itt a különböző típusú könyvtárak vezetői azt megvitassák.

A könyvtárak politikai-eszmei irányításának elválasztása a könyvtárak szakmai irányításától csak a könyvtárügy irányításának gyengítését eredményezhetné. Ki kell építeni minden területen az állami irányítás helyes rendszerét. Az állami irányításnak nem szabad csupán szervezeti kérdésekre korlátozódnia, hanem az irányítás elvi színvonalát emelve, foglalkozni kell mindenekelőtt a könyvtárak tartalmi munkájával.

Ezután Ujhelyi elvtárs igen megkapó képét rajzolta meg annak, hogy milyen legyen a jó könyvtáros, majd három döntő feladatként összegezte: 1. a *munkássztyál nevelése, kulturális ellátottságának fokozása*, 2. a *falu szocialista átalakításának támogatása*, és végül 3. az *ifjúság nevelése* kérdését.

3.

Utána Takács József elvtárs, a Közalakalmazottak Szakszervezete könyvtári szakbizottságának elnöke ismertette a szakbizottság munkáját. Majd Hegedűs Géza az Írószövetség üdvözlét tolmácsolta és kifejtette, hogy intézményessé és rendszeressé kell tenni az írók, könyvtárosok és könyvkiadók kapcsolatát, mert az olvasók érdekeit is csak így szolgálhatják.

Maller Sándor, a debreceni Egyetemi Könyvtár osztályvezetője felvetette a könyvtárosok hazai és külföldi tanulmányútjainak, továbbá egy önálló könyvtáros-egyesületnek kérdését. Kerekes András, a kaposvári Megyei Könyvtár vezetője a felvilágosító és feldolgozószolgálat megjavításáról, Pelejtei Tibor, a fővárosi XIII. ker. Szabó Ervin Könyvtár vezetője az olvasói véleménykutatásról, Sebestyén Géza, a Múszaki Egyetem osztályvezetője könyvtárosaink kettős: általános és szakmai képzettségének növeléséről, Szőnyi László, a miskolci Megyei Könyvtár vezetője a Könyvtárellátó szerepéről és a nagykönyvtárak patronáló munkájáról, Keresztesi Mihály, a budapesti XIV. ker.

Szabó Ervin Könyvtár vezetője az ifjúság könyvtári nevelésének kérdéséről szökött. S végül Horváth István elvtárs, a SZOT munkatársa, a SZOT könyvtárak belső munkájához, az üzemi könyvtárosok oktatásához kért segítséget.

4.

Ezután a felszabadulási verseny eredményeit ismertette Darabosné elvtársnő, majd Non miniszterhelyettes elvtárs átadta a kitüntetések, illetve jutalmakat. A kitüntetett könyvtárosokat üdvözlő szavaiban többi között felhívta a figyelmet: Arra kell törekednünk, hogy minél több dolgozó kérdéseire adjanak választ a mi könyveink. A könyvek kitűnő népnevelők. A könyvtárosokon áll, hogy ezek a népnevelők megfelelő helyre menjenek, kitűnő, alapos választ adjanak népünk kérdéseire, hogy a dolgozók világosan látva, még nagyobb lendülettel és lelkesedéssel építsék a szocializmust, legyenek készen hazánk megvédésére.

5.

A könyvtáros-konferencia ezután megvitatta a könyvtárügyi alaprendelet-tervezetét, Kovács Máté, a debreceni Kosuth Lajos Tudományegyetem könyvtárának vezetője előadásában. Ezzel a rendelet-tervezettel folyóiratunk már foglalkozott. Számos felszólalás, köztük Nemes Dezső, a Szikra Könyvkiadó vezérigazgatója után, világossá lett, hogy eddigi eredményeink lerögzítésére és megszilárdítására könyvtárügyünk egységének végleges megeremtésére és az előttünk álló feladatok megoldásának elősegítésére létre kell hozni, törvénybe kell iktatni a könyvtárügyünk egészét szabályozó alaprendeletet.

Végül Ujhelyi Szilárd elvtárs válasszolt a konferencia hozzászólóinak. Megállapította, hogy pozitív oldalai mellett a hozzászólók a referátumban felvetett elvi kérdésekkel keveset foglalkoztak, alig volt kritika vagy ellenvetés. Ha erről a konferenciáról kellene képet alkotnunk, hogy mennyire aktív politikai harcosok könyvtárosaink, akkor a kép nem lenne kedvező. Befejezésül Ujhelyi elvtárs hangsúlyozta, hogy komoly, következetes, az önkéntesség és fokozatosság elvét betartó nevelőmunkára van szükség a kulturális életben is. A könyvtáros őrhelye nem elefántcsont-torony, hanem a hasonlatnál maradvá, világítótorony. Minden magyar könyvtárosnak kötelessége, hogy végrehajtsa, illetve támogassa könyvtáros-konferenciánk határozatait és célkitűzéseit.

Végül a konferencia határozati javaslatot fogadott el, s ezzel magáévá tette a referátum célkitűzéseit.

Megvalósulás útján a SZOT Elnökségének az üzemi szakszervezeti könyvtárakra vonatkozó határozata*

1.

Egyre jobban köztudomásúvá válik, hogy — a magyar könyvtárügy egyik fontos része — a szakszervezeti könyvtárhálózat a felszabadulás után igen nagyot fejlődött. Ez a fejlődés különösen a fordulat évétől kezdve nagyiramú. Eredménye ma már az, hogy az összes dolgozók mintegy 25%-a olvasó a szakszervezeti üzemi könyvtárakban. Ennek a több, mint 500 000 főnyi olvasótábornak művelődési és szórakozási igényeit, a szocializmus építésének ügyét a szakszervezeti könyvtárak széles hálózata szolgálja. Szinte nincs olyan üzem, amelyben szakszervezeti üzemi könyvtár ne volna. Az eredmények elérésében jelentős szerepe van a kb. 11 000 szakszervezeti könyvtáros aktíva lelkes munkájának.

A SZOT Elnökségének a szakszervezeti könyvtárakra vonatkozó határozata amellett, hogy megállapította a szakszervezeti üzemi könyvtárak nagy fejlődését, felfedte a megnyilvánuló hibákat, melyek a továbbfejlődést komoly mértékben gátolták. A hibák egyik forrása az irányításban s az erők szétforgácsolt-ságában gyökerezik. Rámutatott a SZOT Elnökségének határozata a szakszervezeti üzemi könyvtárak munkájában megtalálható másik jelentős hiányosságra, amely megnyilvánul abban, hogy nem használják fel eléggé a rendelkezésre álló lehetőségeket, a könyvtárállomány összetétele lassan javul, nem folyik kellően ajánló, népszerűsítő munka, így a szocialista realizmus, az új magyar irodalom népszerűsítése. Az utóbbi időben elhanyagolják a politikai művek vásárlását, nem fordítanak elég gondot arra, hogy az üzemi könyvtárak segítsék az üzem termelési feladatait, a dolgozók szakmai, általános műveltségének emelésével.

Miindezeknek a hibáknak, hiányosságoknak megoldásához adott segítséget a SZOT Elnökségének határozata, és ezen túlmenően megjelölte a fejlődés útját is, amikor a legfontosabb feladatok megoldására hívta fel a figyelmet. Ezek között a SZOT Elnökség határozata által megjelölt legfőbb feladatok között szerepel az üzemi könyvtármunka színvonalának emelése, az olvasók számának további növelése, a területi, központosított könyvtárak létrehozásának feladata s mindehhez a szakszervezeti irányítás és ellenőrzés fokozása.

2.

A SZOT Elnökségének idézett határozatát idáig az Építő, HVDSZ, Pedagógus, Vegyész, Postás, Textilés szakszervezetek elnöksége tárgyalta meg és alkalmazta a határozat megállapításait a maga területére. A közeljövőben fogják tárgyalni a Bányász, KPDSZ, Orvos, Közalkalmazott szakszervezetek elnökségei is.

Azoknak a szakszervezeteknek az elnökségei, melyek már megtárgyalták a SZOT Elnökségének az üzemi könyvtárakra vonatkozó határozatát, igen nagyra értékelték a szakszervezeti üzemi könyvtárak szerepét és munkáját.

Az elnökségek aláhúzták a SZOT Elnökségének megállapításait, különösen azt, hogy az üzemi bizottságok, szakszervezeti területi bizottságok nem foglalkoznak kellően a könyvtárakkal, elhanyagolják a könyvtárak fejlesztését, a könyvtárak eloszlása nem egyenletes (Pedagógus, HVDSZ), továbbá, hogy a könyvtárak működése nem kielégítő, a könyv-népszerűsítés gyenge, a könyvtár elhelyezése nem megnyugtató.

Különösen nagy gondot fordítottak az elnökségek a könyvtárak irányítási, szervezési kérdéseire. Megállapították, hogy a könyvtárak továbbfejlesztése, az olvasók számának növelése érdekében meg kell szüntetni a könyvtárak túlságosan decentralizáltságát, szétaprózottságát. Rámutattak azokra az előnyökre, melyek az apró könyvtárak összevonásánál, illetve a fiókkönyvtárak létrehozásával jelentkeznek. Így többi között a könyvtárak összevonása vagy a kis-könyvtárak fiókkönyvtárként való működtetése lehetővé teszi a könyvállomány jobb kihasználását és a jelenlegi költségvetési keret mellett is javul a dolgozók könyvtárak, lehetővé válik szak-képzett könyvtárosok beállítása stb. Igen nagy gonddal határozták meg a könyvtárak összevonásának feladatát, s az összevont üzemek könyvtárainak és területi könyvtáraknak létesítési módját. A HVDSZ Elnöksége kifejezésre juttatta azt a véleményét, hogy a területi könyvtárhoz kell csatlakoztatni mindazokat az üzemeket, melyeknek jelenleg nincs könyvtárak, vagy könyv-állományuk 500 kötetten alul van. A Pedagógus Szakszervezet Elnöksége azt jelölte meg, hogy össze kell szedni és a járási könyvtárban kell elhelyezni az iskolába kiadott részleg-könyvtárakat. A

* (A SZOT Elnökségének határozatát lásd A Könyv 4. számában.)

szakszervezetek elnökségei hangsúlyozták, hogy természetesen az apró könyvtárak összevonásának úgy kell megtörténni, hogy ez nehegy az olvasók rovására menjen, vagy az olvasók könyvellátásának csökkentését jelentse. Épp ezért nagy gondot fordítottak arra, hogy a most már erősebb, központosított könyvtár leteti alappal, vándor-könyvtárak, könyvcsomagok segítségével, a könyvek tervszerű cseréjével ellássa a területéhez tartozó üzemeket, vállalatokat, szálláshelyeket. (Vegyész, Postás, Pedagógus szakszervezetek, HVDSZ). Ahol ily módon nem lehetne biztosítani a könyvellátást, ott természetesen továbbra is meg kell hagyni az előző könyvtári formát (önálló üzemi kis-könyvtár, műhelykönyvtár, levelező-könyvtár stb.) Kimondták, hogy a területi könyvtár kezelője felelős a hozzájuk tartozó üzemek, vállalatok jó könyvellátásáért. Emellett a területi vagy központosított könyvtárnak közvetlen könyvtári tevékenységet, kölcsönzési munkát is kell végeznie. A központosított vagy területi könyvtár megvalósításával lehetőség nyílik a szakképzettebb könyvtáros beállítására, akinek feladata, hogy segítse a hozzája, vagyis a területéhez tartozó függetlenített és társadalmi-munkás könyvtárosok szakmai képzettségének emelését. További feladat, hogy valamennyi függetlenített szakszervezeti könyvtárosnak, akinek nincs főiskolai végzettsége, a SZOT határozata értelmében el kell végeznie a könyvtártechnikai minimumot, és a Népművelési Minisztérium által megjelölt bizottság előtt vizsgáznia kell ebből az anyagból.

3.

A területi vagy központosított könyvtárnak nagy gondot kell fordítania a könyvtármunka színvonalának emelésére. Ezért a könyvtármunkát tárgyaló szakszervezetek elnökségeinek legtöbbje feladatául jelölte meg a területi vagy központosított könyvtáraknak, hogy éves munkatervet, költségvetés készítsenek, gondoskodjanak a folyamatos könyvtárfejlesztésről, a könyvtár belső rendjének biztosításáról, hivatalos leltárkönyv és katalógus készítéséről stb.

A könyvtárak munkájához jelentős segítséget fog nyújtani az átdolgozott, új »*Szakszervezeti üzemi könyvtárak működési szabályzata*«, amely a közeljövőben jelenik meg.

A szakszervezetek elnökségei a központosított illetve területi könyvtárak létrehozását nagy körültekintéssel határozták el. Épp ezért tettek olyan megállapítást, hogy ezeket az új területi illetve központosított könyvtárakat fo-

lyamatosan kell létrehozni, pl. HVDSZ területén minden megveszékelyen, Budapest kerületenként az Ingatlankezelő Vállalat kultúrotthonaiban, és ez évben a tapasztalatok felhasználásával négy megyében (Csongrád, Fejér, Hajdú, Somogy megyékben) valósítják meg.

A tapasztalatok figyelembevételével az alapos előkészítés betartására a határidőket nem túl rövid időben jelölték meg, ezt tette pl. a Vegyipari Dolgozók Szakszervezetének Elnöksége is és kimondta, hogy az először a Chinoin gyárban létrehozott központosított könyvtár tapasztalatai alapján kell a további feladatokat meghatározni. Rámutattak az elnökségek arra a feladatra is, hogy az üzemekben meg kell értetni a központosított illetve területi könyvtárak létrehozásának fontos feladatát. A szakszervezeti könyvtár további megerősödésével egyidejűleg valósul meg az, hogy a terület lakóinak is kölcsönöznek.

Nagy gondot fordítottak a szakszervezetek elnökségei (pl. Pedagógus, Postás-, Vegyész szakszervezet) a könyvtárak irányítására, ellenőrzésére, s kimondták az üzemi bizottságok, szakszervezeti bizottságok, járási, városi, területi bizottságok feladatait és felelősségét a könyvtármunkával kapcsolatban. Így pl. a Pedagógus Szakszervezet Elnöksége azt is megkívánja, hogy a szakszervezeti vezetőszernek évente legalább kétszer tárgyalják meg a könyvtár helyzetét, a könyvtáros munkáját, a nevelők könyvvvel való ellátását stb. Ugyancsak feladatuk jelölték meg a szakszervezetek elnökségei azt is, hogy A Könyv című folyóirat segítségét fel kell használni. Pl. a Postás és Pedagógus Szakszervezet elnökségei kimondták, hogy valamennyi könyvtár rendelje meg A Könyv című folyóiratot.

4.

A szakszervezetek elnökségei alaposan foglalkoztak a könyvtárak anyagi ellátásának kérdésével és megállapították, hogy ezen a téren lazaságok voltak. Nem egy könyvtárnál anyagi ellátás nem volt biztosítva. A szakszervezetek elnökségei kimondták, hogy általában a kultur és sportlap kulturális célokra eső részének 25%-át kell a könyvtárakra fordítani. Nagyon fontos az a megállapítás is, hogy a könyvek szerzeményezése a Könyvtárellátónál történjék, ennek segítségét használják fel. Ezt tette pl. a Postás Szakszervezet Elnöksége is; helyesen mutatott rá a HVDSZ elnöksége arra, hogy ha a Könyvtárellátó segít a könyvek beszerzésénél, akkor könyvtári kötésben, tehát tartósabb kötésben kapják a könyveket, felszerelve (jeizetelve, kartotékokkal ellátva stb.)

és a Könyvtárellátó segítsége igénybevételeivel a könyvtáros több időt is tölthet a könyvtári munkával. A Könyvtárellátóval kötött szerződés nyomán biztosítva van a pénz tervszerű felhasználása és a tervszerű könyv vétel is. Ezt ismerték fel általában a szakszervezetek, és a SZOT kultúr-nevelési osztálya a Népművelési Minisztérium könyvtári főosztályának segítségével eljárt, hogy a szakszervezetek megnövekedett könyvigényeit a Könyvtárellátó zökkenőmentesen biztosítani tudja.

5.

A SZOT Elnökségének határozata nyomán a szakszervezetek elnökségei, szinte kivétel nélkül valamennyi, igen nagy gondot fordítanak a területükre vonatkozó, az illetékes minisztériummal közösen történő könyvvédelmi rendeletek kiadására. Előjárt ezen a téren a Vasas és a Kohász Szakszervezet, ezek már is megjelentették a rendeletet. A Textiles, Bőrös, Nyomdász, HVDSZ, Postás és a többi szakszervezetek és az illetékes minisztériumok most tárgyalják. A könyvvédelmi rendeletnek a jelentősége igen nagy; kimondja, hogy az üzemi könyvtárállomány és a felszerelés társadalmi tulajdon. Meghatározza a könyvtárat fenntartó szerv (vállalat, szakszervezet) köteleseit, nyomatékosan leszögezi és elhatárolja a vállalat, az üzemi bizottság, a könyvtáros kötelezettségeit, megjelöli a kölcsönzéssel kapcsolatos feladatokat, az olvasók köteleseit stb. Mindez hozzájárul, hogy az üzemi könyvtárak munkája megjavuljon.

Az eddigi tapasztalatok szerint sokkal nagyobb gondot kell fordítaniuk a könyvtáraknak a termelés segítésére. A SZOT Elnökségének határozata megjelölte ezen a téren a feladatot, mégpedig azt, hogy a dolgozók műszaki, szakmai könyvellátását jobban kell biztosítani. Ehhez fontos feladat, hogy az üzemi, szakszervezeti könyvtárak és a vállalati, műszaki könyvtár között megfelelő kapcsolat alakuljon ki, a szakszervezeti könyvtár letétként műszaki könyveket kapjon, a műszaki könyvek népszerűsítését végezze stb.

A SZOT egyre jobban biztosítani igyekszik az állami könyvtárak segítsé-

A Szegei Textilművek szakszervezeti könyvtárában

gét is. A Népművelési Minisztérium és a Fővárosi Tanács közbenjárására pl. a Fővárosi Szabó Ervin könyvtár hivatalosan is foglalkozik a budapesti üzemi könyvtárak módszertani segítségével. De más könyvtárak is, az Országos Széchényi könyvtár, a debreceni és szegedi egyetemi könyvtárak, Komárom és Borsod megyei könyvtárak stb. is jelentős segítséget adnak az üzemi könyvtáraknak. Azonban szükséges az, hogy ezt a segítséget szélesítsük. A Népművelési Minisztérium könyvtári főosztályával egyetértésben felkérjük a legkülönbözőbb könyvtárakat, megyei, járási, falusi állami könyvtárakat is, hogy a területükön lévő szakszervezeti, üzemi, különösen nagyüzemi könyvtárakat támogassák. Adjanak segítséget például rövidebb esti könyvtáros oktatások útján. Nagyon fontos az a segítség is, amelyet helyben, tehát az üzemi könyvtár helyiségében a leltározási, raktározási stb. munkákban nyújtanak.

E néhány kérdés kapcsán is megállapíthatjuk, hogy a SZOT Elnökségének határozata nyomán kibontakozóban van a magasabb színvonalú üzemi könyvtármunka, amelynek az a célja, hogy növeljük az olvasók számát, és fokozzuk a könyvtármunka nevelőhatását. Azonban még csak a feladatok elvégzésének kezdetén vagyunk. Legfontosabb tennivalónk, hogy a SZOT Elnökségének könyvtármunkára vonatkozó határozatát állandóan napirenden tartsuk és segítsük a végrehajtását.

Horváth István

Törődjünk többet az üdülők könyvtáraival!

1.

Mit olvasnak az üdülők?

Ha ezt kérdeztük a balatonmenti könyvtárosoktól, kultúr munkásoktól, a válasz általában gyors és határozott volt: Kerek, befejezett, szórakoztató szépirodalmi olvasmányokat keresnek; a könyv regény legyen és ne novella, vagy vers, ezenfelül ne legyen vastag se. Ezek szerint az üdülők sokkal nehezebben kezelhető, egyoldalú érdeklődésű olvasó-csoportot képeznének, mint az otthoni könyvtárak olvasói. Szerencsére három év tapasztalatai alapján nemcsak az üdülők »egysíkú« érdeklődéséről vannak tapasztalataink, hanem felfedeztük egy csomó jó tulajdonságukat is, amelyek már egész más fényt vetnek a velük való foglalkozás lehetőségeire.

Legelőször is feltűnő, hogy az üdülőkben az emberek nagyobb százalékáa olvas, mint otthon. A tapasztalatok szerint normális könyvtári feltételek mellett a beutaltak 80—90 százaléka olvasó lesz, vagy lehet. Az egy főre eső kölcsönzési átlag éppen ezért magas, 1—1,35 kötet könyv 12 nap (a beutalás időtartama) alatt. Nem túlzunk, ha megállapítjuk, hogy ezt a számot szívesen vállalná a legtöbb üzemi könyvtárunk még a téli, csúcsforgalmi időszakban is.

Meglepő az olvasók megoszlása is: A fizikai dolgozók közül általában többen olvasnak, mint a szellemiek közül. Sok fizikai dolgozó itt kezd rendszeresen olvasni. Érdekes, hogy az otthon elfoglalt emberek szabad idejük nagy részét hajlandók a sok szórakozási lehetőség mellett éppen az olvasásra áldozni. Ez mindenesetre komoly figyelmeztetés a könyvtárosnak! A fizikai és szellemi dolgozók között különbség van a könyvtárhoz közeledés módjában is. A fizikaiak valósággal felfedezik a könyvtárat és a könyvet, a szellemiek inkább tudomásul veszik, hogy a könyvek az üdülőkbe is elkísérik őket. A fizikaiak általában nem hoznak magukkal könyvet, a szellemiek hoznak. Sajnos, gyakran ponyvát és »limonádé«-kat. Mivel az olvasó, különösen a kezdő olvasó, szívesebben hallgat a másik olvasóra, mint az esetleg tapasztalatlan könyvtárosa, a ponyvák komoly károkat okozhatnak a kezdő olvasók körében. Szerencsére, a ponyvák egyre vékonyabban szivárognak az üdülőkbe. A második nyáron már tudja az üdülővendég, hogy a legkisebb helyen is talál könyvet, nem hoz magával olvasnivalót, s ha mégis hoz, másfajta, mint először.

Érdekes az is, hogy az üdülés alatt

másként olvasnak az emberek, mint otthon. Több az idejük, különösen az üdülés első napjaiban nekilátnak a legvastkosabb könyvek is, gyakran olvasóknak könyvek, amelyet otthon már kiválasztottak, de nem volt erejük, idejük arra, hogy hozzákézdjenek. A közművelődési könyvtárakban egy-egy könyvtári olvasó átlag 3—4 könyvet olvas el havonta. Ez 1000—1200 oldal. Az üdülők gyakran többet olvasnak még oldalszámban is. Az 1953-as üdülési évadban Polya Endre géplakatos például 12 nap alatt 2022 oldalt, Seres Mária segédmunkás pedig 2239 oldalt olvasott. Ha nem is tekintjük ezt a két adatot általánosnak, mégis — egy hónapra átszámítva és a közművelődési könyvtárak nyári forgalomesését figyelembe véve — feltűnő a különbség. S ez nyilván azt is jelenti, hogy nemcsak vékony könyvet olvasnak!

Mikor olvasnak? Az üdülőnek sok a szabadideje, ha akar, mindig olvashat. A könyvet a tapasztalatok szerint magukkal viszik a kertbe, kirándulásokra, sőt a strandra is. (Ez külön feladatot jelent a könyvvállomány védelmében!) Az időjárás befolyásolja az olvasást: Rossz fűrdőidőben többet olvasnak, azonban a legjobb napsütésben is akad elég olvasó. Legkisebb a forgalom vasárnaponként, ilyenkor vonják el ugyanis a legerősebben más szórakozások az üdülőket az olvasástól.

Az eddigiekből nyilvánvaló, hogy az először feltett kérdésre, mit olvasnak az üdülőkben, nem olyan egyszerű a válasz, mint amit a bevezetőben idéztünk. Ha a könyvtáros azt fogadná el és ebből alakítaná ki az üdülői »típusolvasó« fogalmat, végérvényesen lemondhatna arról, hogy az üdülőket mint külön egyéniségeket kezelje. Ez a módszer azért is távol áll minden igazi könyvtárostól, mert lemondás az olvasó neveléséről. Mielőtt azonban arra válaszolnánk, hogy valóban mit olvas, mit keres az üdülő, beszélünk kell arról is, hogy mit olvashat, milyen az üdülők könyvvállománya, ellátása.

2.

A Balaton mentén ebben az évben május 14-e körül érkeztek meg az első nyaralók. Ha valaki ebben az időben arra járt, láthatta, hogy az egész partvidéket festették, csinosították, mintha új ruhát kaptak volna a Balaton menti telepek. Az első vendégek 14-én már kopogtak a balatonföldvári SZOT központi könyvtár ajtaján, de a kis üdülőkben is keresték

a könyveket. Hogy készült fogadásukra a központi könyvtár?

A központi könyvtár kb. 730 kötetnyi állományában mindössze 130 sajtó könyv van, idei beszerzésű 55 kötet. Honnan került a többi könyv ide? A balatoni üdülők könyvellátásának különleges módja alakult ki az évek folyamán. A SZOT a Népkönyvtári Központtól kapott 5—6000 kötetet osztotta szét könyvtárai között. Ez az anyag szétaprózva a több száz kisebb-nagyobb üdülő között bizony nem lehetett elég, még ha csak az üdülők meglevő állománya kiegészítésének tekintjük is. De a Népkönyvtári Központtól kapott könyvanyag friss volt, új könyvekből állott és jobban volt összeválogatva, mint általában az üdülők sajtó anyaga. Azonban a Népkönyvtári Központ időközben megszűnt, és a SZOT idei könyvkérésének a Népművelési Minisztérium könyvtárhálózata csak a megyei és járási könyvtárak amúgy is erősen igénybevett könyvállományából tudott eleget tenni. Szinte természetes, hogy a legnagyobb jószándék sem volt elegendő, hogy például a kaposvári megyei könyvtár a balatonföldvári SZOT igazgatóságának csak megfelelő könyveket adjon át. Így történt azután, hogy a központi könyvtár könyvállományának összetétele nem 80 százalék szépirodalom és 20 százalék egyéb mű, mint ahogyan a SZOT szeretné, hanem 64:36 százalék. Részletezve:

Magyar klasszikus szépirodalom	9,2 %
Új magyar szépirodalom	12,3
Népi demokratikus szépirodalom	6,— „
Szovjet szépirodalom	17,8
Orosz klasszikus	7,8
Nyugati klasszikus	4,— „
Ifjúsági	4,2 „
Egyéb szépirodalom	2,7 „
Ismeretterjesztő irodalom	15,— „
Politikai, ideológiai irodalom	21,— „

730 könyv még ilyen megoszlásban is komoly mennyiség, figyelembe kell azonban azt is venni, hogy az egyes csoportokban mi van és mi hiányzik. Ismerve a kaposvári megyei könyvtár nagy forgalmát (a havi kölcsönzések száma felülmúlja a teljes forgalmi állományukat), nem csodálkozhatunk azon, ha az átadott klasszikusok mellett a földvári könyvtárba többek között 4 kötet *Idegen szavak szótára*, 6 *Harc a járványok ellen*, 5 *Tanúságtétel* került; nem is beszélve arról, hogy az 1953. évi választásokra kiadott »*Fegyver a békeharcban*« c. szemelvénygyűjtemény 5 példányát még a fonyódi járási könyvtár is megtette egy hatodikkal. Baj van a folyóiratokkal is, egyetlen lap sem jár ebbe a nagyobb könyvtárba. A könyvtárosok panaszkodtak, hogy a Posta Központi Hírlapiroda a Nők Lapjára és az Élet és Tudo-

mányra nem fogad el megrendelést. Meg kell találni a módját, hogy az üdülőkbe is eljussanak a legfontosabb folyóirataink, ha másként nem, az üzemi könyvtárak nyáron adjanak le a sajtójukból egy-egy példányt.

Az üzemi könyvtárak és maguk az üzemek sem tördönek eleget az üdülő könyvtárakkal. Ez abból látszik, hogy a sok, kisebb-nagyobb üdülő könyvállománya 50—100 könyv között van. Noha a SZOT szerint egy-egy üdülőre három kötet könyvnek kellene jutnia, ezt az arányt a legtöbb helyen nem érik el sem a szakszervezetek, sem az egyes üzemek üdülőiben. A Vasas Szakszervezet üdülőjében például 100 fő beutaltnak mindössze 30—40 könyve van. Ilyen kevés könyvet bizony nehéz jól összeválogatni, ráadásul az üzemek alig frissítik fel üdülőik könyvállományát. Vajon megelégedtek-e még a jól működő üzemi könyvtáraink is arról, hogy az üzemi könyvtár egyik legfontosabb feladata az olvasók számának csökkenése elleni küzdelem, és ehhez az olvasóit el kell kísérnie az üdülőbe is megfelelő számú és változatos témájú könyvanyagával. A Rákosi Művek, a Kistext, a Sztálin Vasmű, a Vörös Csillag Traktorgyár stb. üzemi könyvtára már van olyan erős, hogy a nyári időben akár több száz kötet könyvet is nélkülözzön. Az állandó üdülőkben állítólag jobb a helyzet, mint az időnyellegűekben, mi úgy tapasztaltuk, hogy ez sem általános.

3.

Az állományviszonyok maguk is leszűkíthetik az olvasók érdeklődését; egy-két sikertelen könyvkérés után az állomány egy bizonyos részét használják csak. A földvári központi könyvtárban figyeltük az első olvasókat: Nem csodálkoztunk, hogy Jókai, Mikszáth, Molière után a negyedik olvasó autóműszaki könyvet kért. Mivel a 730 könyv között mindössze két műszaki könyv található, (*Munkairányító szolgálat — diszpécser rendszer — a pamutiparban* és Gyöngösi: *Gazda-mozgalom az építőiparban*), olvasónk hnkább Mikszáth-hoz fordult, őt legalább ismerte. Ugyancsak nem csodálkoztunk volna azon sem, ha valamelyik olvasó sportkönyvet kér, mert rendszeres testedzésének első lépéseit itt tette volna meg —, ha ebben a könyvtár segítette volna. A Balaton észak-nyugati oldalán gyógyhelyek is vannak. Ez azt jelenti, hogy ott a beutalt központi kérdése az egészségi állapota. Hévíz gyógyhatásáról, a balatonfüredi szívbetegek pedig helyes életmódjukról eddig bizonyára hiába kerestek megfelelő könyve-

ket a könyvtárban. Az ideológiai könyvekről általában helyesen jegyezte meg egyik könyvtárosunk, hogy a *Tőkét* nem lehet nyugágynban olvasni; de az Érdekes Könyvtár könyveit, Egon Ervin Kisch könyveit, Kennedynek a Ku Klux Klan-ról szóló írását bizonyára nyugágynban is lehet. Azonkívül arra is van példa, hogy az iskolákra készülők, vizsgázók keresnek összefoglaló ideológiai munkákat, kézikönyveket. Igaz az is, hogy verseket általában nem olvasnak. A versek olvastatása még az »otthoni« könyvtárakban is nehéz munka. Itt bizonyára mutatkozna eredmény, ha a könyvtárosok, kultúrfelelősök, verseket olvastatnának fel az egyes rendezvényeken. Erre már volt is példa, a »Szovjet költészet antológiáját« használták így fel, sikerrel. Az elbeszélések olvasásának ideje a beutalás, a »turnus« vége. Az utolsó napokban már nem érdemes hosszabb könyvbe fogni. Azonban ideje ekkor is van a nyaralónak. A könyvtárostól függ — hogyan tudja különböző fajta könyvek kézbeadására megtalálni a legmegfelelőbb időpontot. Az elmúlt pár év bebizonyította, hogy olvasnak elbeszéléseket — ha egyelőre csak Mörizs, Mikszáth, Cséhov, Puskin — novellásköteteket is.

4.

A tapasztalatok igazolják, hogy az üdülő olvasó is a könyvtermés egész területéről várja olvasmányait, ha ebben a könyvállomány és a könyvtáros segíti. Sajnos, nem megfelelő sem a könyvállomány, sem a könyvtáros által az olvasónak nyújtott támogatás. A könyvtárosok ajánlásának általában egyetlen formája egy betűrendes jegyzék — már ahol ilyen van —, amelyet az olvasó kezébe nyom, hogy válasszon belőle. Az olvasó azért nyúl egy-két tétova kísérlet után az ismert klasszikusokhoz. A könyvtárosok nagy része üdülőt vezet (gondnok), a könyvtármunka legtöbbször csak annyiban érdekli, hogy a könyv is leltári tárgy, amellyel el kell számolnia. Nagyobb fejlődésre ezen a téren csak akkor számíthatunk, ha a SZOT, a fenntartók, a gondnokok munkájának megítélésakor a kulturális és a könyvtári mun-

kát is számonkérjük tőlük. A nagyobb üdülőkben lévő, főfoglalkozású könyvtárosok munkája elaprózódik, a nyári idenyre szerződötetett szakképzett könyvtárosok tevékenysége pedig már két éve sokkal inkább a kirándulások, rendezvények szervezésében áll, mint az erőteljes könyvtári propagandában, illetve a gondnok-könyvtárosok munkájának segítésében.

Természetesen hiba volna, ha megfélekedznénk arról, hogy az üdülő vidékeken igen jól dolgozó, nagyobb könyvállományú megyei, járási, községi könyvtárak is működnek, amelyeket az üdülők igénybe vehetnek. Az ő munkájuk eddig is segített az általános helyzeten, de be kell látnunk, hogy állományuk nagysága miatt nem lehet őket nagyobb mennyiségű könyv átadására kérni. Az addigi gyakorlat is helytelen volt. Az üdülői könyvtárakat saját lábukra kell állítani. Ennek egyik módja, hogy az üzemek, az üzemi könyvtárak az üdülők könyvtárát saját fiókkönyvtáraikkal tekintsék és olyan nagyságú állománnyal lássák el, amellyel szembeállva az olvasó könyvtermésűnk egész szélességéből méríthet. A folyóiratokról sem szabad megfélekedniük. A nagyobb, állandó üdülőkbe és központi könyvtárakba pedig megfelelő alapállományt kell a szakszervezeteknek és a SZOT-nak biztosítani, ha másként nem, az operaestek és más rendezvények költségkeretének a rovására. Ez a legközelebbi idők sürgős feladata.

Az ideális állapot kialakítására — amelynek feltétele a jó könyvállomány, nagyobb mennyiségű könyv és a szakképzett könyvtáros együttese — véleményünk szerint egyetlen megoldás van: Hosszabb távlatban gondoskodnunk kell egy-két bibliobusz (guruló könyvtár) felszereléséről. Ezek mindenhol elérnek, ősszel és télen pedig a hegyvidéken, illetve az alföldi tanyavilágban használhatnák fel őket. Viszonylag kis összegből nagyobb könyvállomány összpontosítását lehetne így elérni, és a szétpróvizott kis könyvállományok egyoldalúságát kiküszöbölni. Lehet, hogy ez ma még álom, de mindenesetre olyan álom, amellyel érdemes foglalkozni.

Győr Gyula

A lengyel statisztikai hivatal jelentése szerint 1953-hoz viszonyítva 1954-ben 12 százalékkal emelkedett Lengyelországban a közművelődési nyilvános könyvtárak könyvállománya. A kiadott könyvek és brosúrák száma 12 százalékkal nagyobb, mint 1953-ban. A közreadott kiadványok példányszáma 10 százalékkal emelkedett az említett időszak alatt. A folyóiratok példányszáma 5 százalékkal haladta túl az 1953. évi példányszámmennyiséget. (Bibliotekarz.)

50 éves a magyar autógyártás. A magyar gépkocsigyártás ötvenedik »születésnapja« alkalmából az Országos Műszaki Könyvtár a Közkezdési Műzeummal karöltve kiállított rendezett a könyvtár tárlójában és folyosóján. A kiállítás Csonka János és Bánki Donát munkásságán kívül az első magyar gyártmányú kocsi típusokkal is megismerteti a látogatókat, majd részletesen bemutatja a magyar autógyártás eredményeit a felszabadulás után. (O. M. K.)

A mezőgazdaság fejlesztésének ügye vidéki könyvtárainkban

Érdeemes megvizsgálni, hogyan felelnek meg könyvtáraink a Párt márciusi határozatából és a Központi Statisztikai Hivatal öt éves tervjelentéséből következő mezőgazdasági feladatoknak. Az adatok, melyeket a Népművelési Minisztérium Könyvtári főosztálya négy alföldi megye (Bács-Kiskun, Hajdú, Szabolcs és Szolnok) könyvtárairól megállapított, csak egy tájegység helyzetét tükrözik ugyan, mégis a kép — a természetes eltérések mellett — általában jellemzi a többi terület mezőgazdasági könyvtármunkáját is.

1.

A legfontosabb kérdés: Elegendő-e könyvtáraink mezőgazdasági szakkönyv állománya? A leghatározottabb nemi kell válaszolnunk. A megvizsgált járási és önálló községi könyvtárakban például az ismeretterjesztő anyagnak mindössze egyötöde mezőgazdasági könyv, de az is előfordul, Baján, hogy csak 2% a mezőgazdasági szakkönyv. A helyes arány szerint körülbelül az ismeretterjesztő művek egynegyedének kell mezőgazdasági szakkönyvnek lennie. Sajnos, ettől még messze vagyunk. Különösen az önálló községi könyvtárakban rossz a helyzet, mivel náluk az ismeretterjesztő állomány egyötöde mindössze 18—20 könyvet jelent. A gyakran nagylétszámú alföldi községekben nagyon kevés ez. Kírívó példa Csenger könyvtára, amely az elmúlt évben csak 1 mezőgazdasági könyvvel rendelkezett. A letéti könyvtárakban viszonylag a legjobb a helyzet: Az ismeretterjesztő állomány 34%-a mezőgazdasági szakanyag. Ennek az az oka, hogy a letétet adó megyei és járási könyvtárak a szépirodalom rovására több szakkönyvet küldtek a letéti könyvtárakba. De tekintetbe kell vennünk azt is, hogy a művek tekintélyes hányada (kb. 30—40%) nem használható; részben nem felel meg a terület jellegének, részben túlságosan magas színvonalú, vagy időközben elavult.

Természetesen hiba lenne, ha nem vennénk figyelembe, hogy a megvizsgált területen a gépállomásoknak, állami gazdaságoknak és a termelőszövetkezeteknek is vannak könyvtárai. Ezeknek a könyvtáraknak a gondozását nagyobb részben a MIEDOSZ látja el, segítsége is elsősorban a szakkönyv állomány kiegészítésében nyilvánulhat meg. Különösen azért sürgős a segítség, mivel a megyei és járási könyvtárak a rosszul dolgozó gépállomási, áll. gazdasági könyvtárakból ki-

vonták a letéti könyvanyagot. Ha a termelőszövetkezetnek, gépállomásnak van megfelelő saját állománya, nem baj, hogy megszüntették a letétet, de súlyos hiba, ha ezzel egyúttal a szakmai, módszertani segítséget is megszüntették. A jövőben a megyei és járási könyvtáraknak sokkal többet kell foglalkozniuk a mezőgazdasági üzemek könyvtáraival és munkájuk megjavításával.

2.

Említettük azt is, hogy a könyvek mennyiségén kívül használhatóságuk is meghatározza, elég-e a mezőgazdasági könyvállomány egy-egy területen. A mezőgazdasági könyvek elosztásában követünk el hibákat. Sok könyvtárba kerültek olyan művek, amelyek nem felelnek meg a terület jellegének, mezőgazdasági kultúrájának. A központi könyvelés előnye volt, hogy a legfontosabb művek nagy példányszámban eljutottak a vidéki könyvtárhálózatba, azonban a szétosztás nem történt mindig tervszerűen. A Népkönyvtári Központ tájkatalógusa csak akkor készült el, amikor a könyvbeszerzést decentralizálták. A másik hiba az egyes könyvtárakba küldött könyvek hiányos nyilvántartása volt. Így került pl. a kiskvárdai járási könyvtárba Nabjelkin: Gép és traktorállomások szerepe a Szovjetunióban című könyv 60 példányban. Igazságtalan volna azonban csupán a szerzeményezésre hárítani a szakkönyvellátás hibáit, hiszen mezőgazdasági könyvkiadásunk sem volt minden tekintetben megfelelő az elmúlt években, s a hibákat nem lehet 1—2 év alatt kijavítani. A könyvtárosok arról panaszkodnak, hogy a könyvek többsége túl magas színvonalú, a képzetesebb szakemberek számára íródott, míg olvasóiknak inkább a gyakorlati kérdésekkel, eredményekkel, módszerekkel foglalkozó szakkönyvekre van szükségük.

Kihasználják-e könyvtáraink az elmúlt évben azt a lehetőséget, melyet a megjavult mezőgazdasági szakkönyvkiadás nyújtott? Érdekes megvizsgálni a könyvtárak állománygyarapító munkáját. A tanulmányozott járási könyvtárak szakkönyvállománya átlag 40 kötettel gyarapodott 1954-ben, ami egy-egy könyvtár teljes gyarapodásának kb. 6%-a. Ez kevés, ráadásul teljesen érthetetlen, hogy például a jászberényi járási könyvtár szakkönyv beszerzése csak 0.6% (4 kötet!) volt. Az önálló községi könyvtárakban átlag 24 kötetnyi a gyarapodás, a letéti könyvtárak adataiból nehéz tiszta képet

alkotni, igen nagyok az eltérések. Papos községben (Szabolcs m.) 87 kötettel növekedett az állomány (az előző évben egy kötet sem volt), Soltszentimre viszont tavalay egyetlen mezőgazdasági szakkönyvet sem kapott. Ebből az látszik, hogy a megyei és a járási könyvtárak nem gyarapítják és cserélik tervszerűen a letéti könyvtárak állományát. Könyvküldéskor nem tanulmányozzák a letétlapokat, nem mérlegetlik a terület adottságai alapján a szükségletet. Pedig ez is módszertani feladat!

3.

A megfelelő könyvek hiányát bizonyos mértékig ellensúlyozzák a szakkönyvtárak, amelyekben a tudomány legújabb eredményei tükröződnek. A folyóiratok előkészítói lehetnek a szakkönyvek megszeretésének is. Érdekes tehát, hogyan állunk ezen a téren? A járási könyvtárakban főleg a Szabad Föld és a Magyar Mezőgazdaság jár. Egyesekben még a Termelőszövetkezet, a Kertészet és Szőlészet, a Növénytermelés, Állattenyésztés és a Méhészet is megtalálható. Helytelen viszont, hogy némely járási könyvtár egyáltalán nem rendelt mezőgazdasági folyóiratot (Vásárosnamény, Kiskunhalas), noha ugyanazokban a megyékben más könyvtár (pl. Mátészalka, Baja) 4—5 félélt is járát. Tehát nem a pénzhiány lehet az ok. A megvizsgált önálló községi könyvtárak közül csak kettőnek jár folyóirat, pedig a könyvtárosok szerint az olvasók szívesen forgatják a lapokat. Sajnos, a népkönyvtárakba egyáltalán nem jár szakkönyvtár. A jól dolgozó népkönyvtárosok úgy segítenek magukon, hogy a tanácstól, kultúrotthontól elkérik a folyóiratokat. Ez az út az önálló községi könyvtárak részére is járható.

4.

Milyen a mezőgazdasági könyvek forgalma?

A járási könyvtárakban havonta átlag 31 kötet mezőgazdasági könyvet kölcsönöztek az elmúlt évben. Ez az összes kölcsönzésnek 1.05%-a. A községi könyvtárakban ugyanekkora az átlagos kölcsönzési forgalom, amely viszont ott az összes kölcsönzésnek 4.16%-át adja. A letéti könyvtárakban a legkedvezőbb az arány, a havi forgalom 7,3%-a. A megvizsgált járási könyvtárak közül a legmagasabb szakkönyvforgalmat Kisvárdára érte el (havi 87 kötet), de még ez is kevés! Baján átlag havi 1 kötetet, Kalocsán havi 3 kötetet kölcsönöztek, ami a szakkönyvek népszerűsítésének teljes elhanyagolására vall.

Különösen szembetűnik ez a tény, ha összehasonlítjuk a forgalmat a parasztolvasók számával: A járási könyvtárakban az olvasók 10%-a, az önálló községi könyvtárakban 30—35%-a, a letéti könyvtárakban 50—55%-a dolgozó paraszt. Azt hisszük, hogy a hiba nemcsak az olvasókban és a könyvekben van! Bizonyíték néhány mezőgazdasági könyv óriási forgalma. Lássuk, melyek a legnépszerűbb szakkönyvek 26 könyvtár adatai alapján:

Örösi Pál Zoltán: Méhek között	12 könyvtárban
Csire: Sertésenyésztés	9
Prohászka: Szőlő és bor	9
Angly: Nyúltenyésztés	7
Dobrohotov: Részletes állattenyésztés	7
Mohácsy: A házikert gyümölcsöse	7
Báldy: Baromfitenyésztés	6
Kovács György: Vetéstől aratásig	6
Méhészet	5
Hámori: Lótenyésztés	4
Moszolov: Agrotechnika	4
Schandi: Szarvasmarhatenyésztés	4

Ezeket a könyveket könyvtáranként 20—30-an olvasták az elmúlt évben. Ha figyelembe vesszük, hogy a legkeresettebb könyvek nagy része csak 1—2 példányban van meg a könyvtárakban, egyegy könyv forgási sebessége vetekszik a legkeresettebb klasszikus szépirodalmi művek olvasottságával is!

5.

Azonban más figyelmeztetés is van az adatokban: A legkeresettebbek főleg a háztáji gazdálkodást érintő könyvek. A Központi Statisztikai Hivatalnak az öt-éves terv teljesítéséről szóló jelentése azt mutatja, hogy a takarmánynövények termelése, az egyes állatfajták tenyésztése nem mutat kielégítő fejlődést, hogy az egyéni gazdaság nem tudja megfelelő mértékben igénybe venni a gépesítést, a fejlett agrotechnika eredményeit. A könyvtári statisztika alapján is azt a következtetést kell levonnunk, hogy a korszerű talajművelésre, a mezőgazdaság gépesítésére, a nagyüzemi gazdálkodásra vonatkozó könyvek népszerűsítését, a szövetkezeti parasztsággal való foglalkozást a legtöbb népkönyvtárunkban elhanyagolták!

A könyvtárosok szakkönyv ismerete terén sok a kívánnivaló. Pedig a szakkönyvek ismerete jelentős eredményeket hozhat a könyvajánlásban, főként ha az ajánlás a terület különleges mezőgazdasági kultúrájának megfelelő könyvre vonatkozik. Így érthető, hogy Kisvárdán

Dohy A burgonyakórtan zsebkönyve című művét 27, Tiszasülyön az *Öntözéses gázdálkodás* című könyvet 28 alkalommal kölcsönözték az elmúlt évben. Debrecen-Nagycserepusztán pedig *Kisfaludy* dohánytermesztéséről és *Sedlmayr* cukorrépatermesztéséről szóló munkáját 8—8 olvasó olvasta el 3 hónap alatt. Ugyancsak érdekes, hogy Mezőhék-Kishék (Szolnok m.) könyvtárosa *A traktor szerkezete és munkáját*-t 35 alkalommal, az *Aratócséplőgép* c. könyvet pedig 23 alkalommal kölcsönözte 1954-ben. A megkérdezett könyvtárosok többsége — ha egyáltalán olvasott szakkönyvet — a legnépszerűbb 2—3 könyvet olvasta. Ezeket tehát jobban népszerűsítette.

Olyan könyvtáros is van, aki szakkönyvek véleményét kéri ki a könyvekről. A kecelei könyvtáros oda szokta adni a könyveket Herczeg József, Nyul Ferenc és Szamosi András mintagazdáknak, s az ő véleményük alapján ajánlja a többi olvasónak. Így olvasták el az elmúlt év utolsó negyedében Kecelen *Csire Sertésenyésztés-ét* 18-an, *Dobrohotov Részletes állattenyésztés-ét*, 16-an. Hasonló módszert alkalmaznak a Debrecen-Nagycsere pusztai népkönyvtárban is, ott a könyveket együttesen megvitatják, miután a legjobban dolgozó tagok, parasztok elolvasták.

Természetesen a személyes, szóbeli könyvajánlás mellett a könyvtárak más népszerűsítő eszközeit is alkalmazzák. A könyvkiállítások, könyvismeretéseken, az olvasókörökben tartott felolvasásokon kívül újabb ötletekről, kezdeményezésekről is tudunk. Berettyóújfaluban például a »vetési naptár«-hoz szakkönyvkiállításokat állítottak össze, amelyben a vetés, növényápolás, műtrágyázás idejét évszakkonként sorolják fel és ismertetik a munkához ajánlott szakkönyveket. Ugyanezt tervezik az állattenyésztésre vonatkozó könyvek népszerűsítésére is. Kísújszálláson havonként ismertetik a könyvtár plakátjai a soronkövetkező gazdasági feladatokhoz ajánlott szakkönyveket. A fülöpszállási könyvtáros szőlészeti szakkört alakított, ahol a szakkönyveket közösen tanulmányozzák. Mindez azonban nem elég. A könyvtárosok nem mezőgazdasági szakemberek, a könyvek biztos értékelésében komoly segítségre szorulanak. Sajnos, nem lehet lemérni, de bizonyára komoly károkat okozott gyakran az is, hogy a szépirodalom területéről bátoratlan lépésekkel a szakkönyv olvasás felé lépéget olvasót a könyvtáros hiányos szakismerete következtében végleg elriasztotta egy rossz kiadású mezőgazdasági szakkönyv ajánlásával. Ezért nagy jelentőségű az Országos Mezőgazdasági Könyvtár segítsége.

A Mezőgazdasági Könyvtár szolgáltatásait eddig is gyakran igénybevételek a népkönyvtárak. Különösen a könyvtárközi kölcsönzés terén biztatóak az első eredmények. A könyvtár postakönyvének tanúsága szerint ebben az évben a megyei könyvtárak 15, a járásiak 12, a községi könyvtárak pedig 17 esetben vették igénybe a Mezőgazdasági Könyvtár állományát. (Legtöbbször Miskolc, Székesfehérvár, Bácsalmás, Kecel, Vecsés, Debrecen-Nagycsere pusztá.) Milyen könyveket kérnek a vidéki könyvtárak? Azt gondolnánk, hogy elsősorban a magasabb színvonalú, tudományos könyveket, amelyek beszerzése a csekély érdeklődés miatt a népkönyvtárakban felesleges. Azonban főleg a legnépszerűbb, legkevesebb gyakorlati szakkönyveket kérik. Az ilyen igények oka az, hogy a legkevesebb könyvekből kevés példány vagy semmi sincs a népkönyvtárakban. A Mezőgazdasági Könyvtár pedig egymaga nem tudja kielégíteni a népszerű könyvek iránti óriási igényt, de nem is feladata bizonyos könyvek nagypéldányszámú beszerzése. Viszont helyes lenne, ha a könyvtár statisztikát készítené a könyvtárközi kölcsönzés adatairól — nemcsak a postakönyvbéren tartanán nyilván —, figyelembe véve azt is, hogy nem csupán saját munkáját mérné le ezzel, hanem a mezőgazdasági könyvkiadást is befolyásolhatná.

A Mezőgazdasági Könyvtár segítségével másik formája a rendszeresen megjelenő, kitűnően szerkesztett szak- és röplap bibliográfiák, ajánló jegyzékek kiadása. »Új mezőgazdasági könyvek« címmel folyamatosan adja ki az általa beszerzett művek jegyzékét, amelyet a megyei könyvtáraknak is eljuttat. A jegyzékek az ismertetések, annotációk révén komoly segítséget nyújthatnak a könyvtáraknak. Felhasználásuk azonban még nem megfelelő, hatásuk a könyvtárakból érkező gyenge visszhangból ítélve még elég csekély. A Mezőgazdasági Könyvtár még egy igen fontos kérdésben segíthet a népkönyvtári hálózatnak: A régebben kiadott és a könyvtárakban lévő könyvanyagot (pl. a Mezőgazdasági Kiskönyvtár sorozat) megvizsgálná, majd összeállítaná az időközben elavult könyvek jegyzékét, a volt Népkönyvtári Központ hálózati tükre alapján.

A Mezőgazdasági Könyvtár bibliográfiai segítik a könyvtárosokat a könyvállomány összetételének megjavításában, az állománygyarapítás tervszerűségének kialakításában. Azonban ez még nem elég. A könyvtárak nem nélkülözhetik a helyi szakembereket, az agrónomus, a

Tárgyköri kiállítások a budapesti kerületi könyvtárakban

A könyvtáros kiállítások segítségével hívja fel a figyelmet a könyvtár legfigyelemreméltóbb könyvanyagára, a legidősebb könyvekre.

A kiállított könyv a legtöbb esetben felkelti az olvasók érdeklődését és igen gyakori eset, hogy egy-egy könyvet azonnal el is kérnek olvasásra. De a jól megtervezett, világosan elrendezett kiállítás magában véve is kifejez, tudatosít egy politikai vagy kulturális eszmét.

A kerületi Szabó Ervin könyvtárak dolgozói évek óta rendszeresen készítene kiállításokat, de elsősorban évfordulók, emlékkünneppek alkalmával. Bár ezeknek a kiállításoknak színvonala mind az esztétikai elrendezés, mind pedig a tartalom szempontjából állandóan fejlődött, mégis észre kellett venni, hogy olvasóink érdeklődése a kiállítások iránt csökkent, megszokottá vált, hogy mindig ugyanazon az asztalon, a könyvtárnak ugyanazon a részén könyvek, folyóiratok, feliratok vannak.

A Szabó Ervin Könyvtár módszertani osztálya forgatókönyvek, mintakiállítások készítésével igyekezett ötleteket, útmutatást adni a kiállítások vonzóbb, változatosabb megoldásához. Arra is törekedtünk, hogy az évfordulók megünneplése mellett a könyvtárakban olyan kiállítások is készüljenek, melyek feladata a könyvtárak gazdag anyagának megismertetése.

Igy készült 1954 februárjában a *»Könyvtárban az egész világ«* címmel mintakiállításunk és forgatókönyvünk. Célunk volt kiállítás keretében elmondani, bemutatni, milyen nagy segítséget jelenthet a könyvtár, milyen sok kérdésre adnak feleletet a könyvek. Ennek megfelelően a kiállítás a következő részekből állott:

1. *A jó könyv minden kérdésre feleletet ad.* (Lexikonok, kézikönyvek.)

2. *»A marxizmus-leninizmus a munkásosztály életbevágó érdekeinek tudományos kifejezője.«* (Sztálin) (Marxista-leninista klasszikusok.)

3. *Ismerd meg jobban a nemzetközi kérdéseket.* (Itt a világpolitikai kérdésekre vonatkozó politikai irodalom, a Tartós Békéért... kiállítása mellett olyan szépirodalmi műveket is kiállítottunk, mint pl. Erenburg: A kilencedik hullám, Spanov: Gyujtogatók, Kupka: 17 pont a béke ellen.)

4. *A könyvtár megismerteti a tudományokkal.*

5. *A könyvtár segít gyermeked nevelésében.*

6. *Különös megbecsülés azoknak a dolgozó nőeknek, akik napi munkájuk mellett szeretettel gondoskodnak családjukról, otthonukról.* (Szakácskönyvek, kötőkönyvek, Nők Lapja, stb.)

7. *Munkád tökéletesítéséhez segítséget nyújt a könyv.* (Technikai és mezőgazdasági szakkönyvek, folyóiratok.)

8. *Ismerd meg a különböző országokat, népeik életét, művészetét.* (Útleírások, földrajzi művek — népmesék, népművészeti albumok — egyes nemzetek reprezentatív íróinak szépirodalmi alkotásai.)

9. *Ismerd meg hazánk szépségeit.*

10. *A könyvtár bemutatja az elmúlt korok társadalmát.* (Történeti munkák, régebbi korok klasszikus alkotásai, történelmi regények.)

11. *Ismerd meg hazánk történetét.*

12. *A sport minden ágáról olvashatsz.*

13. *A könyvek megismertetik a természettel.*

14. *Élvezd, értékeld és bíráld a művészeti alkotásokat.* (Képzőművészeti és zeneesztétikai művek.)

A legfontosabb kiállítandó könyveket felsoroltuk, jellegüket, magyarázó szövegeket javasoltunk, de csak példa formájában. Az egyes témák könyvanyagának összeállításához segítséget jelentettek a Szabó Ervin Könyvtár különböző ajánló bibliográfiái (Hazánk története, Hogyan neveljem gyermekemet stb.) és az olvasótervekben közölt anyag is. Így a könyvtárosok tetszés szerint bővítették, cserélték a könyveket. Erre szükség is volt, mert a kiállítás mindentűt felkellette a lakosság legkülönbözőbb rétegeinek érdeklődését és a könyvtárosok közlése szerint, bár hosszú ideig állt a kiállítás, mégis majdnem naponként frissíteni kellett az anyagot, olyan nagy mértékben kölcsönöztek belőle. A Mester utcai könyvtár már más könyvtár könyvanyagát is kénytelen volt igénybevenni, hogy az érdeklődést kielégíthesse.

A könyvekre felhívta a figyelmet a feltűnő címfelirat, az alatta elhelyezett földgömb (esetleg világtérkép) és a háttérnek felhasználott szövegek.

A kiállítás egyes részeit azután önállóan is megrendezték több kerületi könyvtárban: Rákoskeresztúron, Újpesten, Budafokon, Rákospalotán, a Sztálin úti és a Rottenbiller utcai könyvtárakban.

Nagy sikere volt az 1954 márciusban bemutatott *»Itt a tavasz«* c. ifjúsági kiállításnak. Az ötletet a Bibliotekarj 1951-es évfolyam 5. számában Szimo-

nova elvtársnő: Nyári munka a gyermekkönyvtárban c. cikkben leírt kiállításból vettük és alkalmaztuk itthoni lehetőségeinkhez. Célunk a természet-tudományok iránti érdeklődés felkeltése volt, ennek megfelelően az állatvilágról, növényvilágról szóló gyermekkönyveket, népszerű ismeretterjesztő füzeteket a következő címek szerint csoportosítottuk:

»Nyílnak a virágok, rügyeznek a fák.«

»Visszatérnek a vándormadarak, előbújnak az állatok.«

Játékoskönyveket, daloskönyveket, turista-könyveket mutattunk be »Erdőn-mezőn vígan játszanak a gyerekek« felirat alatt.

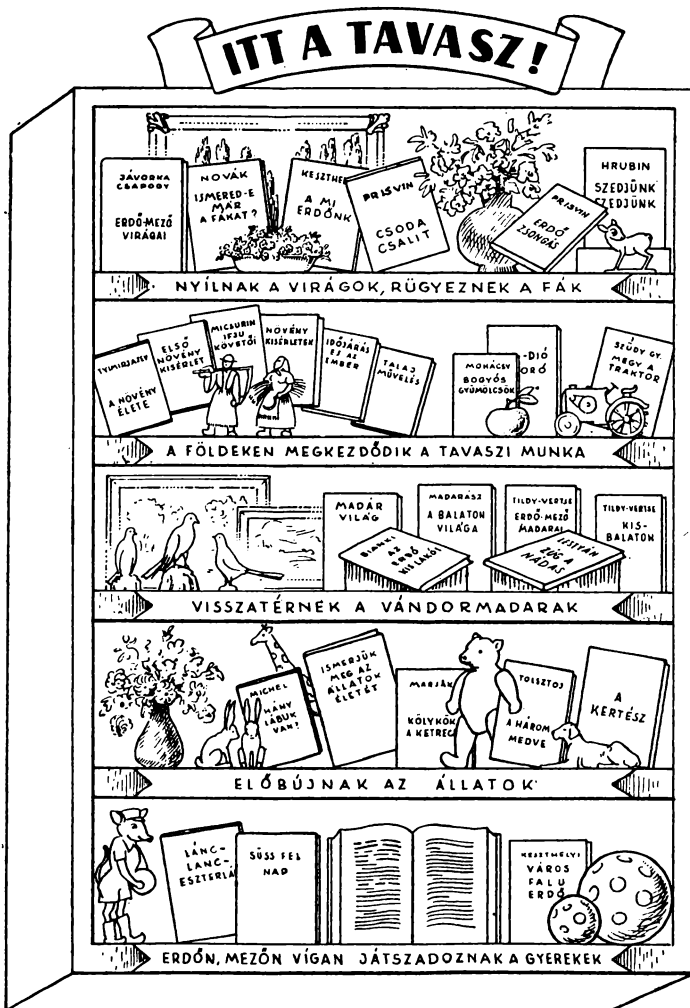
Budapest mezőgazdasági kerületeiben pedig a kiállításnak fontos részét képezték a mezőgazdasági szakkönyvek,

»A földeken megkezdődik a munka« felirattal.

A kiállítást könyvtárosaink a gyermekolvasók közreműködésével készítették el, akik örömmel vettek részt az érdekes munkában és hogy minél szebb legyen, otthonról is elhozták kincseiket.

Kis állatok, madarak, virágok tették színessé, széppé, vidámmá a kiállítást és pajtásaink még játéktárgyakat is hoztak, hogy bemutatthassák, miként indul meg a munka a földeken.

Radnóti Miklós Márciusról, Tóth Árpád Áprilisról szóló versét — díszit a

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár módszertani osztálya által készített kiállítás vázlatja

kiállításnak — most már az olvasók apraja-nagyja megismerte, megszerette.

Mindenütt tetszett a kiállítás. Az Illatos úton a gyerekek tömegesen hozták azokat a pajtásaikat is, akik még nem voltak a könyvtárban, nézzék meg a kiállítást. De eredmény volt az is, hogy mezőgazdasági szakkönyveket kölcsönöztek a kiállításról.

A Közalkalmazottak Szakszervezete felkérte az V. ker. Szabó Ervin Könyvtárat, mutassa be ezt a kiállítást a szakszervezeti könyvtárosok értekezletén. Itt is sikere volt, és a könyvtárosok kijelentették, hogy megismélik saját könyvtárukban.

A tavaszi kiállítás útmutatóját múlt évben adtuk ki, de könyvtárosaink ebben az évben is megrendezték nemcsak a gyermekkönyvtárakban, de megfelelő változtatásokkal a felnőttek számára is. A Fővárosi Pedagógiai Könyvtár és több kerületi könyvtár pedig már készül a nyárral kapcsolatos könyvei bemutatására.

Egyike volt a legsikerültebb könyvkiállításoknak a *Magyar-Szovjet Barátság Hónapja* keretében a szovjet népek testvéri szövetségét bemutató.

A témaválasztást indokolta, hogy olvasóink egy része még ma is hajlandó a Szovjetuniót az orosz nemzettel azonosítani. Úgy gondoltuk, a Magyar-Szovjet Barátság Hónapjában időszerű a Szovjetunió nemzetiségi politikájának bemutatása a cári Oroszország által elnyomott kis nemzetek mai irodalmának tükrében és célunk volt az is, hogy a szovjet népek színes, érdekes irodalma iránt az érdeklődést felkeltsük. Címfelirata a kiállításnak:

»A Szovjetunió népeinek testvéri szövetsége példakép a világ békeszerető népeinek.«

A megvalósításnál felhasználtuk a világpolitikai sajtó propagálásának ismert formáját, a térképpel való összekötést.

A *»Könyvtárban az egész világ«* című mintakiállítás a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár módszertani osztályán

A nagyobb hatás kedvéért a térkép megfelelő helyére, amelyet színes zsinórral a könyvvel összekötöttünk, népviseletet, jellegzetes tájat, állatot (pl. rénszarvast) ábrázoló képet is tűztünk. A képanyagot a Szovjet Kultúra és az Ogonyok diplumszámaiból vágtuk ki. A könyvanyag összeválogatásánál, a magyarázó szövegek megírásánál felhasználtuk a Szabó Ervin Könyvtár kiadásában megjelent, *A Szovjetunió története a szovjet szépirodalomban* c. ajánló bibliográfiát.

Megjegyezzük, hogy ugyanez a megoldás alkalmazható hazánk tájaira, műkincseire, népszokásaira vonatkozó könyvanyag propagálásánál is.

A kiállítások hatását lemérve, úgy látjuk, hogy eredményként könyvelhető el az, hogy kerületi könyvtárosaink igényesebbek lettek a kiállítások rendezésében és hogy az olvasók érdeklődését sikerült felhívni a könyvtárak fontos és hasznos könyvanyagára, általában a kiállításokra és a könyvtárra.

Nyilas Márta

A német könyvtárosok lapja, a »Der Bibliothekar« 1. évi 4. számában közli Tóth Béla cikkét »Az oktatófilm felhasználása a könyvtárpedagógiai munkában«, amely A Könyvtáros 1953. évi 10. számában jelent meg. Ugyancsak a Bibliothekar közli a Zentrallnstitut für Bibliothekswesen könyvtár-tudományi fordításainak jegyzékét, amelyben a következő, lapunkból fordított cikkek szerepelnek:

Bóday Pál: Egy új könyvtárügyi kiadványról (1954. 12. szám); Erdődi Ferenc—Zolnay Vilmos: Könyvtárügyi kiadványokról (1954. 10.); A népművelési miniszter 11—2—18/1954. Np. M. számú utasítása (1954. 8—9); Gy. Gy.: Községi könyvtárosok bizteletdíj rendezése (1954. 8—9); Kerekes András: A könyvtári munka albuma (1954. 8—9);

Rác Aranka: Módszertani munka a miskolci Megyei Könyvtárban (1954. 8—9); Rostás Lászlóné: Egy új olvasóköz és a népkönyvtár (1954. 12); Haraszthy Gyula: Zárszó a könyvtárosképzésről szóló vitához (1954. 10); Markovits József: Egy háromhetes könyvtárosstanfolyam tapasztalatai (1954. 8—9); Miszti László: A főiskolai könyvtárosképzés néhány kérdéséről (1954. 7); Waldapfel Eszter: A felsőokú könyvtárosképzésről (1954. 6).

□

A csornai járási könyvtár »Szombat esti beszélgetések« sorozatának harmadik rendezvényén Csataki Endre Kossuth-díjas múzeumigazgató tartott előadást »Magyar írók házatája« címmel.

A Lenin Kohászati Művek könyvtárának pártfoglalásáról

1.

A Népművelési Minisztérium az 1954. december 14—15-én megtartott országos értekezleten az állami könyvtárak felelősségét az állami könyvtárak feladatává tette, hogy 1955-től kezdődően sokkal nagyobb mértékben adjanak szakmai-módszertani segítséget a szakszervezeti és üzemi könyvtáraknak.

A miskolci Megyei Könyvtár — a »Fel-szabadulási Verseny« keretén belül — 1955 januártól kezdődően vállalta a Lenin Kohászati Művek könyvtárának szakmai segítségét. A segítséssel azt kívánjuk elérni, hogy a könyvtár talpra álljon, s a modern könyvtári technika alkalmazásával minél eredményesebben szolgálhassa a dolgozók nevelését, szórakoztatását.

A szakmai segítség előkészítéseképpen október—november hónapokban felmértük és a helyszínen tanulmányoztuk az adott helyzetet, hogy a helyi ismeretek birtokában, az adottságokat figyelembe véve, láthassunk neki az elvégzendő feladatok megvalósításának.

A felmérés idején a gyár területén — egymástól teljesen elkülönítve — két könyvtár működött: egy szakszervezeti és egy műszaki. Közöttük jóformán semmiféle kapcsolat nem volt (máig sem javult a helyzet ezen a téren), ami bizony mindkét könyvtár munkáján meg is látszott.

A felmérés a szakszervezeti könyvtárat egy elhanyagolt kis épületben találta, melyet 5—6-szori költöztetés után kapott. Két kicsi szoba állt a könyvtár rendelkezésére. Ilyen körülmények között senki sem csodálkozhatott azon, hogy a könyvtár állományából a folyosóra is jutott. E kis helyiség megközelítése is komoly nehézségbe ütközött, mivel ugyanabban az épületben helyezték el a gyár dekorációs műhelyét is, s a dekorációs kellékek akadályozták a könyvtárba való jutást.

A könyvtár a központ és a kultúrosztály utasítására új helyiséget kapott januárban a gyáron kívül. Egy mozi előcsarnokában helyezték el, mely előcsarnok egyben a mozi kijárata is. A könyvtár is és mi is többször kértük már, hogy szüntessék meg a kijárást, de mindeddig nem talált meghallgatásra kérelmünk, pedig a mozinak ezenkívül még öt kijárata van. (Meg kell jegyeznem, hogy az öt kijárat közül egy már hónapok óta zárva van, mivel a folyamatban levő építkezés során eléje hordták a fölösleges földet. Ennek a lezárása azonban úgy látszik nem veszélyezteti a mozi működését.)

A könyvtár könyvállománya kétségbe ejtően rossz összetételű. *Ribakov: Száz-ezer kilométer* című művéből kb. 300, *Ázsajev: Távol Moszkvától* című könyvéből kb. 100, *Illyés: Hetvenhét magyar népmeséjéből* 77 kötet található. Egy-egy brosúrát 150—200 példányban szereztek be korábban. A politikai művek is túlzott példányszámban szerepelnek a könyvtár állományában. Egy-egy műből átlag 120—150 van. Sztálin Művei 6 kötetéből 60 db-ot vettek, míg a többiből átlag 10-et. A könyvtárnak a Könyvtár-ellátóval nem volt, s ma sincs szerződése. A főkönyvelőség nem hajlandó aláírni a szerződést, bár a könyvtár szorgalmazza azt. Csak a helyi könyvesboltból vásároltak, innen aztán — különösen korábban — minden válogatás nélkül azt, ami éppen volt. Ilyen körülmények között nem lehet azon csodálkozni, hogy a könyvesbolt ragaszkodik ahhoz, hogy a könyvtár ott vásároljon, s ne menjen máshová.

A könyvtár könyvállománya a felmérés előtt feldolgozatlanul állott. A könyveket csak leltározattak — már amelyiket —, mert akadtak olyanok is, melyeket nem vettek nyilvántartásba, valószínűleg azért, hogy könnyebben lehessen elajándékozni. Ugyanis megtörtént, hogy a könyvtár állományából 250—300 kötetet csak úgy elajándékoztak. Ezért aztán nem csodálkozhatunk azon, hogy a könyvtárnak — a műhelykönyvtárakban levő anyagával együtt — kb. 28.000 kötet könyve van leltár szerint, a valóságban azonban csak 20.000. A hiányzó könyvek egy része az olvasóknál veszett el, egy másik része pedig ajándékként került az üzem dolgozóinak egy részéhez, vagy más szervekhez. Raktári rendje nem volt a könyvtárnak. A könyveket egy, a volt 7-es raktározási rendszernek valamilyen »diósgyőri« változata alapján raktározták. Ebből következett, hogy az olvasók maguk válogattak a teljes anyagból. Ha egy-egy olvasó netalán meghatározott igénnyel lépett a könyvtárba, bizony elég hosszú ideig tartott a könyvtár dolgozóinak, míg a keresett könyvet kézbeadták.

A szakszervezeti könyvtárhoz 68 műhelykönyvtár tartozott. E műhelykönyvtárak állománya eredetileg kb. 16.000 volt, de ebből az idők folyamán kb. 6.000 kötet elveszett. A műhelykönyvtárakban az adminisztráció sokkal hiányosabb volt, mint a telepítő szakszervezeti könyvtárban, s így a késedelmes és hanyag olvasóknál százával veszttek el a könyveket. Sajnos, a szakszervezeti könyvtárban is találunk szép számmal olyan olvasókat,

akik két-három éve kölcsönözték ki a könyvet és »elfelejtették« visszahozni. Jó részük már nincs is a gyár munkásainak a sorában, régen leszámoltak.

A könyvtárosi teendőket a felmérés-kor 4 fő, ma már csak 3 dolgozó látja el, akik elég alacsony képzettséggel rendelkeznek. Az utóbbi időben végrehajtott személyi cserék ugyan javították a helyzetet, de a jelenlegi összetétel mellett sem látszik kellően biztosítva a könyvtár megfelelő fejlődése.

A műszaki könyvtárnál sem sokkal jobb a helyzet. Ennek a könyvtárnak a problémáival azonban nem foglalkozunk részleteiben, mivel ezt a könyvtárat az Országos Műszaki Könyvtár instruálja. Rá kell azonban itt mutatnunk arra, hogy a könyvtár igen sok követelni valót hagy maga után, mind a könyvtár munkáját, mind személyzeti összetételét illetően, ami viszont szorosan összefügg. Nehéz lenne megállapítani, hogy az egyes könyvtárosokat hogyan válogatták össze, s milyen szempontokat vettek figyelembe beállításuk alkalmával. A legnagyobb hibaként lehetne felróni a könyvtárak akkori dolgozóival szemben azt a nagyfokú nemtörődömséget, melyet saját munkájukkal szemben tanúsítottak. Ezt bizonyítja az a tény, hogy a két könyvtár 9 dolgozója közül egyetlen egy sem kapcsolódott be a könyvtárunk által rendezett — a szakmai minimumvizsgák előkészítését szolgáló — szakmai oktatásunkba. Könyvtári szakkönyveket nem olvastak, nem is szereztek be. A szakszervezeti könyvtárba a könyvtárosok folyóirata sem járt 1955-ig. A könyvtár egyik volt dolgozója kijelentette, hogy nem is érzi hiányát a lapnak.

2.

A felmérés előtt már helyileg is felfismerték a súlyos hiányosságok egy jó részét és nekiláttak azok kijavításának. Ez a körülmény a mi segítő munkánkat is megkönnyítette. A kultúrosztály vezetőjével folytatott előzetes megbeszélés alapján december első felében a Megyei Könyvtár segítségével — az eredeti helyi tervek figyelembevételével — konkrét javaslatot dolgoztunk ki a szakszervezeti könyvtár munkájának új alapokra való fektetésére.

A terv elkészült, végrehajtása azonban nemigen halad. Helyileg nem tudják, vagy nem akarják a végrehajtás előfeltételeit megteremteni. Erre kell következtetnünk abból a tényből, hogy februárban személyesen kívántunk a könyvtár érdekében tárgyalni a kultúrosztállyal, ahol akkor nem értek rá. S azóta sem április közepéig, pedig közben ismételt

jártunk a könyvtárban, s a kultúrosztályra többször beszóltunk.

A felmérés óta eltelt idő azt bizonyítja, hogy érdemes a könyvtárral foglalkozni, s nem kárbavesztett munka az, amit könyvtárunk a Lenin Kohászati Művek szakszervezeti könyvtárára fordít. S elsősorban nem a könyvtár dolgozói műlik — bár, amint előbb megállapítottam, a könyvtár dolgozói nem állnak a felkészültségnek azon a fokán, amit a munka maradéktalan elvégzése, valamint a könyvtár előtt álló feladatok ellátása megkövetelnek —, hogy nem tudnak megfelelő eredményeket elérni. Javaslatunk alapján beszerezték azokat a nélkülözhetetlen segédkönyveket, melyeknek hiányában magukat sem képezni, sem a feldolgozást megkezdeni nem tudták. Megkezdtek a könyvtár anyagát vizsgálását, s azokat a műveket, melyeket a könyvtár véglegesen megtart, folyamatosan leltárba veszik. Az újonnan vásárolt könyveket ma már azonnal leltározzák. A könyvtár vezetője egy alkalommal tapasztalatcserén vett részt a megyei könyvtárban, ahol különösen a feldolgozási munka menetét tanulmányozta. Sajnos, újabb bejövételére nem került eddig sor. Sőt, s ezt már magunk is nagyfokú nemtörődömségnek tartjuk, az újabban rendezett alapfokú oktatásunkba egyetlen egy dolgozója sem kapcsolódott be a könyvtárunk, pedig erre a SZOT megyei kultúrfelelősén keresztül, s mi magunk személyesen is valamennyiüket meghívtuk. Nem ártana — véleményünk szerint — egyikük számára sem, ha eléggé gyér szakmai ismereteiket igyekeznének elmélyíteni. A kétkartyás kölcsönzésről — melynek igen komoly előnyeit alig tudták érvényesíteni — áttérték az egykartyás kölcsönzésre. Ugyancsak javaslatunk alapján áprilistól megkezdtek az olvasók újrairatkoztatását. Ezelőtt a könyvtár ugyanis nem iratkoztatta be olvasóit minden évben, s ennek lett az az eredménye, hogy olyan »olvasókat« is nyilvántartottak az olvasók jegyzékében, akik már évek óta nem dolgoztak a gyár kötelékében. Az újrairatkozásokkal egyidőben megkezdtek a késedelmes olvasók felszólítását, s ma már kéthetenként rendszeresen sürgetik a könyveik visszahozatalát. Megkezdtek a könyvtárban meglévő katalóguskartonnok előrendezését, hogy aztán a megyei könyvtár segítségével kiépíthessék teljes katalógusrendszerüket. Már korábban eldöntöttük közösen, hogy a könyvtár olvasói szak- és betűrendes katalógust, valamint helyrajzi katalógust készít. A legnagyobb eredmény azonban a segítségnek az, hogy végre megkezdődött a könyvtárban a feldolgozási munka. Bár ma még nem beszélhetünk minden telkin-

tenben kielégítő feldolgozásról, de kialakulóban van a könyvtár raktári rendje (szakrendi-betűjeles raktározásra térnek át), s ma már az új anyagot forgalombavétel előtt nem csak leltározzák, hanem raktári jelzettel látják el, s címleírásokat készítenek a könyvekről. A megyei könyvtár, hogy a feldolgozó munkában segítsen, felajánlotta, hogy 5 dolgozója 3 napon keresztül aktívan részt vesz a munka megindításánál. Ugyancsak a könyvek feldolgozását, s ezen túl az olvasók igényeinek minél eredményesebb kielégítését igyekszik elősegíteni azzal, hogy a szakszervezeti könyvtár rendelkezésére bocsátjuk újonnan beszerzett, vagy ömlesztett anyagunk feldolgozása során készített kartonjaink egy-egy példányát. Továbbá rendelkezésükre áll könyvtárunk szolgálati katalógusa is, mivel meggyőződünk, hogy a könyvtár könyvvállományában található művek legnagyobb része a mi könyvtárunkban is megvan, s már korábban feldolgozást nyert. Így a szükséges katalóguslapok egyszerű lemásolás útján elkészíthetők, s nem kell külön feldolgozni az anyagot. Ez lényegesen megkönnyíti a szakszervezeti könyvtár munkatársainak a munkáját, s meggyorsítja a feldolgozás ütemét.

Bármilyen mértékű is lesz azonban a megyei könyvtár segítsége, a munka nagyobb részét helyben kell elvégezni. A könyvtár eddig is kapott már segítséget az Országos Műszaki Könyvtártól, a Népművelési Minisztérium könyvtári főosztályától, de ezek hiábavalónak bizonyultak, mivel a megkezdett, sőt sokszor befejezett munkák a hozzá nem értés miatt kárbavesztek. Így ment semmibe pl. az Országos Műszaki Könyvtár által

összeállított katalógus is: ma már csak egy katalóguslap-halmaz az egész, aminek — jelenleg — senki sem veszi hasznát. A könyvtár az utóbbi hónapokban némi fejlődésen ment át. Ma már észszerűbben használják fel azt az igen komoly összeget, melyet könyvbekészítésre fordíthatnak. (A könyvtár évi könyvbekészítési kerete 108.000,— Ft.) Olvasóinak tábora is nőtt, bár itt még igen sok a tennivaló. A könyvtárnak a műhelykönyvtárakkal együtt 3815 olvasója volt március végén, akik az év első negyedében 12.668 kötet könyvet kölcsönöztek. A legnagyobb elmaradás a propaganda-munka területén van. Itt semmit sem csinált a könyvtár. Hosszú hónapok óta egyetlen kiállítást sem rendezett (még tematikus kiállításokat sem). Ugyanez a helyzet az előadások, könyvismertetések területén is.

A jelenlegi állapotok megváltoztatása érdekében feltétlenül fontos, hogy a szakszervezeti bizottság, de különösen a kultúrosztály sokkal többet törődjék a könyvtárral, s igyekezzen segíteni a fennálló nehézségek megszüntetésében. Az semmiesetre sem segítség a könyvtár számára, hogy a kultúrosztály maga készíti el a könyvtár negyedévi tervét (ez történt ugyanis az első negyedévben), s készen adja oda a könyvtárnak. Hathatósan kell segíteni a könyvtár dolgozóit a műhelykönyvtárak összevonásában is, mivel a túl sok műhelykönyvtár jó ellátása meghaladja a könyvtár teherbíró képességét. Többet törődni a könyvtárral, fokozott segítséget nyújtani a problémáik megoldásához, komolyan ellenőrizni a könyvtár munkatársainak a munkáját: ez az, ami biztosíthatja a további eredményes fejlődést.

Szönyi László

A CSONGRÁD MEGYEI KÖNYVTÁR ÉS BEKE-BIZOTTSÁG KÖZÖS ANKÉTJA

Az Országos Béketanács kiadásában két sorozat jelenik meg. Az egyik: Mi van a nagyvilágban?, a másik a Békebizottságok kiskönyvtára címet viseli. Ezeket a kiadványokat gyakran még a könyvtárosok sem ismerik, a fontos füzetek el sem jutnak a könyvtárakba. Ezért a Csongrád megyei békebizottság és a könyvtár elhatározta, hogy közös ankétokat rendez a kiadványok népszerűsítésére, előbb a megyei, majd a Járási könyvtárakban is. A külpolitikai sorozatban megjelent Lontai: »Értelem a vádlottak padján« című füzetéről május 17-én, a szerző jelenlétében tartották meg az első közös rendezvényt, melyre a könyvtár legjobb olvasóit, főleg értelmiségieket hívtak meg, ugyanis a füzet nekik íródott. Az ankét tanulsága szerint az olvasókat érdeklik a füzetek és kéri a kiadványok eljuttatását a könyvtárakba. A Békebizottság és a Megyei Könyvtár együttműködése az ankét után sem szakad meg, hanem továbbra is támogatják egymás munkáját. (Czukár Gy.)

ÚJ KÖNYVTÁR VAMOSSZABADIBAN

A tavalyi nagy dunai árvíz a Győr megyei Vamosszabadit is elöntötte, elsöpörve a falu lakóinak javait, többi közt könyvtárakat is. Az ország népe azonban összefogott az árvízkarosultak segítségére. Így született meg a kapcsolat a Maix Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárának dolgozóit és a Vamosszabadi Népkönyvtár között. A Közgazdasági Egyetem könyvtárának dolgozói saját könyveikből adták össze azt a kb. 500 könyvet, amely az új községi könyvtár alapját képezte. A Közgazdasági Egyetem később is segítette a vámoszabadi népkönyvtárat és amikor kérés érkezett a lakóitól, hogy több szépirodalmi műre lenne szükségük, a könyvtár szakszervezeti bizottsága gyorsan akcióba lépett, megvette az Olcsó Könyvtár-sorozatot számukra. Azonkívül a több példányban meglévő klasszikus és új könyveiből kiválasztotta a nélkülözhetőket, és így újabb 70 könyvet, mégpedig nevelő és gyönyörködlető szempontból egyaránt kitűnő műveket (többi közt a gyönyörű kiadásban megjelent Toldit és János vitézt is) küldött Vamosszabadinak. (Donáth F.-né.)

A KÖNYVTÁRI MUNKA

KIEGÉSZÍTŐ KATALÓGUSOK

A könyvtár általános katalógusai arra szolgálnak, hogy a könyvtár egész anyagában kalauzoljanak. Néha csak az időszerű, értékes, ajánlható művekre terjeszkednek ki (ajánló olvasói katalógusok), de még ilyenkor is teljes szélességben jelentkezik bennük az állomány (pl. egyformán tájékoztatnak a földrajz és kémia, a zene és politika kérdéseiről). Vannak azonban különleges feladatok is, amilyen pl. az időszerű témák irodalmának fokozott feltárása. A különleges feladatok ellátására külön katalógusok, kiegészítő katalógusok szolgálnak. Ezek a kisebb katalógusok kiegészítik, részben tehermentesítik a könyvtár nagy katalógusait, emellett könnyebb a szerkesztésük, frissentartásuk is. Ma könyvtárainkban a legfontosabb típusok a következők: témakatalógus, földrajzi katalógus, helyismereti katalógus, cikk-katalógus, bibliográfiai katalógus, szovjet művek katalógusa.

A témakatalógus

A könyvtár szákkatalógusa alapján véve minden témára kiterjeszkedik. Éppen ezért azonban megoszlik a katalóguskészítő gondja, egy-egy tárgykörre csak ennek töredéke jut. Más a helyzet, ha egyes fontos, időszerű témákról külön katalógust készítünk, pl. külön is nyilvántartjuk az újítások, a német felfegyverzés stb. irodalmát. Ilyenkor a kiemelt téma fokozott figyelemben részesül, mind az anyag összegyűjtésében, mind rendezésében, mind felfrissítésében, naprakész állapotban való tartásában igazi műgond érvényesülhet.

Pár példa, hogy milyen anyag tekintetében célszerű témakatalógust készíteni: Párttörténet. — Az ötéves terv. — A nemzetközi békemozgalom. — Természettudományos világnézet. — A legutóbbi pártkongresszus, K. V. határozat anyaga stb.

Természetesen ezeken az általános témákon kívül a könyvtár jellegének, az olvasók érdeklődésének megfelelően különleges kérdésekről is lehet témakatalógust készíteni. Pl. A bányák gépesítése. — Tavasz mezőgazdasági munkák. — Hasznos témakatalógust készíteni a különféle *évfordulókkal* kapcsolatban.

A témakatalógus anyaga alcsoportokra oszlik.

A témakatalógust tehát a következő vonások jellemzik:

1. Nem a könyvtár egész állományára terjed ki, hanem csak egy-egy kérdésre, de itt is erős válogatás érvényesül.

2. Időszerű kérdésekkel kapcsolatban készül.

3. Jellemzi még, hogy a könyveken kívül a megfelelő *cikkeket* is be szokták iktatni, sőt, a könyvtár állományában *meg nem lévő* irodalom is szerepelhet benne. Így bizonyos tekintetben a témakatalógus már átmenet a bibliográfia felé.

A témakatalógus nagy előnye, hogy mivel csak egy-egy kérdésre terjeszkedik ki, állandóan frissen lehet tartani. A kiválasztott témák irodalmát különös gonddal kell figyelni a különféle folyóiratokban, sőt hirlapokban. A megfelelő anyagot kicédelazza a könyvtáros, s azonnal beiktatja a katalógusba. De csak a megfelelő. A témakatalógusnak nem kell nagynak lenni, nem szükséges a téma teljes irodalmát bedolgozni, csak a legalkalmasabb, legidősebb műveket. Kifejezetten ajánló katalógusról van szó, nem a terjedelemben, hanem a helyes válogatásban mutatkozik meg értéke. Éppen ezért az új anyag bedolgozásával párhuzamosan bizonyos *selejtezés* is folyik, a már nem szükséges, kevésbé időszerű művek, cikkek céduláit a könyvtáros kiemeli.

A földrajzi katalógus

A földrajzi vonatkozások nyilvántartására is különleges katalógus szolgál, a földrajzi katalógus. Ide a könyvtár állományáról szóló adatok földrajzi csoportosításban kerülnek be. Természetesen nem minden mű jöhet szóba, csak azok, amelyek tartalma földrajzi meghatározottságú (pl. »Erdélyi aranybányák«, »Veszprém középkori egyeteme«).

A földrajzi megjelölések elrendezése kétféle lehet: *rendszerező* vagy *betűrendes*. Az első esetben a nagyobb földrajzi egységekből kiindulva fokozatosan haladunk a kisebbek felé, így: Európa, az európai országok, majd országrészek, városok. Az elrendezéshez felhasználhatjuk a tizedes osztályozó rendszer jelzeteit is, ilyenkor azonban a földrajzi segédszám kerül az élre. Tehát a 75(4) Európai festészet alak helyett (4)75 alakot írunk. A francia festészet jelzete (44)75 lesz. Egy-egy földrajzi egységen belül a csoportok így alakulnak:

- (44)07 Francia újságok
- (44)30A/Z Francia szociológusok
- (44)331.89 Franciaországi sztrájkok
- (44)37 Franciaországi oktatásügy
- (44)55 Franciaország geológiája
- (44)75 Francia festészet

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár meg sem fordítja a jelzetet, egyszerűen a földrajzi segédszámot húzza alá. A 75(44) alakjában a karton automatikusan a földrajzi katalógusba osztandó.

A másik eljárás az, hogy a földrajzi megjelöléseket minden rendszer nélkül betűrendbe osztjuk, ugyanúgy, mint a tárgyszó-katalógus esetében. Pl. Afrika, Alma Ata, Amerika, Anglia, Ankara, Aszód stb.

Az egyes földrajzi megjelöléseknél néha nagy anyag gyűlik fel. Ilyenkor szükség van egy-egy országon, városon belül az adatok további csoportosítására. Ilyen alcsoportok lehetnek:

Földrajz
Történelem
Ipar
Mezőgazdaság
Kulturális élet stb.

Tulajdonképpen a földrajzi katalógus különleges változata a helyismereti kartoték.

A helyismereti katalógus

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárnak elsőrendű feladata a budapesti vonatkozású irodalom feltárása, ugyanígy vidéki könyvtárainknak is kötelessége a megye, táj irodalmának feldolgozása. Ez a feladat megoldhatatlan helyismereti katalógus nélkül.

A helyismereti katalógusnak igen nagy politikai és gyakorlati jelentősége van. Ezért törekednek a szovjet könyvtárak arra, hogy ez a munka minél magasabb színvonalú legyen. Elsőrendű segítség a helyismereti katalógus a hazafiasságra való nevelésben, értékeink megismertetésében, a kozmopolitizmus leküzdésében. Az ötéves tervek is számos helyi feladatot rejtenek magukban. Abaúj-Zemplén éppúgy a tájnak megfelelő célkitűzést kap, mint Veszprém vagy Zala megye. Az, ha a terület múltját és jelenét, nyersanyagforrásait, iparát, mezőgazdaságát, termelőerőinek fejlődési lehetőségeit megismertetjük, igen nagy segítség mindazoknak, akik a tervek teljesítéséért, sőt túlteljesítéséért küzdenek.

A helyismereti katalógus kétfajta anyagot tartalmazhat:

a) azokat a műveket, amelyek *tartalm*a helyi vonatkozású, tehát amelyek a város, megye történelmét, földrajzát, geológiáját, gazdaságát, irodalmát stb. tárgyalják.

b) azokat a műveket, amelyeket *megjelenésük* köt az illető területhez, tehát amelyek a szelvényező megyében, városban stb. jelentek meg.

A két csoport anyaga rendszerint külön kartotékot alkot. Fontosabb és jelentősebb az első.

Az első katalógusba a helyi tematikájú könyvek, brosrák, folyóiratok, hírlapok stb. akkor is bekerülnek, ha egyből nyomtatták őket. Nagyon fontos a folyóiratok (hírlapok) címein kívül a folyóiratcikkek (fontosabb hírlapi cikkek) bedolgozása is. A katalógus számára szükséges anyag javarészt nem is jelent meg külön kiadványok alakjában. Akár a terület geológiáját, akár történelmét, akár iparát stb.-t illetően akarunk tájékozódni, mellőzhetetlen a cikkanyag. A hírlapi cikkek külön is fontosak azért, mert a hírlapokhoz még évi tartalomjegyzék, mutató sem jelenik meg. A rendezési elv a katalógusban többféle lehet: lehet *szakszerinti, tárgyszavas* vagy *földrajzi*.

A második katalógusban a helyi kiadású könyvek, folyóiratok, hírlapok stb. arra való tekintet nélkül kerülnek össze, hogy helyi-e a témájuk vagy sem. Ennek a katalógusnak legfőképpen történeti (elsősorban nyomdászattörténeti) jelentősége van. A rendszerezési elv itt elsősorban időrendi, ezen belül földrajzi.

Célszerű itt is a *könyvtárban meglévő* műveken kívül az ott *meg nem levőket* is bedolgozni, ha egyébként jellegük szerint a katalógusba beleillenek. Pl. a helyi vonatkozású néprajzi anyagot a megyei könyvtárak éppúgy nem képesek a maga teljességében megszerezni, mint az összes helyi vonatkozású növénytan művet. Nagyon előnyös azonban, ha a katalógus a könyvtárban hiányzó anyagot is tartalmazza, mert így a kereső képet kap az irodalomról. Szükség esetén a helyszínen meg nem található közleményeket meg lehet hoztatni a könyvtárközi kölcsönzés útján. Hasonló a helyzet a második csoporttal kapcsolatban is. Békés megye nyomdászattörténetéről is akkor kapunk helyes képet, ha a katalógusba a békéscsabai megyei könyvtár a csak az Országos Széchényi Könyvtárban fellelhető műveket is beilleszti.

Országos viszonylatban is legkiválóbb (leggazdagabb és legrendezettőbb) helyismereti gyűjteménye a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárnak van (Budapesti Gyűjtemény).

A cikk-katalógus

Az időszerű kérdésekről, mint tudjuk, a folyóiratok és hírlapok sokkal gyorsabban tájékoztatnak, mint a könyvek. Ettől függetlenül: számos olyan kérdés van, amelyre vonatkozólag nem is tud a könyvtár az olvasónak könyvet adni (talán meg sem jelent ilyen), megfelelő cikkek azonban rendelkezésre állnak. Igen nagy jelentősége van tehát annak, hogy a könyvek mellett a cikkekről is készítsünk katalógust.

Csakhogy a cikkek hatalmas tömege szinte megoldhatatlan feladatok elé állít bennünket. Egyetlen folyóirat, ha csak havonta jelenik is meg, száznál jóval több cikket közöl évente. Így több ezer, nagyobb könyvtárakban sokszor több tízezer cikk feldolgozásáról lenne szó.

A kérdés első megközelítések meg lehet állapítani:

1. hogy a cikk-katalógus rendkívül fontos,

2. hogy az elkészítése rendkívül nehéz, sokszor egyenesen kivihetetlennek látszik.

A könyvtárak könnyíteni igyekeznek a feladaton. A könnyítés egyik módja, hogy *válogatva* készítik a katalógust. Kijelölik tehát azokat a folyóiratokat, amelyek anyaga elsőrendűen fontos, csak ezeknél dolgozzák fel az összes cikket. (Sőt még ezeknél is eltekintenek az apróbb közleményektől, amelyek a »Hírek«, »Szélgjegyzetek« stb. rovatban jelennek meg.) A többi folyóiratból kivételesen, különleges jelentősége alapján kerül be egy-egy cikk a katalógusba. Ugyanez a helyzet a hírlapoknál is. Természetesen a válogatás szempontjait *előzetesen* kell lerögzíteni, előre kell meghatározni, milyen tárgyú, milyen jellegű cikkekre van szükség. Az Országos Széchényi Könyvtár Módszertani Osztálya ilyen válogatott cikk-katalógust készít. A katalógus tárgyköre a könyvtártudomány, főleg annak nálunk is időszerű kérdései. Amikor beérkeznek a friss folyóiratszámok, az erre kijelölt dolgozók átnézik őket, s a borítófedélen megfelelő betűjelekkel jelzik a feldolgozandó cikkeket.

Technikai könnyítés, hogy a könyvtárak nem maguk készítik a címléírást. Hazánkban pl. könnyen juthatunk cikk-katalógushoz, ha szétvágjuk és felragasztjuk a Magyar Folyóiratok Repertóriumára anyagát. Természetesen csak a magyar anyagra vonatkozólag. Külföldön egyes folyóiratokhoz kész katalóguslapokat mellékelnek, esetleg szétvágható betétlapokon közlik a cikkek címléírását. A Szovjetunióban az Összszövetségi Könyvkamara rendszeresen ad ki a folyóiratcikkekről nyomtatott katalóguslapokat. Ezek segítségével már egész más a könyvtárak helyzete.

Különleges válfaja a cikk-katalógusnak a *könyvismertetések katalógusa*. Ebbe, mint neve mutatja, a folyóiratok, hírlapok közleményeiből csupán a bírálatokat, könyvismertetéseket osztjuk be. Ha tehát az olvasó tájékozódni akar, mi volt a fogadtatása egy író új regényének, itt könnyen talál anyagot. Főleg szépirodalmi vonatkozásban van jelentősége.

Külön probléma, hogy érdekes-e külön készíteni a könyvek és a cikkek katalógusát, nem célszerűbb-e egyesíteni a kettőt. Ebben a kérdésben csak utalunk a Bibliotekar' hasábjain folytatott vitára. (Olvasható magyarul is.) »Az egységes könyv- és cikk-katalógusról szóló vita« címmel pedig a Könyvtári Tájékoztató f. évi 2. száma közölte az idevágó legfrissebb szovjet cikk fordítását.

Arckép-katalógus

A könyvek egy része közli a szerző vagy a tárgyalt személy arcképét. Ezeket a műveket is nyilvántarthatja a könyvtár külön katalógusban. Az elrendezés az ábrázolt személyek betűrendjében történik. Ilyen arckép-katalógus található pl. a budapesti Egyetemi Könyvtárban. Főleg az újságírók, rajzoló, szobrászok számára van nagy jelentősége.

Bibliográfiai katalógus

A könyvtáros legfontosabb segédeszközei mind a könyvek kiválasztásában, mind az olvasókkal való munkájában a bibliográfiaiak. Nyilvánvaló, hogy a könyvtáros maga nem lehet szakember minden tudományban, de ha megfelelő bibliográfiai segédanyag áll rendelkezésére, mégis eligazodhatik, s eligazíthatja az olvasót is. Ehhez persze az szükséges, hogy a bibliográfákat számontartsa. Az eszköz: a bibliográfiai katalógus.

A bibliográfiai katalógus úgy készül, hogy a feldolgozások minden egyes bibliográfiai természetű műről — a szükséges katalóguslapokon kívül — további lapot sokszorosítunk külön katalógusunk számára is. Ez azonban még nem elég. Az önálló bibliográfiai kiadványok mellett rengeteg bibliográfiát találunk az egyes tudományos művekben. A szerzők vagy a fejezetek vagy a mű végén közölni szokták a kérdés irodalmát. Ez az ún. »rejtett bibliográfia«. Az ilyen rejtett bibliográfiákat is fel kell venni a bibliográfiai katalógusba. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, a Műszaki Egyetem Központi Könyvtára stb. a címléírások végén külön sorban meg szokta jelölni, ha a mű bibliográfiát tartalmaz. Pl.

MÓD Aladár

400 év. Küzdelem az önálló Magyarorszáért. 5. bőv. kiad. Bp. 1948, Szikra. 212 lap. 21 cm.

Bibliogr. 208–209. lap.

Ennek a megjelölésnek az alapján kerül be a mű a bibliográfiai katalógusba. A bibliográfiai katalógust legcélszerűbb

szakrendben elrendezni. Feltétlenül iktassuk be a bibliográfiai katalógusba a könyvtáros által készített bibliográfiai adatait is.

A szovjet művek katalógusa

A felszabadulás óta hatalmas érdeklődés nyilvánul meg hazánkban a Szovjetunióban kiadott művek s azok fordításai iránt. Könyvtáraink ezt az érdeklődést azáltal is szolgálhatják, hogy a szovjet irodalom termékeit *nemcsak* a könyvtár betűrendes és szakkatalógusá-

ban tartják nyilván, hanem külön szovjet katalógust is készítenek. Így az olvasó nem kénytelen a szovjet könyveket a többi könyvek tömkelegéből kikeresni, hanem már kiemelve együtt találja őket.

Célszerűbb a szakszerinti elrendezés. Így a könyvtárosnak azonnal képe van arról, hogy az egyes ismeretágak, szakcsoportok milyen mennyiségű irodalommal vannak képviselve. Látja az arányokat, látja a hiányokat. Másrészt az olvasót is elsősorban a szakproblémák érdeklik.

Sebestyén Géza

AZ AMERIKAI »COMICS«-TERMELO IPAR ÉVENTE 150 MILLIO DOLLAR PROFITOT ZSEBEL BE ÉS EGYIDEJULEG EZREVEL SUGALMAZZA A BÜNCSELEKMENYEKET

Vajon tudják-e Önök, mi az a »nekromikon«? Valószínűleg nem. Ezer és ezer gyermek azonban tudja, mert ez a neveléshez tartozik. Tudják, hogy a »nekromikon« az egy olyan lény, mely embervért iszik és emberhússal táplálkozik.

Onök kétségtelenül azt sem tudják, hogyan kell elcsipni olyasvalakit, akit azon kapnak rajta, hogy egy gyermeknek a véréet issza?

Igen egyszerű: valaki. fészületet tartva kezében, egyházi énekeket dúdol, míg a másik tördőf a vámpír szívébe.

... Miért hagyja el féijét egy nő? Hirtelenében Onök talán nem is tudnának erre válaszolni, sok-sok kislány azonban meg tudná Onöknök magyarázni: ez a nő nemileg egy nagy, fekete gorillához vonzódik »EL KELL MENNEM HOZZA, mondja. EL KELL MENNEM«.

Ilyesmikről szólnak az amerikai »comics«-ok, melyek terjesztése ellen az Egyesült Államokban józan és bátor emberek már hosszabb idő óta küzdenek, mind ez ideig azonban eredménytelenül.

Ezek a becsületes emberek (közöttük dr. Fedric Wertham, kinek a Saturday Review c. folyóiratban nemrégben megjelent cikkéből vettük át a felhozott példákat és idézeteket) mindhiába folytatnak már évek óta tartó kampányt azért, hogy a törvény vegye már végre védelembe az ifjúságot a gyermekek számára írt rémtörténetek szennyirodalmával szemben.

A hivatalos bizottságok e tárgyban lefolytatott vizsgálataikat azzal zárták le, hogy az említett sajtótermékek betiltása nem mutatkozik szükségesnek. Jelentéseikben rámutattak, hogy a »comics« ellen folytatott kampány eredményeként maguk az érdekeltek kiadók máj létrehívtak egy »ellenellenőrző bizottságot. E bizottság kijelölt kebeléből egy »cár«-t, akit megbízott egy a »comics«-okat szabályozó »kódex« összeállításával.

Azonban lássuk csak, mit is tartalmaz ez a »kódex«.

»Sohase ábrázoljunk villamosszéket vagy akasztást. Ha akasztást kell bemutatnunk, ezt hátulról, a bitófa körvonalait mutatta ábrázoljuk. Villamos árammal történő kivégzés esetén sötétségbe borult helyiséget ábrázoljunk. Olvasóink szülei ezen nem fognak majd megütközni...« (3. §.)

»Elevenen ne égezzünk el senkit... Kisgyermeket nem kell megölni. Olykor — me túl gyakran — szükségessé válhat életveszélyes helyzetbe juttatni őket, de ennél tovább ne menjünk.« (7. §.)

* Képsorozatokkal illusztrált rémtörténetek. (OFFI megj.)

A »duiva« kínzások és a »túlságos« erőszakosságok tehát tilosak. Ugyanakkor azonban a »kódex-bizottság« által jóváhagyott egyik »comics«-ban egy rendőrt halálra kínoznak. »Szegény ördög — mondja a szöveg —, nagyon gonosz fickókkal gyűlt meg a baja.«

Egy másik azt beszéli el, hogy egy férfi vártoronyba zárja a feleségét és halálra éhezeti (a haláltusát négy kép mutatja be). Majd feleségül vesz egy másik, fiatalabb nőt, aki azután őt juttatja ugyanerre a sorsra. Ez csupán egy-két példa az ezernyi közül.

A »comics«-termelő ipar azonban évente 150 millió dollárt jövedelmez a kiadóknak.

Ezzel szemben az Egyesült Államokban a gyermekkori büntetés kérdésének vizsgálatával megbízott Ketauer-féle szenátusi bizottság csak nemrégiben mosta ismét fehérré — hivatalosan is — ezt az ifjúságra oly ártalmas termékeket előállító »iparágat.« (L'Humanité.)

A CSEHSZLOVÁK KÖNYVTÁRAK TIZ ÉVE

A csehszlovák könyvtárak ugyancsak ezidén ünneplik felszabadulásuk 10. évfordulóját. A közreadott beszámolóból nyert adatok szerint Csehszlovákiában jelenleg több mint 56 000 különféle fajtájú könyvtár van. Ezeknek a könyvtáraknak a könyvvállománya meghaladja a 36 000 000 kötetet. A beiratkozott olvasók tábora 4 000 000 fő. Ha azonban összehasonlítjuk a szlovákiai könyvtárak fejlődését a cseh országrészek könyvtárainak fejlődésével, meg kell állapítanunk, hogy Szlovákiában lényegesen rosszabb a helyzet. Míg ugyanis 1964-ben a cseh országrészekben egy lakosra 1,25 kötet esett, addig Szlovákiában csupán 0,52 kötet. Míg Csehszlovákiában az egy lakosra eső kölcsonzések átlagos száma 2,36, addig Szlovákiában csupán 0,82. A cseh országrészekben minden olvasó átlag 19 könyvet olvas el, Szlovákiában pedig csak 6,7 könyvet.

A csehszlovák könyvtárak fejlődésében a leggyengébb pont a községi könyvtár területén van. Míg ugyanis a kerületi (megfelel a magyar megyéknek) városokban egy lakosra átlag 3,07, a járási városokban 4,26 kölcsonzések esik, addig a falvakban ez a szám 1,59-el egyenlő.

1964-ben a cseh országrészekben 4521 letéti könyvtár és 498 önálló kölcsonzégi könyvtár volt. (Ctenáti.)

Búcsúznak az ifjúsági könyvtártól a nyolcadik osztályos pajtások a szombathelyi Megyei Könyvtárban. A felnőtt részlege átkerülő nyolcadikosok pályaválasztásának megkönnyítésére a Megyei Könyvtár és az Ifjúsági Tanács szakemberek bevonásával szakma-ismertetést tart. (Szombathelyi Ifjú Könyvtáros.)

A K Ö N Y V T E R J E S Z T É S 1 0 É V E

Móricz Zsigmond egyik riportjában elmondja, hogy 1923 augusztusában Hódmezővásárhelyen a tankönyveken kívül a helyi könyvesboltban egyetlen más könyvet sem vásároltak. A felszabadulás előtt ugyanezt el lehetett volna mondani még jónéhány városról is. Olyan kitűnő írók műveinek eladása is, mint Móricz, Móra, Mikszáth, nagy problémát jelentett. A kapitalista könyvkiadás és könyvkereskedelem állandó válsággal küzdött, de virult a ponyva; a sárgaregények, pengős, félpengős regények metelyező áradata lepte el a könyvkereskedelmet. A második világháború idején tudományos és szakkönyvet alig adtak ki, viszont csupán 1 év alatt 300 detektívregény jelent meg hatmillió példányban. A magukat könyvkereskedéseknek nevező üzletek jelentős része papír, játék, bazar, használt könyvek vegyeskereskedései voltak.

A vásárlóképes olvasók tábora igen kicsi volt és a profit érdekében bármilyen kapitalista eszközöket használtak is a kiadók — akik nagyrészt maguk voltak könyveik terjesztői is —, nem tudták a vásárlók számát szaporítani.

A Horthy-rendszer idején a könyvkereskedésekből eltűntek a marxizmus-leninizmus kiadványai, a rendőrség üldözött minden szabad szót és gondolatot. Mégis az illegálisan, külföldről becsempészett könyvek, az álnéven itthon kiadott Lenin-, Sztálin-művek a terror ellenére is eljutottak a munkásokhoz, a parasztokhoz, sőt a bebörtönzött kommunistákhoz is. E könyveket az illegális kommunista-mozgalom részvevői és a vele szimpatizálók terjesztették, közöttük egyes könyvárusok is, akik szakszervezetekben és más tömegszervezetekben terjesztették a könyveket.

A felszabadulás után a Szikra Könyvkiadó ismertette meg a közönséget a marxizmus-leninizmus kiadványaival, a szovjet irodalom remekeivel. Egymásután nyitlak meg Budapestén és vidéken azok a könyvkereskedések, amelyek politikai műveket és az oktatáshoz szükséges szemináriumfi füzeteket árusították.

A Szikra könyvek terjesztői a kiadványok eladását óriási lelkesedéssel végezték, a nagy politikai tömegmegmozdulások alkalmával, például a Baloldali Blokk nagygyűlésén az aktuális politikai kiadványokat rikkanccs módjára árusították. A legutóbbi helyekre is rendkívüli gyorsasággal, időt és fáradságot nem kímélve, szétvitték a politikai irodalmat, hogy új olvasókat szerezzenek.

Készülődés az Ünnepi Könyvhétre a Sztálin út 45. sz. alatti könyvesboltban

Az olvasók óriási érdeklődéssel fogadták a 25 évig tiltott műveket. Megjelentek: *A Szovjetunió Kommunista (bolszevik) Pártjának története, A leninizmus alapjai*, s a jellegzetes kis piros könyvek; többi között a *Kommunista Kiáltvány* és más klasszikus kiadványok.

A felszabadulás utáni első könyvnapok országos eseménynek számítottak, annál is inkább, mert Rákosi elvtárs nyitotta meg őket.

Az első szabad május elsején már a Városligetben sátorban árusították a politikai műveket és a haladó írók könyveit.

A még meglévő magánkiadók jelentős része igyekezett úszni az árral, a könyvkereskedők igen óvatosan terjesztették a Szikra kiadványait, érdeklépviseletükben a könyvkereskedelem válságáról beszéltek, de ezalatt megszületett és egyre szélesedett az új magyar olvasóközönség — munkásokból, parasztokból és az értelmiségiekből.

A Szikra Könyvkiadó nemcsak azzal tett nagy szolgálatot, hogy egymásután adta ki a marxista-leninista műveket, hogy megismertette a közönséget a szovjet szépirodalommal, de ezen túlmenően azzal is, hogy a könyvek szép kiállításával, árpolitikájával irányt mutatott abban, hogy a szocialista könyvkiadásnak és könyvterjesztésnek nem az üzleti haszon, hanem a széles olvasóközönség megteremtése a célja.

A könyvkiadók államosítása után a szocialista jellegű terjesztés fejlődik, mert a Szikra és a Népszava terjesztési hálózatán kívül megalakult az első állami könyvkereskedelmi szerv, a Könyvterjesztő Nemzeti Vállalat, majd a Könyvesbolt, Kiskereskedelmi Vállalat.

A következő mozzanat: a könyvkiadás profilírozásával a könyvterjesztés teljesen különválik a kiadástól és 1951-ben létrejön a Szikra, Népszava, Könyvterjesztő N. V. és Könyvesbolt Kiskereskedelmi V.-ből az Állami Könyvterjesztő Vállalat.

Az egységes könyvterjesztő vállalat átvette a régi magánkiskereskedelmi boltok többségét. Ezek közül alig volt szakosított bolt, nagyobb részük elhanyagolt berendezéssel, területileg rosszul elosztva működött. Míg Budapesten pl. az V. kerületben elegendő bolt volt, a felszabadulás előtt olyan hatalmas területeken, mint a XIII. kerület, szakkönyvesboltról nem beszélhetünk. Fő feladat volt tehát a hálózat kiszélesítése Budapesten elsősorban a város peremén, a munkáslakta területeken, valamint vidéken, mind az ipari, mind a mezőgazdasági területeken. Ma három és félszerannyi szakkönyvesbolt van, mint 1950-ben volt.

Az elhanyagolt, szűk boltok helyett a felszabadulás óta olyanokat létesítettünk, mint Budapesten a Sztálin úti Írók boltja, a Szabad Nép székházban lévő, és a munkáslakta Váci úton lévő könyvesház, amely egy kocsmá helyén teremtett méltó otthont a könyveknek.

Különösen jelentős a fejlődés vidéken. A megyei székhelyeken, városokban és a járási székhelyeken létesített állami

könyvesboltokat össze sem lehet hasonlítani a felszabadulás előtti könyvesboltokkal.

Megváltozott a könyvesboltok készletének összetétele is. A kapitalizmusban a könyvkereskedelem csak azokat a könyveket szerezte be, amelyeket gyorsan el tudott adni. A kiadók óriási engedményeket (gyakran a könyvár felénél többet) adtak terjesztési jutalékul, s a ténylegesen kiadott könyveknek mégis csak jelentéktelen része volt kapható egy-egy könyvesboltban. Ma a legkisebb járási boltban is megtalálhatók a kultúrpolitikailag fontos könyvek.

A szocialista iparosítás és a mezőgazdaság szocialista fejlesztése azelőtt soha nem ismert mértékben fokozta a szakkönyvkiadást. Szükségessé vált olyan szakkönyvtárak létrehozása (nehézipari, könnyűipari, mezőgazdasági, orvosi, tervgazdasági, stb.), amelyek specializáltan elégítik ki egy-egy szakma olvasóinak könyvigényeit, raktárakon tartják a szakterület idegennyelvű kiadványait, folyóiratait is. Ez a szakosítás módot ad arra, hogy az illető szakma kifogyott könyveit a vevők itt beszerezhessék. Új olvasóközönség jelentkezett a felszabadulás után, amely a zeneművek iránt érdeklődik. Külön zenemű szakkönyvtár mellett sok állami könyvesboltban van zenemű részleg is.

Kialakult az antikvár boltihálózat és ma Budapesten kívül az egyetemi városokban is van állami antikvár bolt. Az antikvár boltok dolgozói különösen nagy segítséget nyújtanak a könyvbarátoknak, kutatóknak és könyvtárosoknak.

Már 1946-ban a Szikra könyvkiadó kezdte fejleszteni az üzemekben, vállalatokban, hivatalokban a könyvterjesztő hálózatot. Ennek alapján fejlődött ki a könyvterjesztés üzemi hálózatának rendszere, amely ma az egész országra kiterjed. Ez a rendszer igen nagy jelentőségű, hiszen ez azt jelenti, hogy közvetlenül munkahelyeiken szerezhetik be a dolgozók a könyveket és lehetővé válik ezen az úton is a politikai, szépirodalmi, ismeretterjesztő művek propagálása.

A könyvterjesztés a sajtó, a rádió, a filmek, jegyvételek útján hívja fel a figyelmet a megjelenő könyvekre. A körlevelezés különösen jelentős a szakirodalom terjesztésében. A feltehetően érdeklődők címére közvetlenül, illetve szaklapok útján értesítéseket küldenek ki a megjelenő, vagy raktáron levő könyvekről.

Üzemekben, hivatalokban, ahol nincs állandó könyvterjesztés, rendszeresen alkalmi vásárokat rendeznek, különösen fontosak ezek között a szakkönyvvásárok és a diákok közötti könyvadásítás. Egy-egy könyvvásáron sok és jelentős részben új olvasó veszi kézbe a könyvet

A Szabad Nép székházában lévő könyvesbolt

és sok érdeklődőből lesz könyvbarát. Jelentős esemény az évről-évre megismétlődő Szovjet Könyv Ünnepi Hete, az Ünnepi Könyvhét, a Politikai Könyvek Vására, és a Téli Könyvvásár. Különösen sikeresek az Ünnepi Könyvhét vásárai; forgalmuk évről-évre emelkedik. Az 1954. évi magyarszerű Ünnepi Könyvhéten több mint két és félszer nagyobb értékben vásároltak könyvet, mint 1953-ban. Az érdeklődés fokozódására jellemző, hogy az Állami Könyvterjesztő Vállalat 1951. második felétől, 1954. januárjáig közel 7,410.000 marxista-leninista és politikai művet, több mint 9 millió szépirodalmi művet és több, mint hét és félmillió szakkönyvet adott el.

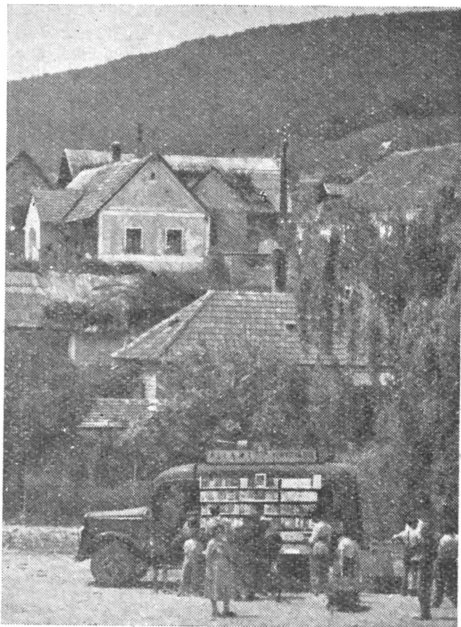
Falun a lakosság könyvellátásáról az állami könyvesboltok és a földművelésszövetkezeti boltok gondoskodnak. A járási székhelyeken kívül a termelőszövetkezeti városokban — Túrkevéen, Karacson, Mezőtúron — is jól működő könyvesboltok vannak, amelyeknek forgalmát nagyrészt a falusi lakosság vásárlásai teszik ki.

A földművelésszövetkezetek boltjai 1950 óta fokozatosan kapcsolódtak be a könyvterjesztésbe és széles hálózatukon keresztül segítséget jelentenek a könyvek falusi terjesztésében.

A hangszóróval, zenegéppel felszerelt propaganda-autók — guruló könyvesboltok — lehetővé teszik, hogy a nehezen megközelíthető, a fő közlekedési utaktól távolos területekre is eljusson a könyv.

Az Állami Könyvterjesztő Vállalat munkájának igen fontos része a könyvtárak ellátása. Ez két vonalon történik, egyrészt a vállalat könyvtárellátó osztálya révén, másrészt az országos könyvesbolt-hálózat útján. A Könyvtárellátó a könyvtárakat szerződés alapján folyamatosan ellátja az újonnan megjelent könyvekkel, rendszeres tájékoztatást nyújt a kiadás alatt lévő és a megjelenő könyvekről, gondoskodik a könyvek speciális köttetéséről, a könyvtári munkához szükséges kartonokról, segíti a könyvtárak szerzeményezési munkáját, tájékoztatást ad a megjelenő művekről. A Könyvtárellátón belül speciális bolt áll a könyvtárak rendelkezésére, ahol a régebben megjelenő munkákkal a Könyvtárellátó szabad készletéből kiegészíthetik könyvvállományukat.

A szakkatalógus szerelését, áttekinthetőségét az osztólapok és a betűrendes szakmutató könnyíti meg. Az Országos Széchényi Könyvtár módszertani osztálya a könyvtárak munkájának segítésére 400 osztólapból és 600 betűrendes szakmutató kartonból álló sorozatot készített, amelyet a Könyvtárellátó a közeljövőben kinyomtat és az igénylők rendelkezésére bocsát.

A Guruló Könyvesbolt Csepelen

A felszabadulás 10 éve alatt megváltozott a könyvkiadás, a terjesztés, de megváltozott az olvasóközönség is. Távoli falvak, tanyák népe várja a hetenként megjelenő Olcsó Könyvtár köteteit, munkások, öregek, fiatalok tanulmányozzák a politikai, szakmai irodalmat. Nemcsak az eladott könyvek mennyisége bizonyítja az új, kulturált olvasóréteg jelentkezését, de egyre növekvő az érdeklődés a szép könyv iránt is.

A könyvterjesztésnek elért eredményei ellenére még sok feladatot kell megoldania, különösen abból a szempontból, hogy a kulturálisan fontos, de nehezebben fogyó könyvek terjesztését megoldja, ezekre hatékony propaganda eszközökkel — szervező munkával felhívja az olvasók figyelmét.

Tíz év alatt a könyvterjesztés egész szervezete átalakult, a kulturális forradalom eszköze lett és arra törekszik, hogy betöltse hivatását, minél több és jobb könyvet adjon a dolgozó nép kezébe, növelje a könyv barátainak egyre népesebb táborát.

Zala Imre

Előadás a helikopter történetéről. Érdekes előadást rendezett a múlt hónapban az Országos Műszaki Könyvtár. Asbóth Oszkár, a helikopter világ-hírű magyar feltalálója beszámolt a könyvtár olvasótáborának a helikopter történetéről és saját kísérleteiről. A vetítétképes előadás után bemutatták a könyvtárban Asbóth Oszkár 1929. évi első felszállásáról készült dokumentumfilmet. (O. M. K.)

Hogyan készül egy nagy kiállítás?

A Magyar könyv 10 éve című kiállítás talán első ízben mutatta meg teljes összefüggésben, hogyan változtatta a könyv — a kiadók, könyvterjesztők és könyvtárosok közös erőfeszítésének eredményeként — olvasó néppé nemzetünket. A kiállítás az írótól az olvasóig, születésétől kezdve kíséri a könyv útját és hatását is bemutatja, amint a könyvben lévő gazdag szellemi energia gazdasági, politikai és kulturális életünkben, mindennapi fejlődésünkben anyagi erővé lesz.

Képeink a Nemzeti Szalonban rendezett kiállítás előkészületeit mutatják be. Az egyes táblák és tárlók tartalmát, anyagát a forgatókönyv alapján állították össze. A forgatókönyv az előkészületekben résztvevők komoly anyaggyűjtő munkájának eredménye, amely a kiállítás

részletei között az eszmei mondanivaló egységét biztosítja, az egyes területek szakembereinek közös működéséből született. Tartalmaznia kell a kiállított szemléltető eszközök, tárgyak, képek, könyvek felsorolását, az alapos forgatókönyvnek ezenkívül az idézeteket, összekötőszövegeket is.

A forgatókönyv alapján az egyes részletekért felelős rendezők, miután a szükséges szemléltető eszközöket megszerezték, (általában a válogatás miatt 20—25 százalékkal többet, mint, amit egy-egy táblán, tárlóban felhasználnak), a vezető rajzolóval, grafikuskal külön-külön megtervezik a részleteket. A grafikus vázlatot készít az egyes táblák elrendezéséről, meghatározza a felhasználandó fényképek nagytípusi méreteit és a vázlat alapján megkezdődik a kivitelezés.

Első képünkön az ifjúsági könyvek színes címlapjaival borított táblán dolgoznak, másik képünk pedig a műszaki irodalom hatását ábrázolja. A műszaki könyvkiadás adatait, a műszaki könyvtár munkáját, a bibliográfiák gyakorlati felhasználását együtt mutatják be a tárlókban elhelyezett könyvekkel, így az egész együtt a műszaki irodalom hatását mutatja a termelés növekedésében, az újítások kivitelezésében. (Lásd a következő oldalon lévő alsó ábrát.)

Könyvtári hálózatunkat színes, grafikus megoldással ábrázolja egy tabló. A kiállítás tartalmi mondanivalóját azonban sohasem szabad alárendelni formai, esztétikai szempontoknak. Az Akadémia képe a lámpaoszloppal a baloldali tábla nagyobb részét kitölti, holott a hálózatnak kellene nagyobb hangsúlyt kapnia. Az ok: A fénykép olcsóbb, mint a rajzolt kép és a grafikus a rendezők akarata ellenére, a mondanivaló rovására taka-

rékoskodott. A fényképeket egyébként a táblákra felragasztották, így az összes fénykép használhatatlanná válik majd, a következő kiállítás alkalmával lekaparják őket. Ezért kisebb kiállításokon a fényképeket célszerű kemény kartonra ragasztani, (kasíroztatni), úgy, hogy minden oldalon 0,5 cm-es világosszínű szegély, margó maradjon. Ha a margóba ütött szegekkel, vagy gombostűkkel rögzítjük a táblára, a fénykép megmenthető.

A könyvterjesztés szervezetének ábrázolása is grafikai eszközökkel történt. A kép, amelyet itt jobbra bemutatunk, a kiállítás összeállításának helyes módszerére is jellemző. Ugyanis nemcsak a mai eredményekre, a felszabadulás utáni fejlődésre hívja fel a figyelmet, hanem szembeállítja ezt az 1945 előtti helyzettel is. Így a könyvterjesztés tábláján az ellentétet Móricz Zsigmond sokat idézett 1923-as cikke emeli ki, amelyben arról ír, hogy Hódmezővásárhelyen a könyvesbolt egyetlen könyvet sem tudott eladni egy hónap alatt.

Azt is megfigyelhetjük itt, hogy milyen szépek a feliratok. Kisebb kiállításainkon leginkább a feliratok, a betűtípus kiválasztására, szép elosztására és rajzára ügyelnek a legkevésbé. Pedig mind az idézetek kiválasztása, mind a szép felírások elkészítése a legnagyobb figyelmet követeli. Azzal is törődni kell, hogy minden képet magyarázzunk meg rövid, pár szavas aláírással. A nagy táblákra és a falak mentén, illetve a terem közepén felállított tárlókba, üvegszekrényekbe lehetőleg eredeti tárgyakat, könyveket, képeket, szemléltető eszközöket helyezünk. Az eredeti kép, plakát, rajz sokkal jobban

megragadja a nézőt, mint akár a legszebb fényképmásolat. Könyveket csak abban az esetben fényképezzünk, ha az eredeti könyvtábla, színes címlap stb. nem áll rendelkezésünkre, vagy színe, alakja elüt a tábla stílusától, hangulatától. Egyébként a kiállítás elszürkül, mint ezt a nagy kiállítás egyes részletei is mutatják.

Az utóbbi időben nagyobb közművelődési könyvtáraink több nagy kiállítást rendeztek a helyi könyvterjesztőkkel és nyomdavállalatokkal közösen. (Pécs, Kaposvár stb.) A »Magyar könyv 10 éve« c. kiállítás legfőbb tanulsága számukra az, hogy a jövő kiállításokon a szakterületek elkülönítése helyett egymás munkájának összefüggéseire, a felszabadulás után közösen elért eredményekre kell felhívniük az olvasók, látogatók figyelmét. (G. Gy.)

Budai könyvkereskedők a középkorban

A könyv megjelenítésének ma ismert, megosztott munkáját (kiadó, nyomdász, könyvkötő és kereskedő) a nyomdászat első évtizedeiben — tehát a XV. század harmadik negyedében — többnyire a nyomdász végezte el. Az első műhelyek vezetőinek nagy része művelt, egyetemet végzett tudós volt, aki az új találmányt nem iparnak, hanem művészetnek tekintette. »A penna nélküli írás művészetek« volt ez, ahogy ezt több korai nyomtatványban olvashatjuk. Ő választotta ki és rendezte sajtó alá a szöveget, öntötte és metszette a betűket, nyomtatta, kötötte és végül forgalomba hozta a könyveket.

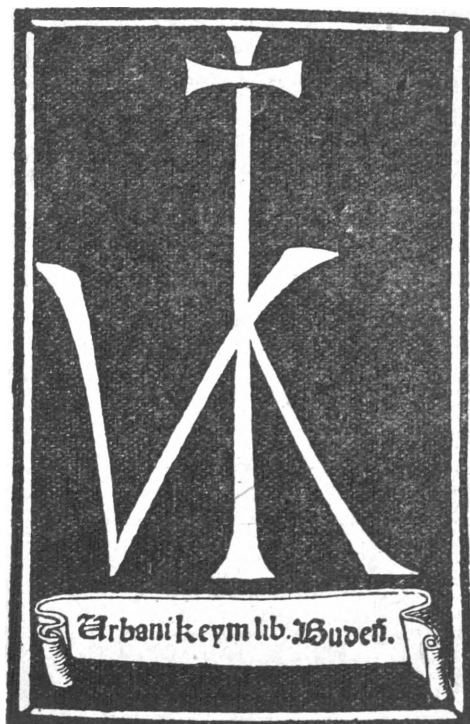
A nyomtatás feltalálása — a kézírással készült kódexekhez képest — rendkívül olcsóvá tette a könyveket. Így egyre több és több mű, növekvő példányszámokban került forgalomba. A fokozódó, tömeges termelés szükségessé tette a munka megosztását. Egyes nyomdászok — főleg a szegényebbek — saját vállalkozás helyett egyre inkább csak mások rendelésére dolgoztak; a tehetősebbek pedig inkább a kiadói tevékenységben találták meg számítását: vagyis saját költségükre és kockázatukra nyomtatták ki a műve-

ket másoknál. Mind jobban önállósult a könyvkötők ipara, míg a könyvkereskedelem is lassan elvált az előzőktől. Teljes munkamegosztásról azonban még évszázadokig csak ritkán volt szó. Így a XV. és XVI. század fordulóján működött egyes nagy kiadók, a nürnbergi Koberger, a párizsi Petit vagy az olasz Giunta család, tucatnyi idegen nyomdán felül sajátját is foglalkoztatta, nem ritkán maga is idegen megrendeléseket vállalva. Sok helyen a kereskedők ívekben vették át a könyveket és maguk kötötték be azokat. Ismét máshol — így Budán is — a kereskedők jelentős kiadói tevékenységet is folytattak.

A Mohács előtti félévszázad magyar művelődéstörténetében, ha csak szerény méretekben is, de már találkozunk adatokkal nyomdáról, könyvkötőről, könyvkereskedelemtől és kiadóról. Hazánk művelődésének akkori fejlődésére jellemző, hogy ezeket csaknem kizárólag Budán találjuk. Ennek az a magyarázata, hogy a humanizmust, mely a tudományok és művészetek Európa-szerte hihetetlen gyors és eddig soha nem látott fellendülését biztosította, Magyarországon csak igen kevesek tették magukévá. Ezek közül is csak Mátyás király és közvetlen környezete volt az, hol ez a szellemi fellendülés jelentős és viszonylag tartós volt. Ennek tulajdonítható, hogy Budán — megelőzve e téren számos nagymúltú és jelenű országot, illetve várost — már 1473. évben nyomda létesült (Hess András), melynek működése azonban — máig sem ismert ok miatt — igen rövid ideig tartott. Mindössze két Budán nyomtatott mű maradt fent: az egyik a híres *Chronica Hungarorum* (vö. A Könyv ez évi márciusi számában megjelent cikkkel), a másik egy ógörög költőkről szóló mű.

Kedvezőbb volt a helyzet a budai könyvkereskedők esetében. Az ő tevékenységükre utaló legkorábbi adatokat könyvekbe történt bejegyzések őrizték meg az utókorra. Szokás volt ugyanis — különösen akkoriban — magában a könyvben megörökíteni, hogy a kötetet ki, mikor, hol és mennyiért vette. A Budapesti Egyetemi Könyvtár őriz egy ősnymtatványt, melyet a bejegyzés szerint 1476-ban vásároltak Budán. Ez a legkorábbi adatunk az itteni könyvkereskedelemre. Sajnos, az ilyen és ehhez hasonló beírások nem örökítették meg az eladó nevét.

A budai könyvkereskedők — ahogy erről már szó volt — könyveket is adtak ki. A pusztító háborúk, a vallási türel-

Keym kiadói jelvénye

metlenség és az idő által megkímélt — ma már ritkaság-számba menő — kiadványaikban, vagy az egyetlen példányban sem fennmaradt könyvek leírásaiban maradt reánk a legtöbb adat róluk. A kódexirodalom szokásait átvéve ugyanis a nyomtatott könyveken eleinte a címlap helyett, később azon kívül is, utóiratban (kolofonban) tüntették fel a fontosabb adatokat: szerző, cím, a megjelenés helye, ideje, a nyomdász és a kiadó neve stb.

Megvizsgálva a budai könyvkereskedők által negyven év alatt kiadott és ma ismert hetven nyomtatványt, a következő névsort állíthatjuk össze ezekből: *Theobaldus Feger* (1484—1498), *Georgius Ruem* (1490—1493), *Johannes Paep* (1497—1511), *Orbanus Kaym* (1509—1519), *Mathias Mülcher* (1510—1519), *Stephanus de Wardia* (1511), *Stephanus Heckel* (1512—1514), *Jacobus Schaller* (1512—1515), *Antonius Murarius* (1513), *Leonardus de Sessardia* (1523) és *Michael Prischwitz* (1523—1525).

A felsorolt tizenegy kereskedő közül — neve alapján — feltételezhetően magyar származását mindössze kettőt találunk: *Stephanus de Wardia*-t és *Leonardus de Sessardia*-t (Szekszárd?). Fegerről és Ruemről tudjuk, hogy németországi származásúak. Érdekes, hogy Paep nevét egy időn túl Pap-nak írta. Ez a körülmény azonban nem bizonyíték magyar származása mellett, mert akkorigiban — a papi metlenség idején — ez még nem volt használatos családnév. Inkább arra gondolhatunk, hogy nevét a magyarok számára ismerősen csengő, de ugyanakkor eredeti nevéhez igen hasonlóval cserélte fel. Emlékeztet erre Mülcher esete is, kinek egyidejűleg Bécsben is volt üzlete, mégis kiadványain büszkén budai könyvkereskedőnek vallja magát. Ez mindenestre érdekes fényt vet a két város akkori viszonyára, mert Buda Mátyás uralkodása idején és utána néhány évtizedig fontosságban és jelentőségben felvette a versenyt Ausztria fővárosával. (Ezekben az években Bécs latinus neve *Vienna Pannonia*, illetve *Vienna Austria* volt. Miután a törökök elfoglalták Budát (1541), csak az utóbbi nevet használták az osztrák fővárosnak.)

Ahogy már említettük, Hess András műhelye csak egy-két évig működhetett Budán, utána két és fél évszázadig nem volt nyomda a városban; sőt Mohács előtt az országban sehol sem működött sajtó. Így a budai könyvkereskedők valamennyi kiadványa külföldi nyomdákból készült. Érdekes fényt vetnek a budai kereskedelem kiterjedt összeköttetéseire a városok, hol ezek a nyomdák működtek. Bécs, Brünn és Krakkó viszonylag

Paep kiadói jelvénye

közel fekszenek, már távolabb Velence, Augsburg és Nürnberg, még messzebb Strassburg és Torino, de könyvek készültek Buda számára még Párizsban és Lyonban is. A művek túlnyomó többségét — főleg az egyházi szertartáskönyveket — Velencében nyomták, mely az akkori idők nyomdászatának legfőbb központja volt. Csak a XV. század utolsó három évtizedében több mint másfél száz nyomda dolgozott ebben a városban. Egyes budai kereskedők (Ruem, Paep, Heckel, Schaller, Prischwitz) kizárólag Velencében, sőt többször ott is csak egy nyomdával dolgoztattak.

Ha megnézzük, hogy egy-egy kereskedőnek hány kiadványát ismerjük, ez érdekes összehasonlítási alapot nyújthat kiadói tevékenységükön keresztül vagyoni helyzetük lemérésére is. Megállapíthatjuk ezek alapján, hogy az összes könyvek kétharmadát Paep és Kaym adta ki, míg a többi kilenc csak együttvéve a többit. Ezenfelül kiderül, hogy Budán a Mohács előtti négy évtizedben rendszerint egy időben egy kereskedő fejtette ki a legjelentősebb kiadói tevékenységet. Ezek időrendben a következők: Feger, Paep, Kaym és Prischwitz. Csupán Paep működése után volt szükséges Kaymnak három-négy esztendőre, hogy vezető szerepét Heckel-lel és Schaller-rel szemben megerősítse. Új nevek a vezető kiadók közötti átmeneti időkben tűntek fel: így *Stephanus de Wardia* és *Murarius Paep*,

Leonardus de Sessardia pedig Kaym halála után. Ebből egyrészt arra következtethetünk, hogy a budai könyvigények kielégítése kifizetődő vállalkozás volt ezekben az évtizedekben, ugyanakkor a kereskedők zöme nem volt olyan tökéletes, hogy üzleti versenyben tartósan meg tudta volna állni helyét.

Ezt a megállapítást alátámasztja az is, hogy többször ugyanazt a művet, ugyanaz a nyomda, egy időben két budai kereskedő költségére is kinyomta. Ez esetben a két kiadvány csupán az utóiratban különbözik egymástól, tehát egy szedéssel készült, ami a költségeket jelentősen csökkentette. Egy alkalommal pedig Kaym és Milcher — közös költségen jelentettek meg egy könyvet a távoli Lyonban. Alkalmi, egyetlen kiadvány közös előállításáról szóló társulás lehetett ez, ami abban az időben igen gyakori eset volt Európa-szerte, hiszen mindketten utána évekig külön-külön dolgoztak.

Okmányszerű adataink a kereskedők vagyoni helyzetéről csupán Paep-ről és Kaym-ról vannak, akik — mint említettük — a legnagyobb működést fejtették ki. Paep ránkmaradt végrendelete viszonylag komoly vagyonról tesz említést, míg Kaymról tudjuk, hogy saját háza volt fent a Várhegyen. Az egyik könyvbe tett korabeli bejegyzésből viszont azt tudjuk meg, hogy Ruem teljesen elszegényedve halt meg.

Heckel kiadói jelvénye

A kiadásra került könyvekről megállapíthatjuk, hogy a Thuróczy Krónika kivételével egyetlen nagyobb igényű, az ország határain túl is érdeklődésre számot tartható mű sincs közöttük. Ez is a nagyobb tüke hiányára utal. A budai könyvkereskedők így a közvetlen, hazai igények kielégítésére törekedtek csupán. A humanizmus térben és időben korlátozott hatása miatt könyvekkel szemben igényt csak az egyház (szertartáskönyvek), valamint az iskolák (tankönyvek) támasztottak. Ezért a kiadásra került könyvek kétharmada szertartáskönyv, a többi tankönyv és tankönyv számba menő, kisebb lélegzetű teológiai, ill. lelkipásztori munka. A szertartáskönyvek feltűnő magas száma több körülményre vezethető vissza. Egyrészt a kevés tőkével rendelkező könyvkereskedők nem vállalkozhattak nagyobb példányszámú kiadásra. Ez magyarázza, hogy például az esztergomi egyházmegye számára negyven év alatt készült misekönyvekből 25 kiadást ismerünk. Másrészt a szertartáskönyvek rendkívül élénk megjelentetése még az új találmány, a nyomtatás előnyeinek felismerésére vezethető vissza: az egyöntetűség — szemben az eddig használt kézírással készült szertartáskönyvek szükségszerű eltéréseivel —, valamint az olcsóság lehetővé tette a templomok fokozott ellátását ezekből. Ezenkívül — ebben a korban — még nem vezettek be egységes szertartáskönyveket, így például egyházmegyenként más és más misekönyvet használtak. Hazánkban az esztergomi, pécsi, zágrábi és egeri egyházmegye számára nyomtatásban készült ilyen könyvekről tudunk. Csak a Mohács előtti két évtizedben került sor néhány alsóbb fokú papi oktatáshoz, illetve lelkipásztori ködöshöz használt könyv kiadására. Az így megjelent tankönyvek ugyancsak alacsonyabb oktatási formához — főleg a latin nyelv tanulásához — használt művek, akad azonban közöttük filozófiai, retorikai, sőt földrajzi munka is.

Meg kell még emlékeznünk a kiadói jelvényről is. A kiadás dicsősége nemcsak az utóirat szövegében, hanem külön jelvényében is megnyilvánult. Ennek a fametszetes ábrának helye vagy a címlapon, vagy az utóirat alatt volt. Eredete a művészek és az iparosok által használt mesterjegyre vezethető vissza, mellyel műveiket (képek, metszetek, kőfaragványok stb.) jelölték. Ezt a szokást már korán átvették a nyomdászok is és tőlük a kiadók. A budai könyvkereskedők kiadványaikban is szerepelnek ilyen jelvények, számszerint több, mint húsz. Az ábrák egy része — külföldi példákhoz hasonlóan — a kiadó nevének kezdőbetűit

tartalmazza. Így a mellékelt ábrákon az I—P Johannes Paep, a VK Urbanus Kaym nevét jelölik. A budai könyvkereskedők jelvényének többsége azonban eltérő a külföldön általában használtaktól: védszentet ábrázoló a fametszetes kép és ebbe — öntött betűk segítségével — kerül a kiadó neve. Szokás volt, hogy a könyvkereskedő saját védszentjének képét alkalmazta, ahogy Stephanus (István) Heckel mellékelt jelvényén István királyt látjuk. Ugyanezen az ábrán megfigyelhető az ún. »beszélő« jelvény is, vagyis a családi név értelemszerű ábrázolása. Így Heckel esetében, kinek neve németül kis csákányt (Haackel) jelent, harci csákányt találunk a kép alatt.

A budai könyvkereskedőkről eddig elmondottakat csaknem mind az általuk kiadott könyvekből merítettük. Nem lenne azonban helyes, ha ebből az a vélemény alakulna ki, hogy ezek tulajdonképpen nem is kereskedők, hanem kiadók voltak. Kiadói tevékenységükről ugyan lényegesen több adat maradt fent, mint kereskedői működésükről, de ez érthető is, hiszen a néhány száz példányban készült könyvekből egy-kettő inkább átvészelte az évszázadok viharait, mint az egyetlen példányban írott üzleti levelezés, vagy feljegyzés.

A már említett könyvbejegyzéseken kívül is van azonban néhány biztos

adatunk az akkori budai könyvkereskedelemtől. Így a nagy műrnbégi kiadóknak, Kobbergernek fentmaradt levelezéséből megtudjuk, hogy az 1493. évben megjelent híres Schedel-féle krónikából (a mai lexikonok egyik őse), több tucat példányt adott Budára Fegernek bizományba. Itt érdemes megjegyezni, hogy a kereskedelmi életben használatos legtöbb módszer (bizomány, engedmény stb.) ebben a korban már Európa-szerte fellelhető. Ezenkívül egy reánk maradt 1514. évi oklevél Kaym budai könyvesboltjában készült. Ez a magyar könyvkereskedelem eddig ismert legrégebbi hazai inatszerű adata. Hasonlóan érdekes egy 1506. évből keltezett irat is, mely egy budai Orbán nevű könyvkötőről tesz említést. Joggal feltételezhető, hogy ez Kaymra vonatkozik, aki kereskedés és kiadás mellett nyílván a könyvek kötésével is foglalkozott.

Az egyre súlyosabb, háborús idők és — ami ezekkel szűkségszerűen együtt jár — a közbiztonság hiánya, nem kedvezett a kereskedelemnek sem. A viszonylag jelentős szerepet játszott budai könyvkereskedőkről 1526. év után közel két évszázadig nincs semmi adatunk sem, a Mohács előtti négy évtized azonban értékes és érdekes korszaka hazánk kultúrtörténelmének.

Borsa Gedeon

ROVID HIREK ES MODSZEREK A BARANYAI ES A VESZPREMI VERSENYHIRADOKBOL

A baranyai könyvtárosok versenyében kitűnt könyvtárosoknak ünnepélyesen adták át a jutalmakat és kitüntetéseket. A mágosci népkönyvtárosnak a járási tanács VB elnöke adta át a jutalmat. A versenyben pénz-, illetve könyvjutalmazásban részesült valamennyi népkönyvtárosnak a megyei tanács VB elnöke dicséző oklevelét adott.

Az újpetrei népkönyvtár új könyvtárosa csak a verseny utolsó szakaszában kapcsolódhatott bele a felszabadulási versenybe. Hogy rosszul működő könyvtárának munkáját megjavítsa, mozgalmat kezdeményezett egyéves, önkéntes részvételű verseny indítására. Igen érdekes felajánlái közül ki kell emelni a helyi könyvterjesztővel való közös rendezvények tervét, az áll. gazdaságok és a termelőszövetkezetek és a géppalómás könyvtárának módszertani segítségét és azt, hogy a könyvtár történetét 1956-ig feldolgozza.

A szigetvári járási könyvtár is új versenyfelajánlást tett. Különösen a hálózati munka megjavítására vonatkozó terveik figyelemre méltóak: újból elvágják az állományfelmérést, a letéti könyvtárak anyagának megosztásáról pontos kimutatást készítenek és ennek alapján tervezik az állománykiegészítést, minden népkönyvtárban könyvtáros-helyettesítést állítanak be. Gondoskodnak a könyvtárosok politikai továbbképzéséről is: elintézik azt, hogy részt vehessenek a pártoktatásban.

A mohácsi városi (!) tanács 10 000 forintot biztosított a járási könyvtár számára, hogy városi főkönyvtár-hálózatát kiépíthesse. A községpoli-

tikai terv végrehajtása során Geresd és Nagyváty község tanácsa 3000—3000 forintot fordít a népkönyvtár fejlesztésére.

Az üzemi könyvtárosok politikai és szakmai képzettségének emelése céljából a pécsi Megyei Könyvtár kéthetes esti tanfolyamot szervez.

A pécsi Megyei Könyvtár versenyhíradója, amely a jövőben »Baranyai Népkönyvtáros« címen jelenik meg, módszertani cikkeket is közöl. Legutolsó számában a havijelentések helyes kitöltésére oktatta ki a könyvtárosokat.

A Veszprém megyei könyvtár a TTIT-tel együtt előadássorozatot indított. Eddig hat előadást tartottak meg igen nagy sikerekkel. Egyedül a könyvtár 167 bérletet adott el az előadássorozatra. A »Szerettek kedvesem!« című verses estnek oly nagy volt a sikere, hogy kétszer meg kellett ismételn.

29 szaváló vett részt a Veszprém megyei könyvtár szaválóversenyén, amelyen a helyezettnek jutalmazására 500 forint értékű könyvet osztottak szét.

Minden héten felkeresi a gazdakört a nemesgörszönyi népkönyvtáros és ott külön kölcsönzést tart a mezőgazdasági szakkönyvekből. Tette annál dicséretreméltóbb, mivel a gazdakör helyisége másfél kilométerre van a népkönyvtártól.

A verskultúra terjesztése érdekében a Veszprém megyei könyvtár minden híradójában irodalmi rejtvényt közöl: a megadott vessorokból ki kell találni a költemények szerzőjét és címét. A megfejtők könyvjutalmat kapnak.

Új könyvkiadónk, a Magvető

Ez év január elsején létesült és alig félévi készülődés után az ünnepi könyvhélen már jelentős számú kiadvánnyal jelentkezett a Magyar Írók Szövetségének könyvkiadója, a Magvető. Feladat-köre szépirodalmi művek kiadása, s ebben versenytársá más kiadóknak, elsősorban — minthogy főként magyar szerzők műveit jelenteti meg — a Szépirodalmi Könyvkiadónak. Ha igaz az, hogy két veszekedő mellett a harmadik jár jól — ahogy Képes Géza, a Magvető igazgatója mondta —, akkor a kiadóknak ebben a versengésében az örven-dező harmadiknak az irodalomnak kell lennie.

Ebből az örömből a közönség is rész-t kér. Mit várhatnak az olvasók a Magvetőtől?

A Magvető könyvnap kiadványainak műfaj szerinti összetételét szemügyre véve, láthatjuk, hogy a kiadó nagy oda-adással munkálkodik a versirodalom népszerűsítésén. A nevesebb élő és múlt-beli költők verseinek kiadása után kö-vetkezik az a merész, de szükséges lé-pés, hogy megjelennek kezdő költők művei is, vagy önálló kötetben, vagy többen töltve meg egy kötetet, illetve füzetet. (Így ismerkedik meg a közön-ség közelebről István Mariann, Danyi Gyula, Cs. Szabó Béla, Takács Imre, Ke-menes Imre, Simon Tamás és mások verseivel.)

A versirodalom népszerűsítését szol-gálja a Magvető tájékoztatója, a Krón-ika is. A fényképekkel illusztrált füzet első száma az ünnepi könyvhétre jelent meg és további számai előreláthatólag negyedévenként kerülnek a könyvesbol-tokban árusításra. A Krónika a frissen megjelent és a közeljövőben kiadni ter-vezett költői műveket ismerteti, s a költők életrajzával, versszemelvények-kel igyekszik a költők és az olvasók közti kapcsolatot elmélyíteni.

A regényirodalom kiadási tervében is főként mai magyar írók művei szerepel-nek. Így többek között Aczél Tamás: *Bizalom* című regénye, Ákos Miklóstól a *Három nap*, amelynek története felsza-badulás utáni életünk három fordulópont-jának ábrázolására épül. Átdolgozott ki-adásban jelenik meg Barta Lajos: *Gyár* című regénye. Enczi Endre egy építkezés regényének megírásán dolgozik. Fiatal prózaíróink a könyvhétre megjelent *Em-beravatás* című antológiában mutatkoz-nak be, bizonyítva, hogy a Magvető a prózai műfajokban is tág teret szándé-kozik adni a még nem »beérkezett« írók-nak. Földes Mihály készülő regénye a

falu mai életéről szól. Gyárfás Miklós Csortos Gyulának, a közelmúlt nagy ma-gyar színművészének életéről ír regényt a Magvetőnek. Gergely Sándor önéle-trajzi regénye egyben a munkásmozgalm történetének egy hosszú fejezetét eleve-níti meg, Kádár Karr Erzsébet az ősz-i-rózsás forradalomról ír regényt. Major Ottó *Otthonatlanok* címen a 20—30-as évek munkásmozgalmáról, és hasonló tárgyú Szántó György készülő regénye, a *Csöd* is. Sarkadi Imre új regénye, a *Fel-támadás*, szintén a Magvető kiadásában fog megjelenni.

A Magvető pótolni akarja a humoros irodalom kiadásában mutatkozó hiányos-ságokat a Vidám Könyvek sorozatával. A világirodalom humoristáinak bemutatása mellett elsősorban a mai íróké itt is a legtöbb hely. Ebben a sorozatban kerül kiadásra Bárány Tamás: *Kormányválság Paranában* című szatirikus-humoros re-génye, Hámos György regénye, az *Eva és Evi*, amely a falusi és városi családok keveredéséből származó humoros helyze-tek művészi feldolgozása; Szabó József: *Vadásztársaság* című kötetét és Tamási Árontól a *Vegyes vitézeket* említjük meg itt meg.

Más kiadók által már megjelentetett művek újabb kiadásával is foglalkozik a Magvető; Szabó Pál: *Tavaszi szél* és Ri-deg Sándor: *A túlkrösszívű huszár* című könyvét már kiadta, Déry Tibor: *A ló meg az öregasszony* című kötet a Magvető kiadásában az író harminc évi munkásságából ad válogatást; az író leg-java kisebb írásaihoz Lukács György írta az előszót.

Az irodalom és a közönség remélhető öröme a »veszekedő felek« közé fog lépni az Ifjúsági Könyvkiadó is — a Magvető őt is versenyre hívja, elsősor-ban mai költőink gyermekek számára írt verseinek, verses meséinek kiadásával.

A külföldi irodalom kiadásában a Magvető egyik terve az, hogy más népek nálunk eddig nem ismert népköltészeté-vel ismerteti meg az olvasókat. Mégpe-dig olyan összefoglaló csoportosításban, mint például: angol és skót népballadák, egy másik kötetben a skandináv népek, ismét egy másikban a balkáni népek népköltészetéből válogatott gyűjtemény és így tovább. Ugyancsak antológiasze-rűen csoportosítva mutatkoznak majd be az olasz, a finn stb. haladó költők. Jelen-tősebb költők, vagy költői művek önálló kötetben is megjelennek, amire példa a XVIII. században élt dél-amerikai spa-nyol Tomas de Iriartétól a könyvhétre kiadott *Irodalmi mesék* című kötet. Ne-

ves külföldi írók tanulmányokkal is szerepelnek a Magvető tervében. Így többek között Louis Aragon és Palmiro Togliatti, akikről kevesen tudják, hogy értékes tanulmányt írt az inkvizíció által máglyahalálra ítélt nagy olasz szabadgondolkodóról, Giordano Brunoról és Voltaire-ről, a francia felvilágosodás vezérérol.

Magyarra fordított magyar mű kiadására is vállalkozik a Magvető — kiadja Martinovics Ignácnak, a magyar jakobinusvezérnek eredetileg francia nyelven írt filozófiai művét, amely az első önálló, rendszeres magyar bölcséleti mű.

A Magvető valamennyi kiadványa elárulja azt a dicséretes törekvést, hogy írók, költők, másfelől olvasók közt a vi-

szony minél közvetlenebb, meghittebb legyen. Ezt a célt szolgálja az egyes kiadványokban a szerző arcképe, a róla írt előszó, az általa írt önéletrajz, önvalomás, utószó. További lépés lesz ezen a téren az »írói arcképek« sorozatának, a terv szerint 5—10 íves könyvecskéknek kiadása, amelyek monográfiaszerűen — fényképekkel, szemelvényekkel, írásbeli dokumentumokkal illusztrálva — összefoglalják mindazt, amit egy-egy író, költő műveinek, irodalmi szerepének és jelentőségének és magának a művésznek, mint embernek megértéséhez és mind ezen keresztül az írói munkának, mint fontos közösségi tevékenységnek megértéséhez szükséges.

L. O.

Kitüntetések

A népművelési miniszter hazánk felszabadulásának 10. évfordulója alkalmából

»A SZOCIALISTA KULTURÁERT«

kitüntetést jelvényt az alábbiak részére adományozta:

Asbóth Ferenc könyvtáros, Sárvári Kórház; **Bálint Miklósné** könyvtáros, Várpalota; **Bátori Mihályné** könyvtárvezető, Országos Természettudományi Múzeum; **Becsiki Andorné** könyvtárvezető III. ker. tanács, 8. sz. könyvtár; **Benedek Jenő** osztályvezető, Országos Műszaki Könyvtár; **Békés György** könyvtárvezető, Járásai Könyvtár, Hatvan; **Borsa Gedeon** osztályvezető, Országos Széchényi Könyvtár; **Csörmök Magda** könyvtárvezető, Járásai Könyvtár, Mezőcsát; **Csóke Anna** könyvtárvezető, Járásai Könyvtár, Balassagyarmat; **Csűrty István** osztályvezető, Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen; **Durza Sándor** kutató, Országos Széchényi Könyvtár; **Egresi Zoltán** osztályvezető, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár; **Fehér János** könyvtárvezető, Olad; **Fehér Jenőné** könyvtáros Nagygyimót; **Fenyő László** osztályvezető, Országos Műszaki Könyvtár; **Filip István** könyvtárvezető, Megyei Könyvtár, Zalaegerszeg; **Hébenstreit Nándor** könyvtárvezető, Járásai Könyvtár, Csorna; **Hencz Aurél** könyvtárvezető, Egyetemi Könyvtár, Szeged; **Horváth Géza** könyvtárvezető, Megyei Könyvtár, Tatabánya; **Hoványi Sándor** könyvtáros, Új Köztemető; **Irányi Lujza dr.** könyvtárvezető, VI. ker. Tanács 10. sz. Könyvtár; **Kalmár Gyula dr.** tudományos kutató, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár; **Kapronczai István** könyvtárvezető, Petőfi Sándor Kultúrotthon, Budapest; **Kékl Béla** osztályvezető, Budapesti Műszaki Egyetem Könyvtára; **Kluge Endréne** könyvtárvezető, XV. ker. Tanács 34. sz. Könyvtár; **Kokovaj Lajos** könyvtáros, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár; Ko-

lozsvári Gézáné dr. könyvtárvezető, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár; **Kondorosi Sándor** könyvtáros, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár; **Kordos László** könyvtárvezető-h., Megyei Könyvtár, Miskolc; **Köves Erzsébet** kutató, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár; **Leloczy Ferencné** könyvtárvezető, VIII. ker. Tanács 9. sz. Könyvtár; **Maczák Gyula** könyvtáros, Fővárosi Könyvtár; **Maróth Miklós** könyvtáros, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár; **Mezei György** könyvtárvezető-h., Megyei Könyvtár, Győr; **Morvai Gyuláné** könyvtárvezető, Járásai Könyvtár, Nagykanizsa; **Nánási Tibor** könyvtárvezető, Fővárosi Villamosvasút Vállalat; **Nyíri Zoltán** munkatárs; Szakszervezetek Országos Tanácsa; **Nyitrai Lajos** könyvtárvezető, Járásai Könyvtár, Kalocsa; **Palatka Béla** munkatárs, Budapesti Orvostudományi Egyetem Könyvtára; **Posonyi Erzsébet dr.**, osztályvezető, Országos Széchényi Könyvtár; **Povarny Jenő** könyvtárvezető, Országos Műszaki Könyvtár; **Rados Ottóné** könyvtárvezető, V. ker. Tanács 14. sz. Könyvtár; **Reöthy Ferenc** könyvtárvezető, Köröshegy; **Szabad Olga** csoportvezető, Megyei Könyvtár, Békéscsaba; **Szentmihályi János** osztályvezető, Eötvös Lóránd Tudományegyetem; **Török Győző** könyvtáros, Képzőművészeti Főiskola; **Vető Györgyné** könyvtárvezető, Kecel; **Vécsel Jenő** osztályvezető, Országos Széchényi Könyvtár.

MINISZTERI DICSÉRO OKLEVELLET KAPTAK:

Buzás István s. könyvtáros, Országgyűlési Könyvtár; **Dubois Sarolta** könyvtáros, Országos Széchényi Könyvtár; **Kostyal István** könyvtárvezető, Keszthely; **Loczka Alajos** dr. lektor, Országos Műszaki Könyvtár; **Lopusán József** munkatárs, Országos Széchényi Könyvtár; **Mátyás Ferenc** tudományos kutató, Országos Széchényi Könyvtár; **Podrázky Kálmán** könyvtári dolgozó, Országgyűlési Könyvtár.

A Szovjetunió Könyvkamarája 1954-ben 83 millió nyomtatott katalóguscédulát adott ki, amelyek közül 90 ezer, különféle kiadványra kiterjedő címléírás szerepel. Ily módon a könyvtárak igen gyorsan értesülnek az új kiadványok megjelenéséről. A Szovjetunió Könyvkamarája a bibliográfia történetére és elméletére vonatkozóan is ad ki könyveket. 1941 óta olyan kiadói katalógust vezetnek a Könyvkamarában, amely a Szovjetunió összes kiadói által közreadott sajtótermékek adatait magába foglalja. (Szovjetszkaja Kultura.)

Kiskörzeti tapasztalatsere értekezleteket szervezett a kaposvári Megyei Könyvtár a népkönyvtárosok részére a Járások két-két legjobban működő, legjobban berendezett könyvtárában. Az eddig megtartott négy értekezlet tapasztalata szerint a népkönyvtárosokra kiülő hatást tesz a jól működő könyvtárak közvetlen megismerése. Az értekezletek méhöl az egész falu vezetőségét mozgósítják. A köröshgyi tapasztalatszeren például részt vett a község párttitkára, tanácselnöke, kultúrotthonvezetője, iskolaigazgatója is. (K. B.)

DARVAS JÓZSEF NÉPMŰVELÉSI MINISZTER KULTURÁLIS FORRADALMUNK HELYZETÉRŐL

Darvas József népművelési miniszter május 23-án az Építők Rózsa Ferenc Kultúrotthonában előadást tartott, a Központi Vezetőség 1955. márciusi határozata és kulturális forradalmunk helyzete, különös tekintettel az állami irányítás megszilárdítására címmel.

Darvas József előadásában kifejtette, hogy a Központi Vezetőség márciusi határozata által feltárt jobboldali jelenségek — túl a politikai és gazdasági élet döntő területein — a kulturális életben is jelentkeztek. A jobboldali behatás legelső formája a kulturális életben is a felszabadulás óta elért eredmények súlyos lebecsülése. Pedig a felszabadulás óta eltelt tíz esztendő nem a hibák, hanem a hatalmas és elmúlhatatlan érdemű eredmények jellemzik. Kulturális életünk a felszabadulás és különösen a fordulat éve óta hatalmas iramban fejlődött.

Az irodalomban és művészetben uralkodó irányzatát vált a szocialista realizmus, ez az élet igazságának, a valóság leghívebb ábrázolásának ma, a mi körünkben egyedül lehetséges módszere. A Magyar Dolgozók Pártja hervadhatatlan érdeme, hogy a marxizmus—leninizmus elveinek érvényesítéséért való harcát az irodalomban és művészetben, általában a kulturális életben is, következetesen, megalkuvás nélkül irányította és szervezte. E harc eredményeként kialakult nálunk egy új irodalom, új művészet, új kultúra, amely tartalmában szocialista, formájában nemzeti, amelyet ezer szál köt a néphez és amelyet az ember iránti mélységes szeretet, igaz humanizmus jellemez.

Az utóbbi időben megerősödtek olyan nézetek, amelyek kezdték semmibe venni ezeket az eredményeket is. Voltak, akik az állami irányítás kritikája címén valójában az állami irányítás szükségességét vitatták. 1953 júniusa után egészséges pezsgés indult meg kulturális életünkben, ez a fejlődés azonban korántsem volt egyértelmű. A hibák elleni harc már kezdettől fogva túlzással, nem egyszer destruktív, sőt ellenséges »bírálattal« keveredett. Ma már látjuk: mindez szoros

összefüggésben történt a Központi Vezetőség határozata által leleplezett jobboldali elhajlással.

Ma, amikor megerősödtek irodalmi életünkben a burzsoá objektivizmus hamis nézetei, nyilván erősebb hangsúlyt kell tennünk a nagyobb írói felelősségre. Az író, a költő soha nem általában hűséges a néphez: e hűségnek mindig konkrét tartalma van. S e tartalmat a párt célkitűzései fejezik ki. Az igazán pártos író szívvel, lélekkel a párt céljai mellé áll. Ez ma a néphez való hűség igazi tartalma.

Ha lemondunk a bárhol, bármilyen formában jelentkező helytelen nézetek elleni kemény, következetes harcról — nem használunk, hanem ártunk ezzel íróinknak, s egész irodalmunknak, így nem válósulhat meg új irodalmunk egysége.

A képzőművészet, a színház, a film egyes problémáiról, majd zenei életünk visszahanyatlásának riasztó jeleiről szólt ezután Darvas József. Vázolta a kultúrotthonok elsőrendű feladatát: az ideológiai nevelést. *A könyvtármunkáról elmondotta, hogy a könyvtárak fejlődése a párt 1953. júniusi határozata után meggyorsult. Könyvkiadásunk az elmúlt másfél esztendőben jelentősen megjavult. Ugyanakkor azonban a könyvtárosok nem kis része az utóbbi időben elhanyagolta a politikai és népszerű tudományos művek beszerzését és szinte kizárólag csak szépirodalmat vásárolt. Elhanyagolták a szocialista mezőgazdasági nagyüzemeket népszerűsítő és az ezek termelékenységének emelését elősegítő szakkönyvek beszerzését és propagandáját.*

Hangsúlyozta Darvas József azt, hogy az ismeretterjesztő munka foglalkozzék többet a szocialista építés problémájával. Végül leszögezte, hogy az állami irányítás elengedhetetlen része a kulturális forradalom megvívásának. Erről az egyedül lehetséges alapról kell megítélni minden kérdést, helyesen tisztázni is csak innen lehet. Munkánkban mindig a párt politikájához való hűség vezessen bennünket.

(Az előadás szövege megjelent a Csillag 6. számában.)

A készülő könyvtárügyi alaptörvényhez több könyvtáros lapunkon keresztül juttatta el észrevételeit. A legjelentősebbek a következő kérdéseket érintették: **Tordai György** a TTIT könyvtárának vezetője a könyvtári dolgozói nevében az állami irányítás kérdésével, a könyvtárosok szakmai tömörülésével, képzettségi utasításokkal, a TTIT hálózatával, létszám- és bérkérdésekkel foglalkozik. **Sommer Ignác**, a kaposvári Megyei Könyv-

tár kölcsönző könyvtárosa a könyvállomány védelmét érintő, az elveszett könyv árának megtérítésére vonatkozó rendelkezések szigorítását, szabályozását kéri. **Asbóth Ferenc** sárvári kórházi könyvtáros az egészségügyi könyvtárak helyzetének rendezésével foglalkozik. **Kellner Béla** kaposvári megyei könyvtárvezető-helyettes a megyei nyomtatványokra vonatkozóan a megyei könyvtárak köteletpéldány igényét kéri a törvényben rögzíteni.

K A F F K A M A R G I T

Versék, elbeszélések hosszú sora és négy regény — közöttük az irodalmunk legjobb regényei közé tartozó *Színek és évek* — jelzi írói pályáját. A dzsentri pusztulásáról, a feudális Magyarország rothadásáról szólnak legjobb művei, amelyekben a polgárosuló ország új asszony-típusai keresik helyüket az élet megváltozott keretei között.

Kortársai nagyra becsülték írásművészetét. Ady mindig tisztelettel és szeretettel írt és beszélt műveiről; Móricz azt írja, hogy »olyan magasra (ért), ahová asszonyíró nálunk még soha«. Schöpfung Aladár szerint, »körülbelül Kaffka Margit a magyar irodalomban az első asszony, akiben az író minden asszonyi kézimunka-dilettantizmustól megtisztulva, igaz művészi művoltában nyilatkozik meg, de asszonyiségének teljes megőrzésével... Nincs ilyen asszonyias író több talán az egész világon.«

Kaffka, aki a Nyugatnak megindulásától kezdve munkatársa, sohasem tartozott a politikai állásfoglalástól menekülő, öncélú irodalmiság képviselőihez. Adyban is nemcsak az irodalmi forradalmárt veszi körül rajongó tisztelettel, hanem első sorban a feudális Magyarország elleni harc irodalmi vezérért.

Ma már világosan látjuk, hogy a legnagyobb magyar írónőnek a Nyugat forradalmi szárnyán, Ady és Móricz mellett a helye.

1.

Most hetvenöt éve, 1880. június 10-én született Nagykárolyban. Apja ügyvéd, anyja Uray-lány, régi nemesi család

sarja. Hatéves korában elveszti apját. Anyjának második férje nem sokat törődik vele; ingyenes növendék lesz a szatmári apácáknál. Tanítónői (később tanárnői) oklevelet szerez. Első verseit miskolci tanítónő korában írja Szabolcska és Kiss József modorában. Irodalmi érvényesülését Gellért Oszkár segíti; a Gellért-szerkesztette Magyar Géniuszban jelennek meg először írásai. Miskolcon férjhez megy, ebből a házasságból születik verseiben gyakran szereplő kislánya. Első férjétől elválik, éveig magányosan él. Közben Budapestre helyezik, budai lakásáról jár át az egyik amgyalföldi polgári iskolába tanítani. Nem sokkal az első világháború előtt ismerkedik meg Bauer Ervin orvossal — az író Balázs Béla öccsével —, akihez feleségül megy. 1918. december elsején, 38 éves korában, kislányával együtt a spanyolnátha-járvány áldozata lesz.

Rövid, másfél évtizedes irodalmi munkássága során nem egy maradandó értékű és méltán népszerű verset írt, bár később ő is érezte, hogy igazi kifejezési formája nem a vers. Korai verseiben vergődő, útját kereső asszonyiségének lírai hangjai formabontó törekvésekkel együtt jelentkeznek. Füst Milánnal egyidőben kísérletezik a szabadverssel. Látomásokba oldódó tépelődései, lágyvonalú impresszionista hangulatképei gazdag, spontán líraiságról vallanak és elárujják költőjük egyéyforrását a századunk első éveiben erjedő irodalmi forradalommal. Legszebbek fiát becéző anya-versei (*Petike jár, Utazás, Emberke*) és életének egy-egy forró pillanatában, pl. az 1922.

május 23-i »vérvörös« csütörtök hatására írt *Hajnali ritmusok* és háború elleni gyönyörű tiltakozása, a *Záporos, folytonos levél*.

Korai elbeszéléseiben a leglényegesebb (*Csendes válságok, Süppedő talajon, Csonka regény* c. kötetek): hogyan keresi a fiatal író — még szűkkörű társadalmi tapasztalataival és nő-voltának megoldatlan dilemmáival — kora társadalmának problémái között az eligazodást. Az alapvető kérdés számára: a nő helyzete a kapitalizálódó társadalomban: azé a nőé, akit a termelőmunkába való bekapcsolódása, tehetsége kiemelt eddigi otthoni zártágából. Nálunk a kései és ellentmondásos polgári fejlődés éveiben különösen élesen jelentkeznek az új asszonysors konfliktusai. Kaffka hősei menekülnek a férfira-utaltság, a férfinak kiszolgáltatottság helyzetéből, igyekeznek a maguk lábán megállni, munkájukban erőforrást találni, mint a *Csonka* regény színésznője, Balikay Iza, vagy a *Nyár* festőművésznője, Bakó Klára. Sok még ezekben az írásokban a keserű távlatatlanság, a fülldt zavar, de Kaffka Margit forrongó asszonysága sohasem a polgári blöff-pszichológiák »lázdása a férfi-uralmú világ ellen«. Látja és ábrázolja a nő-kérdés összefüggését kora alapvető társadalmi problémáival, legvilágosabban majd a *Színek és években*. A férfi és a nő viszonyáról a csaló illúziók, a mérgező hazugságok tragédiái jelennek meg elbeszéléseiben, de nem egyszer éles társadalmi háttérrel. Az író »derűs és tiszta egyszerűséget« vár a modern asszonytól, nem szenvedő, hiszterizáló önérzetesdit.

Legjobb elbeszélései az élet hétköznapi, véletlenszerű helyzeteteiben villantják meg a nagy társadalmi problémákat. Ilyen pl. az *Asszonyok* c. elbeszélése. Az orvosi várószobában türelmetlenkedő munkásszonnyokkal együtt várakozik egy arrogáns úri dáma. Szóharckuk a társadalmi ellentétek áthidalhatatlanságáról és az uralkodó osztály önző, ostoba rövidlátásáról beszél. Igaz, hogy ilyen élesen, és előremutatóan ritkán nyúl a társadalmi ellentétek kérdéséhez. Egyébként is, már első elbeszéléseitől, sokkal inkább foglalkoztatja a pusztuló, züllő, de az illúziókhöz görcsösen kapaszkodó dzsentri alakja, az első világháború előtti Magyarország légkörében.

2.

1911—12-ben írja Kaffka a *Színek és évek*-et és a regény felszabadulás utáni értékelői, Király István és Bodnár György, joggal keresik a *Színek és évek* éles társadalomkritikájának kapcsolatát

az országot ekkoriban elborító forradalmi hullámmal.

A regény központi alakja, Pórtelky Magda, öregedő dzsentriasszony, maga mondja el élettörténetét. Miről beszél az olvasónak Pórtelky Magda életregénye? Arról, ami az írónt legjobban érdekli: hogyan tükröződik a nő helyzetében, a férfi és a nő viszonyának alakulásában a pusztuló régi és a születő új világ küzdelme. Kaffka realizmusa itt elsőpri más-kor gyakori naturalista és impresszionista látásmódjának gyengeségeit, félmegoldásait. Így tágul a nő-probléma a századvégi Magyarország rajzába, így fonódik össze — egy asszonysors fordulataiban — a hanyatló dzsentri-világ kórképe a régi és az új asszonytípus jellemző vonásaival.

Pórtelky Magdának lánykorában egyetlen célja volt: »jól« férjhez menni. Aztán a »távlatok« háztartás, gyerek, esetleg társasági, női sikerek... De első házasságából hiányzik a szerelem. Férje mellett egyre jobban érzi asszonyi kiszolgáltatottságát. Hiába öli energiáit érvényesítési harcokba, férjéből nem lesz alispán, sőt a kudarc öngyilkosságba hajszolja. Második házassága szerelmi lobogással indul, de szennyes, gyötrelmes pokoljárásra csúfol züllött dzsentri férje mellett. Közben változik az élet, s ahogy a tűzvész elpusztítja a kisváros roskadt, dohos házait és lecsapolják a környező lúpvilágot, úgy töredeznék szét a régi pátriarkális életforma keretei, s a ridegedő világban évről évre kínosabb lesz elődsi voltának tudata. A regény fontos epizódja Pórtelky Magda két öcsésének, a csavargóvá züllő katonatisztnak és a pappászentelese után megörlő papnak a sorsa; ezek az epizódalakok szintén a dzsentrivilág szükség-szerű pusztulásáról beszélnek.

Elégikus, emlékező hang sodrában folyik a történet. Pórtelky Magda riadtan nézi lányainak ridegebb, másízű ifjúságát, szívesen adna nekik a maga lánykorának könnyű mámorából, hamis csillogásából. De látja, hogy a változás megállíthatatlan, alkalmazkodni kell. Munkára, függetlenségre neveli lányait. »Ti csak készüjtek sebb, diadalmaskodó független életre — mondja lányainak — magatok ura lenni, férfi előtt meg nem alázkodni... Csak tanuljatok nindent, ha az utolsó párnám is adom érte.«

A *Színek és évek* valóságshitelének, emberek, tájak, helyzetek asszonyi szemmel látott nagyszerű részletrajzának és az egész koncepciónak meggyőző erejét érezzük a regény hatásában. »Senkinél sem éreztem jobban az élet igazságát a regényalakokon át, mint Kaffka Mar-

gítnál« — írja Móricz kritikája. Igaz, hogy Kaffka ábrázolásába nem egyszer szüremlenek a dzsentri pusztulásával együttérző melankólia érzelmi erei. De a regény egészéből ragyogó művészettel, olykor Ady forradalmi tüzétől forrón sugárzik a társadalmi fejlődés igazsága. Csak egy példát idézek: hogyan beszél egyik szereplője a vármegyéről: »A vármegyét csak alá kellene aknázni, bombát neki, mindenestől! Csupa sógorságot komaság; a lustaságnak, basáskodó rosszszaságnak palástolására alakult, összevissza házadosók révén megerősített érdekszövetkezet... A bornírság fészke... Hát azt hiszed, van még a föld hátán olyan lusta és okatlan gazdálkodás, olyan pazarló, piactalan, véletlenes és feülletes termelési rend, mint ebben a híres, bűzäs-boros Magyarországnban?« Ez a hang felbószította Kaffka pátriáját, a szatmári dzsentriket: »Szülövärmegyém megizente, kegyetlenül csúffátesz, ha megbántott földjére merem a lábam tenni« — olvashatjuk Kaffka önéletrajzában.

Következő regényében, a *Mária évei*-ben szűkül a társadalmi horizont. A regény főhőse; Laszlovszky Mária szabadságra, függetlenségre törő polgárasszony, de nem tud mit kezdeni szabadságával és tele van egzaltált, dekadens pózokkal. Világfájdalom gyötri, folyton érzéseit elemzi, ábrándokban szenvedő erotika és cselekvésre-képtelenség sodorja női Wertherként az öngyilkosságba. A túlméretezett, szétfolyó pszichologizálás miatt a *Mária évei* Kaffka kevésbé sikerült művei közé tartozik.

Az író nő gyermekkorá apácázárdájának légkörét idéző *Hangyaboly* és a század elejének művészeti forradalmát, a rohamosan kapitalizálódó főváros jellemző típusait megrajzoló *Állomások* c. regény az eddigieknél is mélyebben, következik Kaffka életének élményeiben, emlékeiben.

A *Hangyaboly* egy századvégi apácázárda fölledt világának mesteri megelevenítése. Néhány hónap története: hogyan hiúsul meg a pénzéhes apácák terve, hogy vagyona kedvéért maguk között tartsanak egy gazdag kislányt. Nyilvánvaló, hogy gyermekkorának nyomasztó emlékei táplálták Kaffka — más műveiben is jelentkező — antiklerikalizmusát, amelynek itt két motívumát látjuk: a klérus vagyon-éhségét és kultúra-ellenességét. Nagyszerű atmoszfära-érzékeltető erő, apró megfigyelések finomsága és Kaffka lágy, ősi fényű stílusának lírája mélyíti el a regény hatását.

Az *Állomásokat* megjelenése óta kulcsregényként tartották számon; valóban

nem nehéz felismerni a regényben az 1910-es évek Budapestjének, a főváros művészeti életének egy-egy jellemző alakját. A regény hőse, Rosztoky Éva Kaffka legpozitívabb, leghatározottabb nőalakja, de mindjárt hozzátehetjük: művészileg kevésbé meggyőző. Az Állomások cselekménye eléggé vérszegény: Rosztoky Éva elválik emberileg és művészetében erkölcsstelen, feleségét nem becsülő urától, felfedezi magában a művészt és megbecsülést, jövőt teremt magának. A regény inkább egyes részleteiben köti le az olvasót, mert cselekménye eléggé széteső és a bonyolult elméleti viták, túlságosan is egyszerű problémamegoldások sokhelyütt szürnkévé teszik. Legérdekesebbek azok a szatirikus epizódok, amelyekben a minden áron »vizet zavaró« hosszúhajú ifjú titánokat, az alkotó munkát korrumpáló kapitalista üzéreket vagy a minden új művészeti divatot körülrajongó pesti kultúrszomokokat örökítik meg.

3.

Kaffka Margit második férjével Itáliában barangol 1914 nyarán, amikor kitör a háború. Hazatérve a pesti utcán látja az alkoholmámorban háborút éljenző csődületet. »Egy percig néztem őket — írja — aztán nekidőltem egy táviróoszlopnak és sírtam...« A háború felforgatja az életét, férjét kiviszik a frontra. Sorsa egy lesz a sok millió aggódo szívű katonafeleség sorsával.

Háborús írásai megragadó humanizmusról tanúskodnak. A részvét, az aszszonyi aggodalom, a növekvő nyomorúság olyan tényeket látat meg vele, amelyek eszmei fejlődésének új kibontakozását segítik. *Két nyár* c. kötetének (1916) címado hosszabb elbeszélése kisemberek életéhez nyúl; azt mutatja meg, hogyan dúlja fel életüket a népünnepeylként induló, de egyre szörnyűbb valóságában rájuk törő háború. Vitorisz és felesége életük szegényes hétköznapijait illúziókkal szépítő munkásemberek. Kéves az esemény; inkább a budai pincelakásról, Vitoriszék életének vonzó melegéről, a Hiúz utca pletykáló asszonyairól, a kórházi betegekről rajzolt zsánerképek sora az elbeszélés, — amíg a katonavonatot elrobbog Vitorisszal s a félelem, a bizonytalan jövő nehéz árnyai borítanak be mindent.

A kötet másik fele, *Lírai jegyzetek egy évről* c. összegyűjtött naplószerű feljegyzések, a háború forгатagában férjéért aggódo asszonyszív megragadó dokumentumai. Most lesznek félelmes valósággá régi versének szavai az aszszonyról, akinek a sorsa: »sírni, várni, szülni és félni«. A közös aggodalomban

GONDOK és eredmények

MÉG EGYSZER AZ ELŐJEGYZÉSES KÖLCSÖNZÉSÉRŐL

A miskolci Megyei Könyvtár 1953 második felében vezette be felnött kölcsönző osztályán az előjegyzéses kölcsönzést. A könyvtárt látogató közönség minden rétege örömmel fogadta ezt az új módszert és »A Könyvtáros« 1953. évfolyamában is ismertettük kezdeti eredményeinket.

Az első időben könyvtárunkban az előjegyzés lehetőségét a kölcsönzők csak kis számban vették igénybe. 1953 augusztus havában az előjegyzést kérők száma csupán 80 személy volt, az év második felében is csak 455, de 1954 folyamán már 1525 látogató kért előjegyzést. Ez év első negyedében pedig 414 látogató kapott előjegyzés útján könyveket a felnött kölcsönzőben.

Az előjegyzéses kölcsönzési forma szervezetté és rendszeressé vált a miskolci Megyei Könyvtárban és minden jel arra mutat, hogy ez év folyamán jóval 2000-n felül lesz az előjegyzők száma. 1955 március és április havában már gyakran megtörtént, hogy egy kölcsönzési nap alkalmával 14—18 személy kérte a katalógus alapján kiválasztott könyv előjegyzését, ha az általa keresett könyvet nem tudták részére a raktárból kiadni. 1954 folyamán az előjegyzők megoszlása a következő volt:

Férfi: 1022, nő 503. Összesen: 1525 látogató.

Ebből:

Munkás	226
Értelmiségi	280
Alkalmazott	402
Tanuló	412
Egyéb	205

Az előjegyzett könyvek tartalmi megoszlása:

Ideológiai, politikai	65
Ismeretterjesztő művek	94
Ifjúsági művek	54
Magyar klasszikusok	407
Új magyar írók	154
Szovjet írók	96
Népi demokratikus irodalom	38
Külföldi klasszikusok	421
Mai nyugati irodalom	196

Az előjegyzések megoszlásánál természetesen figyelembe kell venni azt, hogy a mai irodalom általában elegendő példányban van meg könyvtárunkban, míg más hiányokat kevésbé tudunk pótolni.

Kialakult az előjegyzési eljárásunk is. Az előjegyzés postai levelezőlapon történik, melynek hátlapján bélyegzővel nyomott szöveg van. A levelezőlapot az olvasó címezi meg saját magának és egyidejűleg ráírja az igényelt könyv adatait.

Az előjegyző a levelezőlapot a kölcsönző könyvtárosnak adja át, ugyanakkor kifizeti a postaköltséget is.

A miskolci Megyei Könyvtár 1953-tól egykártyás (tasakos) lejárati kölcsönzési rendszerrel dolgozik, így nálunk az a módszer vált be, hogy az előjegyzési levelezőlapokat a kért művek szerzőinek neve szerint betűrendbe csoportosítjuk. A kölcsönzési osztály dolgozó állandóan figyelik a visszahozott könyveket és már gyakorlatból tudják, hogy milyen művekre szottak a látogatók előjegyzést kérni. A ritkábban keresett könyveknél a könyv raktári helyére kemény kartonból készült figyelmeztetőt helyeznek el. Mikor az előjegyzett könyv visszakerül, a könyvtáros kiemeli az előjegyzési levelezőlapot és ráírja a mű leltári számát. Ugyanakkor egy füzetes nyilvántartásba bevezeti az olvasó nevét, olvasójegyének számát, a könyv címét és a leltári számot, valamint a levelezőlap postáraadásának napját. Ha az olvasó a levelezőlap kézhezvétele után megjelenik a könyvtér, a könyvtáros a kiadott könyvet törli a nyilvántartásból és bejegyzí a kiadás napját.

Azokat a könyveket, melyeket a látogatók az értesítés postázásától számított 6 napon belül nem visznek el, a könyvtáros ugyancsak törli a nyilvántartásból és az előjegyzett könyvet a következő igénylőnek teszi félre, illetve annak a címére küldi ki a levelezőlapot.

Az előjegyzéses kölcsönzés igen nagy segítség a könyvtárosoknak és lehetővé teszi számukra, hogy az olvasók igényeit kielégítsék. Véleményem szerint az előjegyzési rendszer alkalmazása szükséges mindazokban a könyvtárakban, ahol a napi forgalom eléri vagy meghaladja a 100 látogatót. Természetesen a kisebb forgalmú könyvtárak is sikerrel alkalmazhatják ezt a módszert.

Szözlőssy Tibor

KÉT OLVASÓ LEVELE A MAGYARORSZÁG ÚTIKÖNYVRŐL

A közelmúltban megjelent Magyarország Útikönyv célja: sokoldalú, érdekes és hasznos ismertetést adni hazánk lát-nivalóiról és utazási tanácsadóul, úti-kalauzál szolgáltni. Hogy a könyv nem hibátlan, azt a főszerkesztő előszavában előre is jelzi, mint ahogy nem is lehet hibátlan, mert a könyv egyes elgondolá-saiban kísérlet is, nem csupán utódja a régi útikalauzoknak, baedekereknek és egyéb idegenforgalmi kiadványoknak. Szerkesztőségünkbe két levél érkezett, amelyeknek írói rámutatnak a könyv egyes hibáira, hogy ezeknek kijavításá-ban segítségére legyenek a szerkesztő-nek.

1.

Martonosi Pál, a kiskunhalasi járási könyvtár vezetője az útikönyv Kiskun-halásra vonatkozó részéhez fűz megjegy-zést, ahhoz, amely a várostól mintegy három kilométerre lévő »híres Sóstó-fürdőről« szól (502. old.). A könyv ezt írja róla: »Homokos medrben kristály-tiszta víz folydogál. 120 holdas, platá-nokkal és jegenyékkel szegélyezett park veszi körül. Szállodája, fürdőháza az Alföld egyik idegenforgalmi nevezetes-sége.« A levél írója, mint helybeli, kétli, hogy a szöveg írója ellenőrizte ezeket az ismeretlen eredetű megállapít-ásokat. A környéken ugyanis köztudo-mású, hogy a tó vize iszapos, hínáros, tele piócákkal, ráadásul a közeli épüle-tek szennyvize is belefolyik. A nem 120, csupán néhány holdas park fái jobbára már kitermelték. A szállodá-nak és a fürdőhelynek már csak romjai találhatóak, az utóbbi kazánját és egyéb gépi berendezéseit évekkal ezelőtt, vas-gyűjtés alkalmával elvitték. Így a Sóstó-fürdő aligha lehet idegenforgalmi nevezetesség és rosszul járna, aki nyaralni az útikönyv nyomán éppen ide utazna, ahol 50 kilométeres körzetben semmiféle uszoda nincs.

2.

Németh Pál, szerencsi MÁV gócponti könyvtáros, úgy is, mint az ország egyes vidékeit ismerő vasutas, úgy is, mint aki a Sátorhegyek vidékének természet-járó feltárázásában részt vesz, leveleiben megjegyzi, hogy ilyen nagy terjedelmű és szerkesztésében sokoldalú szakisme-retet kívánó könyv megírásában a hat szövegírón kívül több idegenforgalmi szakembert kellett volna bevonni — így a könyv kevesebb családást okozna an-nak, aki hazánk szépségeiről megbíz-ható adatokat keres benne. A levél írója úgy találja, hogy a szöveg hangu-

latfestő stílusa nem pótolja az adatsze-rűség hiányait és tévedéseit, amelyeket az általa ismert vidékek leírásában ta-lált. Így Sopron vidékének leírásában a gondolatmenet szeszélyességét kifogá-solja, amely Sopronkőhidáról Nagy-cenkre áttérve elhagyja a soproni he-gyek tájegységét, majd a következő be-kezdésben Brennbergbányáról írva visszatér oda. A soproni adatok közül helyesbíti a hűségkapu építésének dá-tumát: nem 1921-ben építették, hanem 1928. X. 14-én avatták fel. Megjegyzi, hogy a vadon nőtt ciklámen a szubalpin flórára jellemző, amely nálunk az Ikvá-tól nyugatra terül el és nem már Bal-k környékén, ahogy az útikönyv állítja. Feltűnő tévedésnek minősíti a levélíró az északkeleti hegvidéken fekvő Her-nádvölgy és a Hidegvölgy összekeveré-sét. A képanyag tetszetősségét elis-meri, de sok helyütt a felismerhetlen-ségig túlidealizálnak találja. A rába-közi népviseletet ábrázoló »Kapunári legény« aláírású kép beillesztése a soproni szövegbe a képszerkesztés hibája. A soproni Domonkos-templom képe-nak aláírása — »A soproni székesegyház« — nem helytálló, mert sem ez a templom, sem a város más temploma nem székes-egyház. A levél írója a hegvidékek-ről közölt ábrás térképek helyett, ne legalábbis mellettük szükségesnek tartja a sokkal hasznosabb, turistajelzésekkel készült térképek közlését. Hiányosnak tartja a mindössze 4 oldalas betűrendes névmutatót, és hiányolja a szakirodalom felsorolását, amely egyrészt a forrás-munkákat tartalmazná, másrészt tájékoz-tatást adna a részletek iránt érdeklődő-nek.

A SZAKSZERVEZETI KÖNYVTÁRAK ÉS A KÖNYVTÁRELLÁTÓ

A Könyvtárellátó munkájának legna-gyobb dicsérete, hogy az utóbbi időben egyre több üzemi könyvtár vette igénybe szolgáltatásait, sőt egyes szakmák (pl. építőipar, Medosz, Vasutas) szakszer-vezeti könyvtárai egységesen bekapcsol-ódtak a szervezett könyvellátás rend-szerébe. Mivel a könyvtárosok, különö-sen a társadalmi munkában dolgozó könyvtárosok számára igen nagy jelen-tőségű a Könyvtárellátó segítsége, szak-szervezeti könyvtársaink érdeklődé-sére kérdéseket intéztünk a Könyvtárellá-tóhoz, hogyan vehetik igénybe újabb szakszervezeti és műszaki könyvtárak a Könyvtárellátó szolgáltatásait?

A válasz szerint az érdekelt könyvtá-raknak szerződést kell kötniök a Könyv-tárellátóval. A szerződésben a Könyv-tárellátó kötelezi magát, hogy könyv-jegyzékei útján rendszeresen tájékoz-

tatja a könyvtárat a megjelent művekről. Ha a könyvtár rendelést tesz, a megrendelt könyveket és könyvtárfel-szerelési cikkeket gyorsan és pontosan a rendelés szerint szállítják. A Könyvtárellátó a szépirodalmi, ifjúsági és ismeretterjesztő kiadványok nagy részét könyvtári kötésben küldi meg, minden könyvhöz nyomtatott katalóguscédulát és könyvkártyát ad, valamint lehetővé teszi a könyvtári szabványnyomtatványok beszerzését a könyvtár számára.

Ezzel szemben a könyvtár a szerződésben vállalja, hogy az általa meghatározott és a szerződésben leköötött pénzeszeget a Könyvtárellátónál felhasználja, könyvrendeléseit a Könyvtárellátótól kapott tájékoztatás és a rendelőlapok alapján határidőre megküldi.

— Milyen időközönként szállít a Könyvtárellátó? A Könyvtárellátó a szakszervezeti könyvtáraknak kéthetenként jegyzéket küld, amelyben az elmúlt 14 nap alatt megjelent és kiadói kötésben szállítandó, vagy könyvtári kötésben már kapható könyveket sorolja fel. A jegyzékben tehát folyamatosan az összes, könyvkereskedelmi forgalomba került kiadvány szerepel. A jegyzéken történik a megrendelés. A szállításra is rendszeresen, kéthetenként kerül sor.

— Van-e különbség a műszaki könyvtárak ellátásában? A műszaki könyvtárak kéthetenként megkapják az »Új műszaki könyvek« c. jegyzéket, mely ismereteti a rövidesen megjelenő szak-könyveket, tudósít a terven felül megjelent kiadványokról, fontos német műszaki könyvekről stb. Az előjegyzett könyvek szállítása közvetlenül a megjelenés után történik. A már megjelent könyveket a rendelés beérkezése után haladéktalanul szállítja a Könyvtárellátó.

Ezek tehát a legfontosabb tudnivalók a Könyvtárellátó szolgáltatásairól. Aki-nek bővebb felvilágításra van szüksége, forduljon közvetlenül a Könyvtárellátóhoz. Címe: Bp. VI., Sztálin út 16. Telefon: 315—181, 315—176.

HOGYAN SEGÍTI A KÖNYV-KIÁLLÍTÁS AZ OLVASÓTÁBOR NÖVELESET

Amikor 1954. október 2-án az ünnepi könyvhét alkalmával Szabó Pál lejött Kisújszállásra, első kérdése az volt, hogyan olvasnak a tsz-parasztok, hány dolgozó paraszt olvasója van a könyvtárnak. Szégyenkezve vallottuk be, hogy csak 11. Ekkor érlelődött meg bennünk az a terv, hogy fokozatosan mind több és több dolgozó parasztot nyerünk meg a könyvtár

számára. Nemsokára színes plakátokat helyeztünk el a város különböző pontjain. 3 tsz-ben és 5 külterületi iskolában, melyek a várostól 12—14—16 km-re vannak, 80—150 kötet könyvvel fiókkönyvtárat létesítettünk. Ezenkívül még 2 gazdakörben is szerveztünk fiókkönyvtárat. Az eredmény: Az októberi 11-gyel szemben a városi könyvtárban 1955. márciusának végén 57 fő, a fiókkönyvtárakban pedig 227 dolgozó paraszt olvasó volt. De a város lakosságánál is azt tapasztaltam, hogy nem ismerik kellőképpen a városi könyvtárat. Ezért elhatároztuk, hogy nagy, reprezentatív könyvkiállítást rendezünk.

1955. március 15-től április 20-ig tartottuk nyitva a kiállítást. A kiállított könyvanyag a könyvtár két olvasótermében volt elhelyezve. A könyveket következőképpen csoportosítottuk: Arany János nevét viseli a könyvtár, tehát egy egész falrész hosszában elhelyezett asztalon az író fényképe köré tettük műveit. Az egyik sarokrészhez útleírások, új magyar írók, szovjet, népi demokratikus és haladó nyugati írók művei kerültek. A másik sarokban a békeharc irodalmára hívtuk fel a látogatók figyelmét. A közepen március 15-re emlékeztettük a látogatót, mellette a politikai könyveket és marxizmus-leninizmus klasszikusainak műveit helyeztük el. A magyar klasszikusokat és a külföldi klasszikusok műveit külön csoportba tettük. A Magyar-Szovjet Barátság Hónapjára a szovjet írók művei emlékeztették az olvasókat. A terem közepén elhelyezett asztalon a klasszikus magyar költők, írók művei voltak Balassitól, József Attilától. A másik teremben zenével foglalkozó műveket és a képzőművészettel foglalkozó műveket állítottuk ki.

A mezőgazdasági könyveket a gépállomás, a termelőszövetkezetek fejlődését mutató színes grafikonokkal népszerűsítettük és kb. 70 cm magas forgó hirdető oszloppal, melyen mezőgazdasági tárgyú színes képek voltak.

Az ifjúsági könyveket külön állítottuk ki, a 6—10 és 11—14 éves korú olvasók érdeklődése szerint. Pályázatot is hirdettünk. A rejtvényeket a könyvtári könyvekben lévő illusztrációkból állítottuk össze, a művek címét és rövid tartalmát kellett a pályázóknak leírni.

A kiállítást a szolnoki képzőművészek által készített szobrokkal, képekkel és rézkarcokkal tettük színesebbé.

A kiállítást kb. 2000-en nézték meg. Eredmény: egy hónap alatt 72 olyan olvasó iratkozott be, akik kijelentették: Nem is hittük volna, hogy ilyen szép, változatos, gazdag a kisújszállási Városi Könyvtár anyaga.

Nagy Emilia

Megjelent a KÖNYVTÁRI TÁJÉKOZTATÓ 3. száma, melynek változatos, érdekes anyagát hat külföldi szakfolyóirat cikkeiből válogatták össze. A lap elvi jellegű, összefoglaló tanulmányokat tartalmaz a szovjet főiskolai és egyetemi könyvtárak munkájáról, s a szabadalom és a dokumentáció kapcsolatáról. Beszámolókat közöl a Szovjetunió Központi Orvostudományi Könyvtárának munkájáról, a Brnói Állami Műszaki Könyvtár bibliográfiai tájékoztatószolgálatáról, a Litván Állami Köztársasági Könyvtár épületének tervéről, a Német Szabadalmi Hivatalról és könyvtáráról, a Bolgár Bibliográfiai Intézetéről és Indonézia nyilvános könyvtáiról. Közli a csehszlovák kerületi könyvtárak módszertani osztályainak szervezéséhez és működéséhez kiadott irányelveket, valamint a 'Bibliotekar' két érdekes cikkét a katalóguscédulák jelzeteiről és a raktári rend kérdéseiről.

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára kiadta *Újabb külföldi beszerzéseinek* 22. füzetét (természettudományi művek) és a *Magyar Tudományos Akadémia 1954. évi működésének bibliográfiáját*. Ez utóbbi folytatása »A megújított Magyar Tudományos Akadémia, 1949—1953« c. kiadványnak. Rövid, tájékoztató jellegű annotációk kíséretében sorolja fel az Akadémia működésére vonatkozó, 1954-ben önállóan és folyóiratokban megjelent irodalmat.

Megjelent az Országos Mezőgazdasági Könyvtár 9. sz. olvasási tanácsadója a **GYÜMÖLCSTERMESZTÉS** c. jegyzék. Az előző füzetekhez képest a jegyzék tartalma bővült: bevezetesként a magyar gyümölcsstermesztés történetéről közöl tanulmányt, az utolsó fejezet pedig a gyümölcsösök telepítésére javasolt területekről ad összeállítást. A részletesen annotált szakirodalom felsorolása után »A gyümölcsstermesztő naptára« c. fejezet időrendben, az év hónapjaira szétosztva figyelemztet a gyümölcsstermesztés ten-

nivalóira és ezekhez ismét csoportosítja az ajánlott irodalmat. Az Országos Mezőgazdasági Könyvtár kiadta »A nagy termésért« sorozat 18. számaként a »MIT OLVASSUNK A BURGONYATERMESZTÉSÉRŐL« c. jegyzéket. A rüplap a burgonyatermesztés alapvető tudnivalóira, új termesztési módszerekre és a burgonya növényvédelmére ismertet irodalmat.

A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtára új formában adta ki »ÚJ SZERZEMÉNYEK« c. jegyzéket. Szakonként külön lapokra sokszorosították a címanyagot, így az azonos szakokba tartozó anyagot az időszakos megjelenés ellenére is csoportosítani lehet.

Az Állami Könyvterjesztő Vállalat kiadta ötödik, éves összefoglalóját: »**ÁLTALÁNOS KÖNYVJEGYZÉK 1954**« címen. A 298 lapos, ízléses kiállítású mű az 1954-ben megjelent és könyvterjesztői forgalomba került könyveket az új bolti szakkrendszer csoportosításában sorolja fel. Pontosan, jól szerkesztett mutatói (név- és címmutató), következetes címléírásai (amelyek lényegében azonosak a nyomtatott cédulákéval, némi gyakorlati módosításokkal) gondos, módszeres munkára vallanak. A jegyzék ezért könyvtárosok számára is igen hasznos segédeszköz.

Az Állami Könyvterjesztő Vállalat egy sor kisebb jegyzéket is közzétett: *Lenin Művei magyar nyelven megjelent sorozatának jegyzéke* (az eddig megjelent és a jövőben kiadásra kerülő kötetek felsorolása és ismertetése); *Filozófiai művek jegyzéke*; *Politikai gazdaságtani művek jegyzéke*; *Könyvjegyzék gazdasági vezetők számára*; *Orvosi könyvek jegyzéke*; *Irodalomtörténeti művek jegyzéke*; *Jogi és államigazgatási könyvek jegyzéke*. Ötletes, ízléses tájékoztató a »*Tanulmányozza a gépipari enciklopédia megjelent köteteit*« c. jegyzék.

Durzsa Sándor

A Műszaki Könyvkiadó kérése

A Műszaki Könyvkiadó a Csudakov-féle Gépipari Enciklopédia-sorozat hátralevő kötetének előkészítési munkálatait végzi. Az eredeti orosz nyelvű kiadás (Masinosztronyie Enciklopedicseszki szpravocsnjyk, Masziz, Moszkva) egyes példányai a kereskedelemben már nem kaphatók. Ezért azzal a kéréssel fordul vállalati műszaki könyvtárakhoz és egyénekhez, hogy nélkülözhető példányaik átengedésével tegyék lehetővé ez alapvető szovjet mű magyar nyelvű kiadását. A kiadónak az alábbi példányokra van szüksége:

1. kötet	5 példány
2. „	3 „
7. „	4 „
8. „	1 „
9. „	6 „
10. „	3 „
11. „	3 „
13. „	5 „

A kiadó az átengedett példányokat kívánságra készpénzzel vagy cserepéldányokkal egyenlíti ki, és kéri, hogy az illetékesek az átadandó példányok ügyében a Műszaki Kiadó Könyvtárával (Bajcsy Zsilinszky u. 22. II. em. Arvai László, tel.: 113—816) vegyék fel az érintkezést.

ESEMÉNYNAPTÁR

1895. augusztus 5-én halt meg **Engels, F.**, a proletáriátus nagy vezére és tanítója, Marx barátja és fegyvertársa, aki Marxszal együtt kidolgozta a tudományos kommunizmus elméletét és vele együtt harcolt a munkásosztály felszabadításáért, a kommunizmusért. Elméleti munkája mellett Engels a nemzetközi forradalmi munkásmozgalom gyakorlati irányítását is végezte. »Marx halála után — írta Lenin — Engels egyedül töltötte be az európai szocialisták tanácsadójának és vezetőjének szerepét.«

Engels Fr.: *A német parasztháború*, Bp. 1949. Szikra. 186 old.; — *A természet dialektikája*, Bp. 1952. Szikra. 410 old.; — *A szocializmus fejlődése az utópiától a tudományig*, Bp. 1948. Szikra. 59 old.; — *A munkásosztály helyzete Angliában*, Bp. 1954. Szikra. 382 old.; — *Anti-Dühring*, Bp. 1951. Szikra. 448 old.

Lenin V. I.: *Marx Károly és Engels Frigyes*, Bp. 1949. Szikra. 89 old.; Czöbel E.: *Engels politikai tevékenységének főbb szakaszai*, Bp. 1954. Szikra. 104 old.

1805. augusztus 10-én született **Toldy Ferenc**, »a magyar irodalomtörténetírás atyja«. Felkutatta a régi magyar irodalom emlékeit, megállapította értéküket, vizsgálta a fejlődés folyamatát. Sokáig egyedül végezte azt a munkát, amit más nemzetek irodalmában a tudósok összeműködő, egymást kiegészítő és bíráló serege szokott eivégezni. Irodalomtörténeti tanulmányokon kívül régi magyar nyelvemlékeket adott ki, nyelvészeti kérdésekkel foglalkozott és sok író munkáit rendezte sajtó alá. Toldy esztétikai értékelési természetesen ma már sokszor nem állják meg helyüket, az újabb kutatások számos megállapítását megdöntötték, de neki köszönhetjük az alapot, amelyre a modern magyar irodalomtörténetírás felépült.

Toldy Ferencz: *A magyar költészet kézikönyve*. Bp. 1876. 1—5. köt. Franklin; — *A magyar nemzeti irodalom története*, Bp. 1878. Franklin.

Toldy Ferencz (Szerk. Greguss Agost). Pest. 1971. Athenaeum 116 old.

1780. augusztus 19-én született **Béranger, P. J.** francia költő. Korának legnépszerűbb chanson-költője volt. Főleg politikai felfogása okozta, hogy Petőfi, mint a világ legnagyobb költőjéért lelkesedett érte, fordította és forma tekintetében némileg a hatása alá is került.

Miklós Elemér; Petőfi és Béranger, Bp. 1904.

Augusztus 20-a a Magyar Népköztársaság alkotmányának ünnepe. 1949 augusztusában iktatta törvénybe az országgyűlés népköztársaságunk alkotmányát, amely politikai vívmányainkat népi demokráciánk alaptörvényévé tette. Az alkotmányban kifejezésre jutnak azok a változások, amelyek az ország gazdasági s társadalmi szerkezetében végbementek és megmutatja további fejlődésünk perspektíváit is.

Feér János—Szabó Imre: *A Magyar Népköztársaság alkotmányáról szóló törvény és magyarázata*, Bp. 1951. 183. old.; Bihari Ottó: *Népköztársaságunk alkotmánya*, Bp. 1953.; Rákos Ferenc: *Allam és alkotmány a Magyar Tanácsköztársaságban*, Bp. 1953.

1935. augusztus 31-én indult meg a Szovjetunióban a sztahanovista-mozgalom. Ezen a napon Alekszej Sztahanov vájár egy műszak alatt 102 tonna szenet fejtett ki a 7 tonnás norma helyett. Sztahanov megindította a munkások és kolhozparaszatok tömegmozgalmát a munkateljesítmények normáinak felemelésére, a munka termelékenységének új fellendítésére.

Kapitanov J.: *A Sztahanov-mozgalom gyökerei és jelentősége* (A Bolsevik Párt harca a szocialista társadalom felépítésének befejezéséért, Bp. 1951. 81—109. old.); Szabad Nép 1950. augusztus 31. 5. old.; Schnetzer Tamás: *A Sztahanov-mozgalom általános alapjai*, Bp. 1951.

1935. augusztus 31-én halt meg **Barbusse, H.** francia kommunista író. 1916-ban megjelent »A tűz« című regénye révén lett világhírű. A haladó szellemű emberek lelkiismeretét akarta felébreszteni műveivel, amelyekre döntő hatással voltak az első világháborúban szerzett élményei. Megértette, hogy a gyilkosok kezét csak harc árán lehet lefogni. A Francia Kommunista Párt tagja volt, több ízben meglátogatta a Szovjetuniót. Tudatos realista író volt, aki vigyázott arra; hogy ne essék az öncélú naturalizmus hibájába.

Barbusse H.: *A tűz* (ford. Lendvai István) Bp. 1918. Kultúra. 318. old. — *Erő* (ford. Sárközi György) Bp. é. n. Athenaeum. 232 old.

Barbusse. (Összeállította és az előszót írta Aranyosi Pál) Bp. 1950. Szikra. 194 oldal.

Mit olvassunk a világirodalom klasszikusaitól, Bp. 1955. 71—72. oldal.

Összeállította: **Vajda Pál**

Kitüntetések

Kitüntetések és jutalmazások a II. országos Könyvtáros konferencia alkalmával.

A »SZOCIALISTA KULTURÁERT« kitüntető jelvényt a következők kaptak:

Somlóssi Sándor, a vasvári Járási Tanács VB Népművelési Csoport vezetője; **Bánki Gyula**, a Somogy megyei Könyvtár munkatársa; **Ubornyák László** a Könyvtárellátó vezetője; **Miszti László**, a Pécsi Egyetemi Könyvtár vezetője.

MINISZTERI DICSERŐ OKLEVELET KAPTAK:

Tihanyi Ernő vaskuti népkönyvtáros; **Brucker Erzsébet** bajszentistváni népkönyvtáros; **Andics János**, a Baranyamegyei Könyvtár munkatársa; **Füzes Klára**, a siklósi Járási Könyvtár munkatársa; **Harmath Györgyné**, a mohácsi Járási Könyvtár vezetője; **Slezsák Imre**, az edényi Járási Könyvtár vezetője; **Thernesz Gézáné**, a ráckevei Járási Könyvtár vezetője; **Urbancsik Mária**, a gyomai Járási Könyvtár vezetője; **Györi Erzsébet** sajoszentpéteri népkönyvtáros; **Nagy Lajosné** szuhakállói népkönyvtáros; **Salamon Ferenc** dunaszentpáli népkönyvtáros; **Farkas József** maglócai népkönyvtáros; **Csohán Antal**, a mátszalkai Járási Könyvtár vezetője; **Járomi István** tiszasülyi népkönyvtáros; **Batári Aranka**, a vásárosnaményi Járási Könyvtár vezetője; **Szundy Zoltán**, a letenyei Járási Könyvtár vezetője; **Kisgyörgy Erzsébet** zalaövi községi könyvtáros; **Urbán László**, a sárvári Járási Könyvtár vezetője; **Kis Lajosné** görgetegi népkönyvtáros; **Bánkuti Béláné**, a szigetvári Járási Könyvtár munkatársa; **Rábold István** Körmenyi Járási Tanács VB Népművelési Csoport vezetője; **Németh Erzsébet**, a »Vas megye« c. lap munkatársa; **Horgos János**, a Baranya megyei tanács VB elnökhelyettese; **Szántó Miklós**, a Banya megyei tanács VB népművelési oszt. vez.; **Mészáros István**, a kisújszállási városi tanács VB elnökhelyettese; **Harangozó István**, a Fejér megyei tanács VB népművelési oszt. vez.; **Kun László**, a hajdúszoboszlói városi tanács elnökhelyettese; **Szalontai József**, a Csongrád megyei tanács VB népművelési oszt. vez.; **Kározy Artúr**, a Bács megyei tanács VB népművelési oszt. vez.; **Simon Zoltán**, a Pest megyei tanács VB népművelési oszt. vez.; **Markó Gyula**, a Győr megyei tanács VB elnöke; **Horváth László**, a Békés megyei tanács VB népművelési oszt. vez.; **Zsirok Károly**, a kalocsai járási tanács VB elnöke; **Posváncz László**, a kiskunhalasi járási tanács VB elnöke; **Varga János**, az adonyi járási tanács VB elnöke; **Kornély Ferenc**, a bicskei járási tanács VB elnöke; **Jakubcsik Irma**, a gödöllői járási tanács VB titkára; **Törköly János**, a mélykúti tanács VB elnöke.

1000 FORINTOS PENZJUTALOMBAN RÉSZESÜLTEK:

Halfár Rudolf, a Baranyamegyei Könyvtár vezetője; **Tóth József**, a Vásmegyeyi Könyvtár vezetője; **Könczöl Imre**, a Fejérmegyeyi Könyvtár vezetője;

Lipták Pál, a Békésmegyeyi Könyvtár vezetője; **Fülöp István**, a Zalamegyeyi Könyvtár vezetője; **Bárdos László**, a Komárommegyeyi Könyvtár munkatársa; **Kellner Bernát**, a Somogy megyeyi Könyvtár munkatársa.

800 FORINTOS PENZJUTALOMBAN RÉSZESÜLTEK:

Dr. Bay Ferenc, a Győr megyeyi Könyvtár vezetője; **Szönyi László**, a Borsodmegyeyi Könyvtár vezetője; **Smelkó Tiborné**, a Pestmegyeyi Könyvtár vezetője.

600 FORINTOS PENZJUTALOMBAN RÉSZESÜLTEK:

Béber László, a Hajdúmegyeyi Könyvtár munkatársa; **Martonosi Pál**, a kiskunhalasi Járási Könyvtár vezetője; **Fekete Dezső**, a bácsalmási Járási Könyvtár vezetője; **Szabó Kálmán**, a soproni Járási Könyvtár vezetője; **Pincés János**, a hajdúszoboszlói Városi Könyvtár vezetője; **Nagy Emília**, a kisújszállási Városi Könyvtár vezetője; **Csorba Győző**, a Baranyamegyeyi Könyvtár munkatársa; **Csényei József**, a keszthelyi Járási Könyvtár vezetője; **Sárdi Béla**, a Szabolcsmegyeyi Könyvtár vezetője; **László Miklós**, a gödöllői Járási Könyvtár vezetője; **Máté Géza**, a Tolnamegyeyi Könyvtár vezetője.

300 FORINTOS PÉNZ- ÉS KÖNYVJUTALOMBAN RÉSZESÜLTEK:

Ceglédi Gyula söptei népkönyvtáros, **Halmi János** csöszai népkönyvtáros.

1 HETES BUDAPESTI TANULMANYUTON VESZNEK RÉSZT:

Tüske Rozália tataházi népkönyvtáros; **Gubik István** felsőszolcsei népkönyvtáros; **Hegedűs Sándor** derekegyházi népkönyvtáros; **Abai Júlia** vajtai népkönyvtáros; **Kovács István** dőri népkönyvtáros; **Szabó Károly** debrecen-nagycserepusztai népkönyvtáros; **Virág Jenő** pilismaróti népkönyvtáros; **Vác János** berceli népkönyvtáros; **Cseke Gábor** paposi népkönyvtáros; **Döbrentei Júlia** táplánszentkereszti népkönyvtáros.

Szántó Lászlóné pécsi tanulmányútra megy.

SZOT ÜDÜLÉSBEN RÉSZESÜLNEK:

Nagyidal László dr. pilisi népkönyvtáros; **Páll Judit** újszászi községi könyvtáros; **Luczi Józsefné** békési községi könyvtáros.

A KÖVETKEZŐ »SZABÓ ERVIN«

KERÜLETI KÖNYVTÁROSOK RÉSZESÜLTEK PENZJUTALOMBAN:

Kepes Agnes 500 Ft; **Pelejtei Tibor** 400 Ft; **Kolozsvári Gézáné** 400 Ft; **Gelmann Miklósné** 400 Ft; **Baranyi János** 300 Ft; **Holmik Irméné** 300 Ft.

Az építőipar területi könyvtárai megkezdték a hozzájuk tartozó vállalati, munkahelyi és szálláshelyi könyvtárak központi könyvellátását. Különösen a budapesti területi könyvtárak végeznek eredményes munkát: a tervezőintézetek könyvtára 21 tervezőintézetnek 566 kötetet, a szerelőipari vállalatok könyvtára 20 vállalatnak 700 kötetet, a magasépítőipari vállalatok I. sz. könyvtára 13 vállalatnak 690 kötetet, a II. sz. könyvtára 18 könyvtárának 180 kötetet, a mélyépítőipari vállalatok könyvtára 18 vállalatának 1140 kötet könyvet adott könyvtárainak fejlesztésére. A vidéki területi könyvtárak közül azonban néhány a hozzá tartozó könyvtárak könyvellátásával el van maradva, mulasztásukat sürgősen pótolniuk kell. (Kazimíry Gy.)

»A könyv és a könyvtár« címmel irodalmi pályázatot hirdetett a bánrévei ifjúsági könyvtár irodalmi szakköre. A pályázatokat nyilvános foglalkozáson vitatták meg, amelyen a szülőikkel, felnőttekkel együtt kétszázam voltak. A beérkezett 62 pályamű közül a legjobb tízet felolvasták, a hallgatóság pedig egyenként megbíráltta a felolvasott írás tartalmát, stílusát és előadását. Egy-egy felolvasó 8–10 bírálatot is kapott. Az irodalmi foglalkozások szép eredményei Andók elvtársnak, a népkönyvtárosnak jó munkáját dicsérik. (Kiss Lászlóné.)

Különböző napilapokban és folyóiratokban megjelent könyvismertetések és irodalmi cikkek jegyzéke

IDEOLOGIAI—POLITIKAI IRODALOM

Hősi harcok emlékei: Művelt Nép, V. 29. (Lukács Imre).

Lord Russell: A horogkereszt rémtettei. Népszava, V. 8. (Bogáti Péter). Művelt Nép, V. 8.

Stetson Kennedy: A Ku-Klux-Klan tagja voltam. Népművelés, május. (P. N.), Népszava, V. 10. (Bogáti Péter).

Vajda János: Válogatott politikai írásai. Irodalomtörténet 2. sz. (Bikácsi László).

ISMERETTERJESZTŐ ÉS TUDOMÁNYOS IRODALOM

Bajza József: Válogatott cikkek és tanulmányok. Irodalomtörténet 2. sz. (Oltványi Ambrus).
Bölnöi György: Az igazi Ady. Művelt Nép, V. 29. (d. 1.)

Ezerszín Magyarországon. Népművelés, május. (Nagy Tibor), Élet és Tudomány, V. 11. (Antal Gábor).

Kodály Zoltán: A zene mindenkié. Népművelés, május. (Asztalos Sándor), Új Hang, május. (Járdányi Pál).

Kassák Lajosné: Számítan. Élet és Tudomány, VI. 8. (Herczeg János).

Kontra György: Az ember szervezete. Élet és Tudomány, V. 18. (Donáth Tibor).

László Anikó: Magyar Játékszín. Művelt Nép, V. 15. (Csillag Ilona).

Magyar festészet a XIX. században. Szabad Nép V. 16. (Artner Tivadar), Magyar Nemzet, V. 14. (d. m.).

Magyarország Útikönyv. Népművelés, május. (Mérő József).

Molnár Aurél: Művészek. Irodalmi Újság, V. 7. (V. D.).

Szabolcs Miklós: Irodalom és felelősség. Népművelés, május. (V. 1.)

Vajda György Mihály: Lessing, Művelt Nép, V. 29. (R. P.)

SZÉPIRODALOM

Aragon: A bázei harangok. Magyar Nemzet, VI. 3. (Csobádi Péter).

Barabás Tibor: A szeretet forrása. Új Hang, május. (Konrád György).

Ilja Csavcsavadze: Az özeveg. Népszava, V. 17. (h. f.).

Csoóri Sándor: Felröppen a madár. Irodalmi Újság, V. 28. (Földes Anna).

Darázs Endre: Tüzek láncja. Irodalmi Újság, V. 28. (Halda Aliz).

Dékán István: Partizánutakon. Nők Lapja, VI. 2. (Zs. M.), Irodalmi Újság, V. 28. (Devescseri Gábor), Szabad Ifjúság VI. 3. (D. A.), Művelt Nép, VI. 5. (Szebelkő Imre).

Fegyin: Európa elrablása. Magyar Nemzet, VI. 5. (Bárdos Miklós).

Fehér Lajos: Harcunk Budapestért. Társadalmi Szemle, április. (Réti László).

Fodor András: Hazafelé. Magyar Nemzet, VI. 1. (Hegedűs Géza), Esti Budapest, V. 30. (Devescseri László).

Gábor Andor Novellái. Új Hang, május. (Faragó Vilmos), Szabad Nép, V. 31. (Bölnöi György).

Gereblyés László: Fölfelé. Magyar Nemzet, VI. 1. (Hegedűs Géza), Irodalmi Újság, V. 28. (Goda Gábor).

Gergely Mihály: Örvény. Irodalmi Újság, VI. 4. (Kelemen Sándor), Népszava, V. 31. (Hajdú Ferenc).

Vaszilij Groszman: Egy szerelem története. Nők Lapja, VI. 2. (S. Gy.)

Dimitrisz Hadzisz: Hajnali ének. Művelt Nép, V. 22. (Czibor József).

Hegedűs Géza: A sötétség utolsó órái. Magyar Nemzet, V. 7. (Soproni János).

Hollós Korvin Lajos: Harminc esztendő. Magyar Nemzet, VI. 1. (Hegedűs Géza).

Horváth Mária: Kati. Csillag, május. (Halda Aliz).

Jobbágy Károly: Feltámadás. Magyar Nemzet, VI. 1. (Hegedűs Géza).

Juhász Ferenc: A tékozló ország. Társadalmi Szemle, április. (Diószegi András).

Kaffka Margit: Színek és évek. Új Hang, május. (Almási Miklós).

Kántor Zsuzsa: Feledhetetlen ifjúság. Szabad Ifjúság, VI. 1.

Kovai Lőrinc: Vadvíz. Új Hang, május. (Tamás Attila).

Kőbányai György: Hazai földeken. Irodalmi Újság, V. 7. (L. Gy.)

Kuczka Péter: Jónapot. Nők Lapja, VI. 2. (Ö. L.)

La Fontaine: Mesék. Irodalomtörténet 2. sz. (Rába György).

Laxness: Független emberek. Művelt Nép, (Gellért Gábor).

Mesterházi Lajos: Tanúság. Csillag, május. (Pándi Pál), Szabad Nép, V. 20. (Diószegi András).

Móricz Zsigmond: Forró mezők. Művelt Nép, VI. 5. (k. j.)

Móricz Zsigmond: Kerek Ferkó. Művelt Nép, VI. 5. (k. j.)

Multatuli: Max Havelaar. Művelt Nép, V. 15. (tatay).

Nagy István: A mi lányaink. Művelt Nép, V. 8. (Lukács Imre).

Nagy Lajos: Menekülő ember. Új Hang, május. (Fehér Ferenc), Szabad Nép, VI. 1. (Bodnár György).

Ovecskin: Falusi hétköznapiak. Új Hang, május. (Almási Miklós).

Palotai Boris: Ünnepi vacsora. Irodalmi Újság, V. 21. (Ungvári Tamás), Esti Budapest, VI. 3. (Faragó Vilmos), Népszava, VI. 5. (Vihar Béla).

Pratolini: Szegény szerelmesek krónikája. Népszava, V. 31. (Katkó István), Nők Lapja, V. 26. (Bodó Béla).

Reményi Béla: Levél a fán. Irodalmi Újság, VI. 4. (Kónya Lajos).

Rideg Sándor: A tükrösszívű huszár. Esti Budapest, V. 28. (Faragó Vilmos).

Jules Renard: Az elődsí. Magyar Nemzet, VI. 4. (u. i.)

Sárközi György: Faust-fordítása. Irodalomtörténet 2. sz. (Lator László).

Sárosi Gyula: kisebb költeményei, prózai munkái, és levelezése. Irodalomtörténet 2. sz. (Németh G. Béla).

Szabó Pál: Tavasz szél. Magyar Nemzet, VI. 5. (Nánási László).

Szabó Pál: Munkák és napok. Művelt Nép, VI. 5. (sz. b.)

Szejfűlina: Törvénytörtők. Új Világ, V. 5. (Vámosi Pál).

A szovjet költészet antológiája. Művelt Nép, V. 22. (Vámosi Pál).

Sztepanyak—Kravcsinszkij: Egy rajongó útja. Népszava, V. 28. (Nádas József).

Szpengenberg: Egy vadász naplójából. Művelt Nép, VI. 15. (f. k.).

Tatay Sándor: Ki izsi Pál. Művelt Nép, VI. 5. (f. k.)

Tatay Sándor: A Simeon-ház. Népszava, V. 24. (Bogáti Péter).

Tompa Mihály: Válogatott versei. Magyar Nemzet, VI. 5. (Nádas József).

Lev Tolstoj: Hadzsi Murat. Irodalomtörténet 2. sz. (Szabó Endre).

Tóth Árpád: Válogatott versei. Magyar Nemzet, VI. 5. (Nádas József).

Túl a Tiszán. Antológia. Tiszatáj, április. (Szederkényi Ervin).

Thury Zoltán Egy arany. Népszava, V. 17. (p. m.).

Vajda István: Az A. A. 338-as esete. Új Hang, május. (Faragó Vilmos.)

Vázsonyi Endre: Piroška. Magyar Nemzet, VI. 4. (Czibor János.)

Veres Péter: Útközben. Irodalomtörténet 2. sz. (Béldi Miklós.)

Véssi Endre: Ketten hazafelé. Esti Budapest, V. 28. (Illés Jenő.)

Vörösmarty Mihály Válogatott versei. Magyar Nemzet, VI. 5. (Nádas József.)

IFJUSÁGI IRODALOM

Bródy Sándor: Az egri diákok. Szabad Ifjúság, V. 26. (K. Gy.)

Furmanov: Csapajev. Szabad Ifjúság, VI. 2.

Gyertyán Ervin: Ítélet Hanoiban. Szabad Ifjúság, V. 26. (K. L.)

Kis gyermekek nagy meséskönyve. Nők Lapja, VI. 2. Művelt Nép, VI. 2. (f. gy.)

Kőbányai György: Hazai földeken. Népszava, V. 4. (Gy. E.)

Orlov: A láthatatlan bűvár. Művelt Nép, V. 29. (f. gy.)

Sziráky Judit: Tisztességes János. Új Hang, május. (Debreceni Pál.)

Szűdi György: Vitéz László. Népszava, V. 4. Művelt Nép, V. 22. (Hollós.)

Thury Zsuzsa: Zalai nyár. Irodalmi Ujság, V. 14. (Földes Anna.)

IRODALMI CIKKEK

József Attiláról. — R. Hutas Magda: József Attila »Tömeg« című verséről. Irodalomtörténet 2. sz.; Czine Mihály: Az életszeretét költője. Csillag, május; Orkény István: Első estém a »Rózsabokorban«. Csillag, május; Nagy István: Zengessük boldogabb énekét. Csillag, május; Péter László: József Attila Szegeden. Irodalomtörténet 2. sz.; Horváth Márton: A munkásosztály költője. Társadalmi Szemle, április; Bölöni György: József Attila. Új Hang, május; Ascher Oszkár: József Attiláról. Csillag, május; Vas István: József Attila Villon fordításáról. Csillag, május; Kádár János: Munkás költő, a munkások között. Csillag, május; Jankovich Ferenc: Gyermekekkel — Emlékezés József Attilára. Csillag, május; Darvas József: József Attiláról emlékezve... Csillag, május; Kónya Lajos: Abban a körben. Csillag, május; Illés Endre: József Attila. Csillag, május; Beck András: Attila. Csillag, május; Szabó Ede: József Attila ódája. Csillag, május; Tersánszky J. Jenő: A költő

mint üzletember. Csillag, május; Pósa Péter: József Attila születésének ötvenedik évfordulójára. Tiszatáj, ápr.

Friedrich Schillerről. — Thomas Mann beszéde a weimari Schiller ünnepségen. Irodalmi Ujság, V. 21.; Vajda György Mihály: Friedrich Schiller. Szabad Nép, V. 9.; Turóczy Trotztler József: Schiller (1759—1805). Népszava, V. 8.; Simon István: Friedrich Schiller 1759—1805. Irodalmi Ujság, V. 7.; Vajda György Mihály: Friedrich Schiller 1759—1805. Művelt Nép, V. 8.; Turóczy-Trostler József: Az ifjú Schiller, a költő halálának 150. évfordulójára. Magyar Nemzet, V. 11.; Hegedűs Géza: Friedrich Schiller 1759—1805. Szabad Ifjúság, V. 8.

Mihail Solohovról. — Veres Péter: Solohov. Szovjet Kultúra, május; L. S.: Mihail Solohov ötven éves. Irodalmi Ujság, V. 21.; Illés Béla: Találkozás Solohovval. Magyar Nemzet, V. 24.; Benamy Sándor: Mihail Solohov 50 éves. Népszava, V. 24.; Héra Zoltán: A szocialista-realista irodalom büszkesége Mihail Solohov ötven éves. Szabad Nép, V. 24.; Kuczka Péter: Végtelen birodalom. Nők Lapja, VI. 2.

Thomas Mannról. — Sötér István: A nyolcvan-éves Thomas Mann. Magyar Nemzet, VI. 5.; S. E.: Thomas Mann 80. születésnapjára. Szabad Ifjúság, VI. 5.; Keszi Imre: Thomas Mann. Népszava, VI. 5.; Hatvany Lajos: Thomas Mannról nyolcvanadik születésnapja alkalmából. Béke és Szabadság, VI. 1.; Rényi Péter: Köszöntjük a 80 éves Thomas Mann-t. Szabad Nép, VI. 6.

Más íróról és művekről. — Hatvany Lajos: Ady, mint újságíró. Irodalmi Ujság, V. 14.; Vincze Géza: Az 1905-ös forradalom hatása Ady endrére. Szovjet Kultúra, május; Thomas Mann: Csehov. Szovjet Kultúra, április; Madarász Emil: Gyejman Bednij emlékeztetője (1883—1945). Szabad Nép, V. 25.; Nyikolaj Zsdanov: Gyejman Bednij. Szovjet Kultúra, május; Gyergyai Albert: Gustav Flaubert emlékeztetője. Szabad Nép, V. 7.; Kardos László: Gáspár Endre (1897—1955). Csillag, május; Sebestyén György: Kornyejcsuk születésnapjára. Magyar Nemzet, V. 26.; Héra Zoltán: Alekszander Kornyejcsuk 50. születésnapjára. Szabad Nép, V. 26.; Háty Gyula: Alexander Kornyejcsuk 50 éves. Irodalmi Ujság, VI. 4.; Lányi Sarolta: Kaffka Margit. Irodalmi Ujság, IV. 4.; Aczél Tamás: Irodalomról, barátaimról. Népszava, VI. 5.; Szalay Károly: Reviczky humorellélete. Irodalomtörténet, 2. sz.; Szabó Ede: Shakespeare jellemalkotása. (Ophelia és Hamlet) Új Hang, 12. sz.

Összeállította: Frank Zoltánné

AZ ORSZÁGOS MŰSZAKI KÖNYVTÁR NEMZETKÖZI KAPCSOLATAIRÓL

Harminc ország (többi között Afrika, Ausztrália, Közel-Kelet, India országai stb.) közel 400 tudományos intézetével, nagy könyvtárával áll a legfontosabb cserekapcsolatban az Országos Műszaki Könyvtár.

A könyvtár szerkesztésében 3 nyelven orosz, angol, német) megjelenő Magyar Műszaki Lap-szemlért, amely a magyar műszaki lapok fontosabb cikkeinek kivonatát közli, cserébe közel 400 folyóiratot, disszertációt stb. kap. (O. M. K.)

ELKÉSZÜLT A LEGÚJABB KÜLFÖLDI SZABADALMAK KATALÓGUSA

— az Országos Műszaki Könyvtárban. A külföldi szabadalmi irodalom felhasználásának egyik nagy akadályja, hogy a különböző országok különféle osztályozó rendszereket alkalmaznak, s így a kutatás igen megehezül. A »Licencia« Társalmi nyomat

Eitkezésítő Vállalat ezért a legújabb amerikai és német szabadalmakat a magyar szabadalmi szakrend szerint osztályozta át és időnként közli az új szabadalmak magyar nyelvű értelmező címfordításait.

Az Országos Műszaki Könyvtár Szabadalmi Csoportja most ezt az anyagot feldolgozta és elkészítette a »Legújabb külföldi szabadalmak katalógusát«.

A katalógus a magyar szabadalmi szakrendben tartalmazza az 1935-ös amerikai és német szabadalmak tulajdonosának nevét, a szabadalmak lajstromszámát és magyar nyelvű címét. Az új katalógus lényegesen megkönnyíti az újtatók és a szabadalmi kutatók munkáját. (O. M. K.)

Goldmann Károlynak, a világhírű magyar zeneszerzőnek 125. születési évfordulójára alkalmából nagyszabású ünnepséget rendeztek Keszthelyen. Az Országos Széchényi Könyvtár Helikon könyvtárában emlékkiállítás nyílt.

Jelenet a Varela regényéből készült »Zavarosan folynak a vizek« című filmből

Jelenet a Stendhal regényéből készült »A pármái kolostor« című filmből

Ara a melléklettel együtt: 3,— Ft

Új területi könyvtár épült Kalinyinban

A Gorkijról elnevezett új, kalinyini területi könyvtár olvasóterme

A KÖNYV *melléklete*

Egyes könyvismertetések után kis bibliográfiákat közlünk. Ezekben felsoroljuk a szerző egyéb műveit, vagy ugyanazzal a témával foglalkozó más könyveket. A könyvtárosok e kis bibliográfiák segítségével ajánlhatnak műveket azok részére, akik a tárggyal alaposabban kívánnak megismerkedni, vagy hasonló témájú könyveket szeretnének olvasni. A kis bibliográfiákat Bélyey Pál állította össze.

POLITIKAI MŰVEK

A POLITIKAI GAZDASÁGTAN TANKÖNYVE

Szikra

A politikai gazdaságtan nagy érdeklődéssel várt tankönyve első részében a kapitalizmus előtti termelési módokat tárgyalja, ismerteti az ősközösségi, a rabszolgartató és a feudális rend termelési módjának kialakulását, fejlődését és hanyatlását. Ezután áttér a tőkés termelési módra, amelyet két részletben ismertet: a monopólium előtti kapitalizmus és a monopolkapitalizmus vagy imperializmus szakaszára bontva. Az első szakaszban foglalkozik a tankönyv az egyszerű tőkés kooperációval, a manufaktúrával és a kapitalizmus gépi időszakával; megmagyarázza a kor legfontosabb gazdasági kategóriáit, a tőkét, az értéktöbbletet, a kapitalizmus gazdasági alaptörvényét, a munkabért, a tőkefelhalmozást, a proletariátus elnyomódását, a tőke körforgását és megtérülését, az átlagprofitot és a termelési árakat, a kereskedelmet, hitelt és pénzforgalmat, a földjáraadékat, a nemzeti tőkét, megvilágítja a társadalmi tőke újratermelésének folyamatát és a gazdasági válságok alapját, jellegét stb.

A monopolkapitalizmus szakaszát boncolva a tankönyv ismerteti e szakasz jellemző vonásait, gazdasági alaptörvényét, és külön foglalkozik az imperializmus gyarmati rendszerével. Ezután ismerteti a kapitalizmus általános válságának jellemzőit, e válság elmélyülésének folyamatát a második világháború után.

A szocialista termelési mód tárgyalásánál igen szerencsés megoldás, hogy az átmeneti időszak megvilágításánál külön beszél a Szovjetunióról, és külön a népi

demokratikus országokról. Beszél a szocialista iparosításról, a mezőgazdaság kollektivizálásáról, az itt felmerült jobboldali nézetekről, majd rátér a népgazdaság szocialista rendszerének ismertetésére. Tárgyalja a szocializmus anyagi termelési bázisát, a szocializmus tulajdonviszonyait, gazdasági alaptörvényét, a népgazdaság tervszerű, arányos fejlődésének törvényét, a társadalmi munka jellegét, az árutermelést, az értéktörvény és a pénz szerepét, a munkabér sajátosságait, az önálló elszámolást és rentabilitást, az önköltség és az ár kérdését, a szocialista mezőgazdasági rendszert, az áruforgalom kérdését, a nemzeti jövedelmet, költségvetést, hitelt, a szocialista újratermelést, a fokozatos átmenetet a kommunizmusba.

Az utolsó szakaszban a tankönyv az európai népi demokratikus országokkal, a Kínai Népköztársasággal, a szocialista tábor országainak gazdasági együttműködésével foglalkozik.

E tankönyv elengedhetetlen segédkönyve a szakembereknek, a közgazdászoknak, a párt-, az állami és a gazdasági funkcionáriusoknak, a népnevelőknek és mindenkinek, aki érdeklődik a politikai gazdaságtan kérdéseiről.

Sok új probléma megoldásával találkozhatunk e könyv tanulmányozása közben, rengeteg gazdasági törvény és gazdasági kategória meghatározását ismerjük meg.

A könyv fegyvert ad a kezünkbe a párt politikájáért folyó harcban, segít mindennapos feladataink megoldásában. Igen fontos e könyv a dolgozók világnézeti nevelése szempontjából is, hiszen világosan látjuk belőle, hogy a társadalom fejlődése törvényszerű folyamat, s a szocializmusnak elkerülhetetlenül diadalmas-kodnia kell a kapitalizmus fölött. (S. M.)

Sztálin I. V.: A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban. Bp. 1952, Szikra. 95 old.

Szikra

A magyar munkásmozgalom 44 régi harcosának visszaemlékezéseit tartalmazza ez a kötet, s lapjairól az olvasó elé tárul a küzdelmes múlt, a hősi harcok egy-egy kiemelkedő állomása, kezdve a kilencvenes évek viharos erejű szegényparaszt-mozgalmaiktól a második világháború idején a német fasiszta megszállók ellen vívott partizánharcokig. Nem »történelmi« kiadvány ez a könyv a szó szoros értelmében. Szemtanúk, a harcokban részvett munkások és parasztlak visszaemlékezései ezek, átítatva a személyes élmény hatásával. S éppen ezért hitelesek, árasztják magukból a kor levegőjét, hangulatát, feszültségét a maguk egyszerűségében is. — Ami egységbe fogja a szerteágazó, a munkásmozgalom, majd a kommunista párt sokrétű tevékenységének egy-egy mozaikját, az a munkások és parasztlak meggyőződése, hite az áldozatos harcok végső győzelmében.

Az első írások az első világháború előtti munkásmozgalom egy-egy kiemelkedő eseményéhez kapcsolódnak, mint pl. az 1893-as nagy pécsvidéki bányásztrájk, a Szántó-Kovács János vezette hódmezővásárhelyi paraszttendülés. *Petrovszky Pál* a Leninnel, 1908-ban történt párizsi találkozását írja le. Az egyik szemináriumszerű összejövetelen találkozott Leninnel, aki — mint írja — »olyan közvetlenül beszélt velem, mintha régi jó ismerősök lettünk volna.« Rendkívül megható Szaton Rezső visszaemlékezése az 1912 május 23-i »vérvörös csütörtök« eseményeire. Tagja volt annak a századnak, melyet a tüntető tömeg ellen felvonultattak. A század megtagadta a parancsot, s nem lőtt a tüntetőkre, akik ezt látva »áttörték a kardont, hozzánk rohantak, öleltek, csókoltak minket«.

A visszaemlékezések jelentős része a Magyar Tanácsköztársaság eseményeivel, hősi küzdelmeivel kapcsolatos. A kommunista párt megalakulása, a Tanácsköztársaság kikiáltása, tevékenysége, Lenin és a bolsevik párt segítsége a fiatal munkáshatalomnak, harc a betörő imperialista-csatlós csapatok ellen és még sok más mozzanat került közelebb az olvasóhoz a személyes visszaemlékezések révén.

Az ellenforradalmi Horthy-rendszer idején végzett illegális pártmunkáról, a tőkés—nagybirtokos uralkodó osztály hatalmának megdöntéséért vívott harcról szól a kötet legtöbb írása. *Szántó Zoltán* a sopronkőhidai fegyházban le-

zajlott éhségstrájkot, *Réti László* az ifjúmunkásmozgalomban végzett munkája egy részletét, *Kelen Béla* az 1930. szept. 1-i tüntetést írja le. Felelevenednek az illegálisan végzett munka-sajátos módszerei *Máté György* és *Gergely Miklós* írásaiban, a börtönélmények *Weil Emil*, és az áruló szociáldemokrata vezetők elleni harc *Szerémi Borbála* visszaemlékezéseiben.

A kötet utolsó darabjai a magyar partizánharcokról szólnak: a diósgyőri, a budapesti és az újpesti partizánharcokban résztvett elvtársak gazdagítják saját élményeik leírásával a magyar partizánmozgalomra vonatkozó ismereteket. (I. B.)

Nemes Dezső: Az Általános Munkásegylet története 1868—1873-ig. Bp. 1952, Szikra, 283 old., 16 t.

A Magyar Tanácsköztársaság, 1919. Kiad. a Magyar Munkásmozgalmi Intézet. Bp. 1949, Szikra, 351 old.

SZÉPIRODALMI MŰVEK

Móricz Zsigmond

KERÉK FERKÓ

Szépirodalmi Könyvkiadó

Móricz Zsigmond halála óta most jelent meg először új kiadásban *Kerek Ferkó* című regénye. 1912 nyarán írta Móricz ezt a regényt. Ekkor már túl volt az első nagy írói sikereken, élete egészében kiegyensúlyozott, gondtalan ezekben a hónapokban, mikor a *Kerek Ferkó* írja. Ez a derűs nyugalom, amely aztán később talán sosem tér már vissza Móricz életében, ilyen rövid hónapokra sem, megérződik a regény hangulatán, vidám megoldással végződő, egyébként nem különösebben igényes meséjén. Egy házasság létrejöttének története áll a regény cselekményének középpontjában. A történet azzal indul, hogy Kunkerekegyházán a gazdag földesúr kitagadja költelező, dorbézoló fiát, *Kerek Ferkó* a vagyonából, és a fiú erre úgy válaszol, hogy nyomban megkéri a polgármester (afféle kunkerekegyházi, félig még paraszt-polgármester) Pesten nevelkedett, érettségizett lányát, *Kotzog Mariskát*. Még eddig nem is látták egymást, csak a lányhoz jutott el a mulatozó-cigányozó *Kerek Ferkó* szilaj híre, kicsit megszépítve, megnövelve. A fiatalok a furcsa — és sikertelen — lánykérő után kerülnek szemtől-szembe egymással. Egy pillanat alatt egymásba szeretnek, de az igazi bonyodalom mégis csak most kezdődik.

Kotzog Mariska modern elveket szívott magába a pesti iskolákban. Felvilágosult, modern nő szeretne lenni, aki nemcsak hallott a divatos női emancipációról, a nők egyenjogúságáról, de valójában ő is így érez és gondolkozik. Kerek Ferkó meg hiába járt külföldi egyetemeket, lényegében a földbirtokos apák gondolkozását, idejétnúlt enkölcsét és romantikáját örökölte: lóháton akarja megszöktetni a lányt. A regény végére aztán minden bonyodalom megoldódik. De sajnos, inkább kívülről, sőt kissé már operettszerűen, nem a figurák jelleméből, a cselekmény logikájából következően. A Kerek Ferkó egészében nem tartozik Móricz felszabadító erejű, gáttörő műveihez. Mennyivel remekebb például a szintén 1912-ből való *Isten háta mögött!* De a regényt néhány nagszerűen megírt részlete mégis felejtetlenné teszi, például Kerek Ferkó duhaj mulatozása a városi vendéglőben, vagy Kotzogék házibálja. E tömény atmoszférájú, fojtó levegőjű lapok már a húszas évek nagy dzsentri tárgyú regényeit: az *Úri murit*, a *Kivilágos kiviradttigot* ígérik, és a főhős, Kerek Ferkó magában hordja már azokat a mérgeket, amelyek majd később az elbuzó Móricz-hősök tragédiáját okozzák. Az a felismerés, hogy a nép, a társadalom alján élők világa egy külön világ, amelynek más a gondolkozásmódja, enkölcsé, művészete, szintén megtalálható már a Kerek Ferkóban — bár itt még csak etnográfikus betét formájában — és az a felismerés érlel majd meg olyan remekműveket, mint a *Barbárok*, vagy az első *Rózsa Sándor*-kötet. (Vargha Kálmán)

Móricz Zsigmond: Betyár. Regény. (Sajtó alá rend. Szász Imre. 4. kiad.) Bp. 1953, Szépirod. Kiadó. 227 old., 1 t. (Móricz Zsigmond összegyűjtött művei.)

Móricz Zsigmond: Rózsa Sándor a lovát ugatja. — Rózsa Sándor összevonja a szemöldökét. Regény. Bp. 1954, Szépirod. Kiadó. 523 old.

Tóth Árpád

VÁLOGATOTT VERSEI

Szépirodalmi Könyvkiadó

Tóth Árpád költészete úgy él az emberben, mint a halkan bűgő mélyhegedű hangja, fáradt férfibánat és »egy szebb lét tiszta ormára« szálló elégikus vágy alkonyati muzsikája. Amikor 1905 körül egy-egy debreceni lap, majd a Nyugat is közölni kezdi verseit, a francia dekadens líra távoli visszhangja símul tökéletes zenéjű, mélabús magányt, ősi fényeken révedő álmódozást ringató vessoraiba. De sohasem fut az öncélú parnasszista »mí-

vesség« zátonyára. A költő szenvedő, egy külön világ ábrándját melengető egyéniségéből évről-évre mélyebb és igazabb mondanivalóval telnek meg a versek; nagyszerű, plasztikus képei, hasonlatai, nyelvének régi nagy magyarok ihletét sugárzó ötvös remeklései emberség és magyarság sürgető nagy igényeiről beszélnek. Két versében is Ady Endréhez, a »Messiás-magyar«-hoz fordul, »félénk apostola az én erős uramnak, . . .« Az első világháború alatt megrázó szépségű versekkel fordul a vér és a pusztulás világa ellen. (*Katonasír, Elégia egy rekettyebokorhoz.*) 1919 tavaszán ő írja a forradalmat üdvözlő, »a messzeengő, nagy mcszkvai árba« zúgó legszebb magyar költeményt (*Az új isten*), amelyben a forradalomtól várja, hogy formálja át »sáros bűnös, ócska bolygónk, — Mit elrontott sok régi úri isten.«

Az ellenforradalom éveiben az ember-telenség és a növekvő magány élményét, elhatalmasodó tudóbajának szenvedéseit panaszolja lírája »a férfigondok barna fedélzetén.« Gyönyörű szerelmes versei s a nagyvárosi élet izet, hangjait őrző versek mutatják, hogy a csüggesztő jelenben sem feledi eszményeit. A *Körúti hajnal* utolsó sorában »a Nap... arany csókot dob egy munkáslány kezére«, az *Álarcosan* c. verséből kicsap a remény, hogy »röhögő senkik, balkörmű gazok« után, »jön még ideje szebb zenéknek.« Korai halála az érett, finom egyszerűség korszakába jutott, egyre több társadalmi tartalommal feltöltődő nagy költőt vitt a sírba.

Tóth Árpád válogatott verseinek új kiadásában megtaláljuk a költő minden jelentékeny versét. A válogatás Kardos László jó munkája. (*Pók Lajos*)

Takáts Gyula

AZ EMBEREKHEZ

Szépirodalmi Könyvkiadó

Takáts Gyulát a dunántúli tájak finomlelkű lírikusaként tartjuk számon, akinek költeményeiben a vidéki értelmiség problémái tükröződnek. Hat verskötetettel és két kisregénnyel gazdagította eddig irodalmunkat. Utolsó kötete, a »Se ég, se föld« 1947-ben jelent meg. »Az emberekhez« című új könyve a költő válogatott és új verseit tartalmazza.

Töretlen, felfelé ívelő és mindinkább kiteljesedő Takáts költészete. Amikor pályáját megkezdi — a harmincas évek közepén —, a kor egészségtelen világában is megőrzi a tartalom tisztaságát, a kristályos formákat és elzárkózik a különféle ember- és irodalomellenes áramlatoktól. Feltérképezi a szűkebb hazájá-

nak, szülőföldjének tájait, évszakait, de nem feledkezik meg az emberről: szeretettel beszél a kamásztról, a kosárfonóról és a parasztokról. A mindennapi élet mozaikjaiból csodálatos képeket rak össze: »*A vén csárda némán áll a révnél. — A pandurleső nyárfa bólogat, — egy csapláros fenn a hold az égen — angyalbutykosából jó bort szopogat.*« Másutt így ír: »*Széptájú Somogy! Szívemre nőttél! — S ha lódulok, a lelked visszaránt!*« Nem öncélú ez a tájszeretet: a természetet beépíti eszméi közé, hogy a hazug, reménytelen világban hangot adjon az örömnök és a haza igazi szeretetének. »*Nem féltünk éhség! Erőszak! Vad pokol!*« —kiáltja és így jósolja meg a jövőt: »*Jó még a zászló, mely bölcs rendet teremt.*«

A felszabadulás Takáts költeszetében is mély nyomat hagyott: a szabadság érzése ujjongással tölti meg a költeményeit. »*Eszméből haad szökjön anyag — s valóra váljék már a gondolat!*« — írja az 1945-ös József Attila évfordulóra. Az ezután írott versei erőttől, boldogságtól duzzadnak és formailag is egyre tökéletesebbé, kiegyensúlyozottabbá válnak.

Vártuk már ezt a könyvet, hazánk szép tájainak dicséretét: fiatal költőinknél ezen a téren valamiféle idegenkedés tapasztalható. (Csanádi Akos)

Takáts Gyula: *Se ég, se föld.* Bp. 1947. Egyetemi-ny. 111 old.

Csavcsavadze

AZ ÖZVEGY

Uj Magyar Könyvkiadó

Csavcsavadze, a XIX. század nagy grúz írója méltán sorolható a kritikai realisták táborába. Az *özvegy* című kötet három elbeszélése a korabeli grúz társadalom művészi tükröződése, mely a cári és a grúz kizsákmányolók kettős igáját viselő grúz parasztok, pásztorok szomorú sorsát vetíti elibénk. A címadó elbeszélés éppen azt példázza drámai sűrítéssel, hogy a szegény és a gazdag között áthidalhatatlan szakadék tátong. A hősi özvegy egyetlen fiának, a szoborszerűen megmintázott szolgálégénynek, Georgijnak szükségszerűen el kell pusztulnia, mert olthatatlan szerelme a hercegkisasszony Keszo iránt egy végzetesen más világ törvényeit sérti. Már-már Móríc Zsigmond Szegényemberek-jére emlékeztető szentenciával mondja ki az egyik szereplő: »Az ő bánatukat és örömeiket más kerítés övezi, mint a mienket. Nincs lehetőségünk arra, hogy találkozzunk.«

Hasonló szellemű *Az akasztófánál* című elbeszélés is, amelyben egy városba tévedt együgyű paraszt előtt feldereng az a

felismerés, hogy a bűn útjára tévedtek sorsáért a kapzsi és szeretetlenség társadalom a felelős.

A »*Vajon az ember ilyen?*« című elbeszélés egy, a jólétben elrothadó grúz patópálszerű házaspár sívár, tartalmatlan életét ábrázolja metsző gúnyval, és a néppel való együttérzés meleg és filozófikus lírájával. A könyv sok érdekes néprajzi anyagot is tartalmaz. (V. B.)

Pratolini

SZEGÉNY SZERELMESEK KRÓNIKÁJA

Uj Magyar Könyvkiadó

Vasco Pratolini az új olasz irodalom egyik legjobb írója és a haladó világ-irodalom büszkesége. Legnépszerűbb regénye a *Szegény szerelmesek krónikája*. Érdekessé cselekménye teszi és sajátos szerkezete: nem nagy történelmi tablót fest, hanem egyetlen firenzei utca életét ábrázolja, rövid fejezetekben, hasonlóan a filmforgatókönyvekhez. Ez a módszer lehetővé teszi, hogy az író nyomon kövesse egy kis utca életének minden r z dülését, a húszas évek olasz társadalmában, amikor Mussolini fasiszta csöcseléke vette át az uralmat, nemcsak a politikában, de az emberi együttélésnek olyan hétköznapi formái között is, mint a regénybeli Corno utca lakóinak életében. Pratolini megragadóan emberi, meleg humora nem jelent pártatlanságot: leleplezi a fasiszták aljasságait, a számító, önző kispolgárt a szénkereskedő Nesi személyében, s megmutatja, hogy ebben a kavargó, vergődő társadalomban mi az erő, amely a jövő felé mutat. S mindezt azért tudja tudja hitelsen megrajzolni, mert a jövő hordozóit, a kommunisztákat az élet szerves egységében ábrázolja, mindennapi gondjaikkal, küzdelmeikkel. Corrado, a kovács, Ugo, a piaci árus és Mario, a nyomdász nem emberfeletti hősök, de abban különböznek az utca többi lakójától, hogy a legnehezebb áldozatokat is vállalják, a harcot, a börtönt; ők állnak szemben az előretörő fasiszta áradattal és még Olaszország történelmének e nehéz éveiben is meg tudják szólaltatni a jövő győzelmes seregeinek hangját.

Pratolini könyvét azért is érdemes kézbe venni, mert hírt hoz arról, hogy az irodalom éppúgy, mint a haladó filmművészet, igyekszik megtenni kötelességét Olaszországban. (Illés Jenő)

Germanetto, G.: *Egy borbély emlékiratai.* Bev.: Togliatti Palmiro. (Ford. Györfy Mária—Jankovich Ferenc.) Bp. 1950. Révai. 236 old.

Mint árnyéktól a fény válik el e harminc év költészetében a Horthy-korszak sötétségétől a felszabadulás utáni évek ragyogása, előrepillantó bizakodása. Nagy utat tett meg a művész, az ember egyaránt: hazájában számkivetett költőből a szabad ország dicsőségének hirdetőjévé vált.

Don Quijoteként kezdi a szinte kilátástalannak vélt harcot. Kegyetlen gyermekkori emlékei, ifjúkorának gyűlöletes élményei — a burzsoá állam és jelképei, a turulista diákok hazug Petőfi ünnepélye, szégyentelen divatrevü — formálja harcossá, kommunista költővé. »...*Ott künn, a város lompos — fonnyadt szélein tetten értem én — a tisztaságot. S tudtam már, mi fontos, — kihez szóljon s miről a költemény.*« S hogy így megérett benne hívatósságnak tudata, mind leplezetlenebbül önti versbe mondanivalóját, kórusaiban (*Kalapács, A vas dala, Sütőmunkások*), utcai képeiben (*Téli reggel, Esti mellékcucca, Alkonyat az utcán*) mind világosabb formát talál annak kifejezésére.

A második évtized új problémákat érlel a munkásosztály költője számára: az Európa felett gyülekező viharfelhők, a faszizmus elleni harc feladatát. »*Verd föl az alvókat, füttyents, kongasd a harangot, — fújjad a lángot! — Ellopják szavainkat, a házat, a friss levegőt, — véd, — véd a világot!*« — írja 1938-ban s ettől kezdve — a felszabadulásig — költészetének alap gondolata, néha kicsit reménytelenül, máskor újból bizakodóan, a haza sorsa feletti aggodalom, a »barna had« elleni harc, a háború borzalmainak lelkiismeret-ébresztő ábrázolása.

Húsz év harcai rányomják bélyegüket a költő felszabadulás utáni költészetére is. A szabad hazá, az épülő ország dalában, mint valami figyelmeztetés vegyülnek bele a múlt emlékei (*Kerékpárkirándulás*) vagy a jelen új veszedelmei. (*Levél Párisba*). Aki végigküzdötte a munkásosztály harcát a szabadságért, most se tette le a fegyvert: »*Az örjögölknek mondjátok nemet, — hogy el ne pusztíthassák a világot!*« (V. P.)

Hollós Korvin Lajos: Torpedó. Elbeszélések. Bp. 1947, Szikra. 142 old.

Hollós Korvin Lajos: Egy királytigris naplója. Bp. 1943, Athenaeum. 75 old.

Hollós Korvin Lajos: Hátsólépcső. Regény. 2. kiad. Bp. 1949, Athenaeum. 400 old.

Hollós Korvin Lajos: A vöröstorony kincse. Regény a kurucvilágról. (Ill. Szecső Tamás. 2. kiad.) Bp. 1955, Ifj. Kiadó. 336 old.

»Megtagodam magamban azt a költőt, ki különbséget tett nép s nép között, ki vak dühében, tévelyegve, olykor ártatlanokat sértett, üldözött.

Megtérek az ösvényre, mit tapostam, az útra, ifjaim mit törtem vala; minden népé, az egy emberiségé legyen az én ajkaim minden dala.«

— írja Erdélyi József Visszatérés c. versében.

Erdélyi József visszatért az irodalmi életbe, versei megjelenése folyóiratainkban, sok vitát váltott ki. Csipkebokor c. válogatott kötete bizonyítja, hogy helyes volt teret, lehetőséget adni az annak idején rossz útra, faszizta eszmék hirdetésének útjára tévedt, de ma felénk igyekvő költőnek.

A Csipkebokor 35 év költői termésének legjobb verseit fogja össze. Egy vitáhatatlan tehetségű költő szől ezekben a versekben lelkesült szeretettel a hazáról, aggódo, együttérző gonddal a szegény-nép sorsáról, szívbeemákoló melegséggel anyjáról, apjáról... s az élet felsorolhatatlanul sokféle jelenségéről, színéről, eseményéről.

Stílusát egyszerűség, népies tiszta hangvétel jellemzi, akár a népdalokét. Verseit magyaros formában írja, képei, hasonlatai realisták, mondanivalója érthető, áttetsző, akár a tiszta víz. Ez egyénisége s legnagyobb értéke egyben. A népnek ír s ezért a nép beszédmódját, életszemléletét emeli költői magaslatra. Így könnyen értik azok is, akik ritkán, véletlenül olvasnak csak verset, könnyen talál utat azok szívéhez is, akiknek nem az olvasás a mesterségük. Jó, hogy költői erényei ma már valóban a nép ügyét segítik előbbre. Erre következtethetünk a felszabadulás után született verseiből. (*Pengő, Tanyák, Haladás, Villany*, stb.)

E kötet elősegíti — s reméljük, hogy későbbi versei még inkább — a költő kívánságának megvalósulását:

»En voltam az ifjú költő az új, a népi én valék; remélem, hogy fiára ismer költőre bennem még a nép.«

(Halda Aliz.)

Erdélyi József: Visszatérés. Új versek 1945–1954. Bp. 1954, Szépirod. Kiadó. 122 old.

»Hiszek a népek egybekulcsolódó kezében.« — Ezzel a mondattal lehetne legtömörebben megfogalmazni Gereblyés László új verseskötetének eszmei tartalmát. Akár a magyar tájakat járja, akár külföldi küzdőtársaihoz látogat el — a repülőgépen vagy a versek szárnyán — mindig a béke, a szabadság, a nemzetek közti barátság költő-harcosaként szólal meg.

A kötet három-négy év verses termését tartalmazza. A költőt mindenek előtt a francia ellenállási mozgalomban eltöltött éveinek emlékei, a felszabadult hazában s a külföldön tett útjainak élményei ihletik meg. Ezekből az elemekből szövődik a kötet első s talán legszebb verse, a »Tanúság« is, ez a nagylélegzetű, ihletett himnusz az ellenállási mozgalom hőseihez, a felszabadító szovjet hadsereghez és a békéhez. A baráti Csehszlovákiában tett látogatásának élményeit egy kisebb versgyűjtemény örökíti meg, amelynek legszebb darabjai a »Románc« és egy cseh népi legenda alapján írt vers: »Jarka«.

Hazai utazásai közt kiemelkedő helyet foglal el a »Veszprémi krónika«, amelyet a költő Veszprém városa hősi múltjának szentel. Ehhez a ciklushoz tartozik a hangulatos, kedves »Bem utca« című verse is. »Valamikor régen, »Tsókoló«-nak hitták — Csókolózni jártak ide ifjú szittyák... — Most is megpillantom egy honvéd alakját, — akinek szőke lány díszíti a karját, — olyan édes ajkra hull a lámpa fénye, — tőle Bem apó is biztos csókot kérne.«

A veszprémi verseket a »Találkozás« című versgyűjtemény követi, négy-öt Szigliethez írt költeménnyel, de itt kapott helyet a költő néhány szép szerelmes verse, néhány kedves dala is.

A kötet záró ciklusa, az »Álmatlanul«, egy tolnai, valamint egy szatínvárosi utazás élményeit idézi. A ciklus és egyben a kötet két záróverse: a »Hitvallás« és a címadó »Fölfelé« a költő eszmei mondanivalójának summázása: »És mégis — fölfelé! — mindég csak — fölfelé! — Ó, népem, — fölfelé! (Vámosi Pál)

Gereblyés László: Biztató. Új versek. Hincz Gyula illusztrációival. Bp. 1947, Cserépfalvi. 38 old.

Gereblyés László: Egyenes út. Válogatott versek. 1929—1951. Bp. 1951, Szépirod. Kiadó. 103. old.

Gereblyés László: Henri Martin. Verses színjáték. (Ill. Lackovich Piroksa.) Bp. 1952, Művelt Nép. 48. old. (Színjátszók könyvtára 28—29.)

Az idei könyvnapok gazdag termésében is az egyik legjelentősebb mű Tersánszky J. Jenő új könyve. Az író, aki mögött már több évtizedes munkásság van és akit a múlt üzletes könyvkiadása bizony nem kényeztetett, lelkes olvasói pedig akkor csak az igazi irodalom rajongóiból toborzódtak, a mai olvasóknak már tömegei jól ismerik, megbecsülik, szeretik. Regényeinek régi és újabb kiadásai közkezen forognak. Ennek az új könyvének az a legfőbb jelentősége, hogy munkásságának legkevésbé ismert, mert a legnehezebben hozzáférhető területét mutatja meg: a novellista Tersánszkyt. Közel 40 elbeszélését tartalmazza ez a jól összeválogatott kötet, amelyek közül az első, »A tavasz napja sütötte« 1910-ben, tehát 45 évvel ezelőtt jelent meg először; a könyv utolsó harmada felszabadulásunk után megjelent írásából válogatott, az ostromról, szabad életünkről szóló elbeszéléseit közli.

A negyedfélszáz oldalas könyvet végigolvasva az író fejlődését is megláthatjuk. Különösen régebbi írásainak a hősei a társadalom peremén mozgó alakok, leggyakrabban az élet gazdag színeivel megfestett kis bányavárosban. Elestek, szinte tehetetlenek az élet küzdelmeiben. Tersánszky azonban nem moralizál, éles realitással csak megmutat mindent, de ezen a megmutatáson átszűrve az író együttérzése hőseivel, az az erkölcsi igazság, amellyel a polgári morál fölött állanak. Ezek közt a legkülönb — kis remekmű — a »Jámbor Óska« című. Máskor meg mesélő kedve ragadja magával az író. Mesél, a tanulság felszűrése nélkül, mégis okulásokat nyújtva a — felnőtteknek. Ilyen a címadó elbeszélés, »A vándor« is. Kicsit fanyar, de mégis magával ragadó, a lélek legmélyéből áradó humor hatja át sok írását és ez az író fejlődésével egyre mélyül. Szép a könyv külső kiállítása is, Csohány Kálmán remek rajzai méltók az írásokhoz.

Simándi Béla

Tersánszky J. Jenő: Sziget a Dunán. Regény. Bp. 1948. Révai. 176 old. (Révai Könyvtár 20.)

Tersánszky J. Jenő: Egy ceruza története. Regény Bp. 1949, Révai. 141 old.

Tersánszky J. Jenő: Egy kézikocsi története. Regény Bp. 1949, Révai. 141 old. (Révai Könyvtár 27.)

Tersánszky J. Jenő: Kakuk Marci. Regény. Bp. 1950, Révai. 1—2. köt.

Tersánszky J. Jenő: Legenda a nyúlpiapkásról. Regény. (Ill. Csohány Kálmán.) Bp. 1955, Szépirod. Kiadó. 199 old. (Olcso Könyvtár 1965—9.)

A századforduló első évtizedének francia társadalmáról ad érdekes, gazdag cselekményű, jól megrajzolt jellemekkel teli körképet ebben a regényében Aragon. Három részre oszlik a regény, az akkori polgári társadalomnak három különböző metszetét mutaiba be oly módon, hogy az események és a szereplők sorsa fogaskerékszerűen egymásba kapcsolódik. Az első rész Diane körül csoportosul, Diane nagyvilági kokott, a férje, Brunel egy nemzetközi fezőr, aki uzorazületeivel egyszer annyira túlfeszíti a húrt, hogy a látszatra adó nagyburzsoázia egy időre kénytelen kivetni őt magából. Diane-nak persze töretlen marad a karrierje, hiszen amíg hivatalosan Brunelné volt, addig is Wisnernek, a nagy autógyárosnak volt a szeretője, s a férj bukása után továbbra is Wisnerrel marad együtt. Tábornokok és bankárok, nagyiparosok, fezőrök és kokottok nagy sokasága vonul fel előttünk. Vérből alak mind, egyik-másikat csupán néhány mondattal, rövid leírással jellemzi az író, s így is egész embert állít elénk. A második rész egy emigráns orosz lány, Catherine Szimonidzé világát ábrázolja. Catherine eredetileg ugyancsak a Diane-ok és Wisnerek társadalmából származik, később azonban rosszabb anyagi körülmények közé kerül. Eles esze, érdeklődő természete mágneses erővel vonzza az egyszerű emberek, a munkásmozgalom felé. A regény legszebb részei azok, amelyek Catherine útkeresését és vívódásait ábrázolják. Két világ közt lebeg ez a fiatal lány: a régít ómaga utálja meg és fordul el tőle, de az új, a munkások világában még nem tud igazán, őszintén otthonos lenni. A regény harmadik része azt mutatja meg, hogyan válik mégis tettekkel részesévé a munkások harcának Catherine. A könyv befejező, csupán néhány oldalas — és leggyengébben sikerült — fejezete Bazelben játszódik, 1912-ben, a szocialisták kongresszusán. Aragon erényei: a találó emberbrázolás, a gazdag meseszöveg, az érzéketlen, tömör stílus és az, hogy mély politikai mondanivalóit regényszerűen, hősei életútjába beágyazva eleveníti meg.

(Barabás Tamás)

Aragon, L.: *Kommunisták*. Regényciklus. (Ford. Gyergyai Albert—Szávai Andor.) 1—5. köt. Bp. 1950—1953. Szépirod. Kiadó.

Aragon, L. *Válogatott versei*. Ford. Békés István, Devecseri Gábor stb. Szerk. és bev. Somlyó György. Bp. 1948. Parnasszus. 223 old.

Aragon, L.: *A kommunista ember*. (Ford. Murányi Kovács Endre. A fordítást átnézte Pákozdy Ferenc.) 2. kiad. Bp. 1950, Szikra, 204 old.

A magyar olvasók a *Kutyafejűek*, a *Sötétség* és a *Mindenki ellen* című regényeiből már ismerik és megszerették a nagy cseh klasszikust, akit méltán nevezett Zdenek Nejedly, a nagy tudós, »népe krónikásának«, hiszen Jirásek hatalmas történelmi regényeiben és néhány drámájában feldolgozta a cseh nép történelmét a huszita kortól a XX. század elejéig. Halálának 25. évfordulójára jelent meg magyarul a Csehszlovák Népköztársaság és a Magyar Népköztársaság közös könyvkiadási egyezménye keretében egyik legolvasottabb, legnépszerűbb műve, a *Régi cseh mondák*.

A könyv első részében Jirásek a cseh nép pogánykori emlékeit foglalta egybe. Megjeleníti a honszerző csehek társadalmát, elmondja, hogyan találták rá a cseh törzsek Cseh vezérletével a *Lábe* (Elba) és a *Vltava* (Moldva) vidékén elterülő hazájukra, hogyan teremtettek művelhető és lakható földet az erdős, vad vidékből; olvashatunk a bölcs Krokrol és leányairól, az első nemzeti királyokról és Prága városának alapításáról.

A második rész »a keresztény kor mondái« címet viseli. Jelentős helyet kap itt Vencel, az első cseh »szent«, a nép tudatában a cseh nemzeti függetlenség védelmezője, akinek katonái a Blaník-hegy alatt alusszák örök álmukat, de visszatérnek, ha Csehországot baj fenyegeti. Itt szerepel IV. Károly, aki Európa egyik legrégebbi egyetemét, a prágai egyetemet alapította 1348-ban, és a Vltava híres kőhidját, Európa legöregebb hídját építtette. A cseh mondák kedvelt hőse fia, IV. Vencel is, aki a hagyományok szerint — akárcsak a mi Mátyás királyunk — gyakran járt álruhában az elnyomott szegény nép közt, igazságot osztva. — Jirásek könyvében szinte minden prágai városrésznek megvan a maga csodás története: megismerkedünk a gyönyörű Dalibor-mondával, ott vagyunk a misztikus prágai gettóban, felvillan előttünk az aranycsinálás titkán töprengő Rudolf császár kora. Néhány megragadó oldal Zsyzsának, a husziták verhetetlen hadvezérének alakját mutatja be, egy másik monda pedig a Rákóczi Ferenc szabadságharcában küzdő »hegyi-fiúkat« és vezérüket, a hős Jánosíkot eleveníti meg.

A könyv utolsó fejezete a cseh nép sorsáról szóló régi jóslatokat gyűjti össze. (Lóránd Lajos.)

Jirásek, Alois: *A kutyafejűek*. Tört. regény. (Ford.: Németh László.) Bp. 1961, Szépirod. Kiadó. 207 old.

Varsa József mérnök, egykori ágról-szakadt falusi tanító fia, Kossuth-díj osztásról jön haza. Számadást tart magában, köztülnéz a házatáján. Ma élesebb szemmel látja, mint valaha, hogy felesége, a nagypolgári környezetből származó, léha, önző és pénzéhes Márta nem igazi társa. Mardossa a lelkiismeret, amiért elszakadt ma is küzdelmesen élő családjától. Azt tervezi: most szétosztja közöttük a Kossuth-díjat, mind a húszezer forintot. Nem törődik Márta heves ellenkezésével, ünnepi vacsorára hívja övéit. A vacsorára Márta rokonai is eljönnek: a kulák házaspár és Lázárék, akik kommunista fiúkat a felszabadulás előtt kitagadták, de most tökélt kovácsolnak mártírhalálából. Megérkezik Varsa családja: Mariska néni, a talpig-ember mosónő, Imre, a fiatal színész, Laci, a háromgyermekes, pénztelen tanár a feleségével, Mihály, a vasöntő, aki éppen aznap kötött házasságot egy nagyszerű munkáslánnyal. A sokfelől jött, különböző erkölcsű vendég között drámai összecsapásra kerül sor. Lázárék hazugságai lelepleződnek. Varsa rádöbben, hogy kiváló munkája ellenére, mint magánember, zsákutcába jutott. Elhatározza, hogy otthagya Mártát. Hozzá tartozói semmit sem fogadnak el a Kossuth-díjból. Mariska néni mellett kardoskodik: építessen Varsa magának kis családi házat, éljen abban övéi, osztályostársai közelében kislfiával, akit Márta eddig félre nevelt. Az ünnepi vacsorát követő reggelen Varsa új életet kezd.

A mély és finom megfigyelésekből táplálkozó történet széles epikus bőséggel hőmpolyog. Ugyanakkor erősen drámai is, mert Palotai Boris legtöbb hősének sorsát válságos fordulópontokon ragadja meg. Megismerjük a szereplők egész életét, múltját és szinte a jövőjét is. Kár, hogy míg a jellemrajzban az író nőnek sikerül elkerülnie a szemiatizmus veszélyeit, addig hőseinek »elosztásában« beletéved ebbe a hibába. Márta rokonai — ha sokoldalúan, sokféleképpen is — mind jellemtelen elősdiak, Varsa rokonai — kisebb fogyatékoságaik ellenére is — egytől-egyig kiváló emberek. Alakjait számtalan színárnyalattal festi Palotai Boris, mégis, emiatt az éles csoportosítás miatt kissé fehére és feketebe mosódnak. (*László Anikó.*)

Palotai Boris: Tűzhely. Bp. 1949, Athenaeum. 158 old.

Palotai Boris: Puskásné. Regény. Bp. 1960, Szépirod. Kiadó. 178 old.

Több mint egy évtized telt el azóta, hogy Tatay Sándor utolsó könyve megjelent, sokéves hallgatás után csak a legutolsó időben olvashattuk egy-egy novelláját. Pedig — mint a Simeon-ház bizonyítja — Tatay Sándornak van mondani-valója.

Többkötetesre tervezett regényciklus első kötete ez az önmagában is befejezett regény. A regényciklus célja — mint a szerző írja — megjeleníteni a magyar polgári társadalom szükségzerű bomlásának okait és kutatni az új korszak csíráit.

A feladat, melyet Tatay maga elé tűzött, rendkívül nehéz, igen nagyigényű: egy vidéki úri birtokos család ábrázolásán keresztül kísérli meg bemutatni az egész magyar úri társadalmat, a regényciklus első kötetében egyelőre az első világháború éveiben. A kísérlet nem eredménytelen. A Simeon-ház szereplői valóban önmagukban hordozzák a bomlás okait. Tatay nem elvetemült ördögökként festi le regényének negatív hőseit; cselekedeteikben, jellemükben csupán a társadalom tükröződik, amelyben élnek, amelynek képviselői. A csak versenylovával törődő vidéki úrnak, a vidéki kereskedő hadiszállító spekuláns fiának, az etikettnek élő öreg dzsentriasszonynak egy-két epizóddal való ábrázolása éppoly mélyen tárja fel a társadalmi összefüggéseket, mint a regény nagy fordulatai. Elbeszélő módjában sokban Tolnai Lajosra emlékeztet Tatay Sándor, jóllehet a regény számos részletében — elsősorban a vidéki tespedtség érzékeltetésében — érezhetően Móricz Zsigmondot igyekszik követni —, a regény parasztlány szereplőjét, Magdolnát, leplezetlenül az »Úri muri« Rozikájáról mintázta. A nagy írók hatása nem róható fel hibául, sokkal inkább az, hogy a cselekmény egyes fordulatain, néhány szereplőn — Mátén, Bálinton és magán a főhősön Klárán — Zilahy Lajos hatása érződik.

Tatay Sándor ezzel a regénnyel lendült hozzá, hogy közölje mondanivalóit a régi és az új társadalomról. S ha az indulás nem is hibátlan, elegendő alapot nyújt ahhoz, hogy várjuk a regényciklus további kötetét. (*Hajdu Ferenc*)

Tatay Sándor: Zápor. Bp. 1941, Franklin, 242 old. (Új magyar regények.)

Tatay Sándor: Kintizi Pál, Regény. (III. Csohány Kálmán.) Bp. 1965, Ifj. Kiadó. 149 old.

Tatay Sándor: Húshagyókedd. Bp. 1943. Bolyai Akadémia. 297 old. (Bolyai-könyvek.)

Kovai Lőrinc új regénye, »A nagy virradat«, a diósgyőri vasgyárban játszódik. A kohók, martinkemenecék, öntözőcsarnokok birodalmában nemcsak a nyers, formátlan érc nemesedik értékes acéllá, hanem ugyanolyan nehéz munkával, vagy erőfeszítéssel és nagy örömmelkel olvadnak ki, formálódnak, tisztulnak és edződnek az emberek is.

Bíráló szemmel elemezve a regényt, sokmindent szemére vehetünk Kovainak: így pl. a szerkezet lazaságát; a túlbonyolult, túlsokkrétú szereplőgárdát, amelyből néhány érdekesen induló, az olvasó kíváncsiságát felkeltő személy elkalodódik, még mielőtt sorsa megoldódnék. Kifogásolhatjuk a funkcionáriusok, de különösen azok feleségének ábrázolását, amelyből nem derül ki, elítéli-e vagy a maga idején érthetőnek tartja-e az író viselkedésüket, beszédjüket. A túlhosszúra méretezett technikai részletek — bár kitűnő megfigyelőképességről tanúskodnak, és az író stílusának költői szépségeit csillogtatják meg —, mégis helyenként vonatottá, nehézkessé teszik a regényt.

E hibák ellenére Kovai regénye minden dicsőreget megérdemel azért a szenvedélyes igazságért, megragadó hitelességért, amellyel elmondja, »hogyan lett az ember óriás«, hogyan indulnak meg a tudatlan, sokszázéves szokások erejétől béklyózott emberek a tanulás, a munka szeretete felé; hogyan válnak közönyös, ösztönösen tapogatózó élő lényekből jövőjüket tervező, emberi méltóságra és szakmai megbecsülésre törekvő emberekké.

Nem erőszakkal kiagyalt rendkívüli szituációkon, buktatókon és tanulságokon át vezeti őket a sötétségből a viláosság felé, hanem a körülöttük élő, náluk már öntudatosabb, okosabb emberek hétköznapi példáján, a nemes becsvágy, az egyszerű már megízlelt megbecsülés és dicsőség újra-kivánásának útján. (Kádár Zsuzsa)

Boldizsár Iván**REGGELTŐL REGGELIG**

Szépirodalmi Könyvkiadó

Egy kutatóintézeti vegyész-mérnök-osztályvezető egyetlen napját mondja el kis könyvében Boldizsár Iván. Nem alkármilyen átlagos munkanapot, hanem azt az egyet, amikor Barabássy Bálint, a volt miniszteri osztálytanácsos fia nehéz válságba kerül: vagy volt úri barátait tartja meg, vagy önnön becsületét. Boldi-

zsár Iván »konfliktusa« igen éles és mély. Mindannyiunk leggyengébb pontján »támadja meg« Barabássy Bálintot. Barabássytól információt kérnek gyermekkori barátjáról, Kesserü Gézáról. Közlök vele, hogy az információ országos fontosságú! Ha Kesserü valóban ellenálló volt Barabássy mellett, akkor őt nevezik ki az ország épülő, legnagyobb téglagyárának főnökévé. 1944-ben Kesserü Géza valóban rajzolt — üldözötteknek — hamis bélyegzőlenyomatokat a Barabássy Bálint — noha ismeri barátja helyezkedési szándékait s kétszínűségét — kedvező véleményét ad róla. Am, még ugyanaznap este meglátogatja őt Kesserü Géza, szidja a rendszert, amely őt főmérnöké teszi, bízik az amerikaiakban, stb.; s Barabássy hirtelen rádöbben, hogy ő, Barabássy Bálint — akiben az egész tudományos kar és a minisztérium fenntartás nélkül bízik — hazug véleményt adott. Még időben kikorrigálja véleményét, s ezzel elvágja a szálát, amely volt úri barátaival, szeretőjével összekapcsolta, s egyértelműen a szocialista életmód mellé áll.

Igen jól sikerült a főhős jellemzése, lélekrajza, s különösen kedvesek, szépek az édesanyjával való jelenetek. Nagy hiba azonban, hogy az epizód szereplők rajza vagy túlságosan elnagyolt, vagy egészen hiteltelen, mint például a két munkásszereplő. Noha a mondandó szempontjából Barabássy a fontos, mégis szomorú, hogy a munkásalakok igen gyöngén sikerültek. Amíg Barabássy kimondott szavai mögött állandóan érezzük szándékait, lelki vibrálását, addig a munkások beszéde mögött nem érezzük a lelket, az eleven embert. (Győri György.)

Vészi Endre**KETTEN HAZAFELÉ**

Szépirodalmi Könyvkiadó

1944 második felében két munkásszermazású katona megszökik a hadseregből. Mi készíti őket erre az elhatározásra? E kérdésre keres választ a regény.

Először egy erdélyi vasúti csomóponton látjuk a főszereplőt, Bajuszt. A pályaudvaron összetorlódtott sebesültszállító vonatok, az ellátás nehézségei még Klinke ezredest, a német szervezőképesség megtestesítőjét is zavarba ejtik; a vasúti közlekedés, amelyet ő a hadvezetés érverésének nevez, alkadozásával már az arcvonalak bomlásának tünetét mutatja. Bajuszt ez a látvány ráébreszti, hogy a fasiszta hadigépezet menthetetlen. Meggyőződését csak megerősítik azok a tapasztalatai, amelyeket az Erdélybe áttelepített főhadiszállás építkezése körül

szerez, ahol ő is dolgozik. Alig készülnek el ui. a munkálatokkal, máris megérkezik a parancs az épületek felrobbantására. Ekkor határozza el magát Bajusz a szökésre. Üldözők golyójával a vállában kerül szovjet fogságba. Az orosz hadikórház emberséges közműényei között talál végül megnyugvást és megértést.

A hadihelyzet alakulását érdekesen ábrázolja az író. Bajusz szökésében azonban nem tudja hitelesen megmutatni az osztályharcos jellegét, nem tudja mint a végét járó úri rend elleni lázadást ábrázolni. Ennek oka egyrészt az ellenség sematikus ábrázolása: a tisztak cinikus, hisztérikus és szadista vonásait oly egyoldalúan ábrázolja, hogy ezek szinte lehetetlenné tesznek minden emberi és társadalmi kapcsolatot. Másrészt, ebből következően Bajusz harca sem harc, nem lévén emberformájú ellenfele, csupán »vagány« módján viselkedik (társával, a másik címszereplővel együtt, alkinke szerepe azonban a regényben elenyésző), a sorstársaival, lehetséges szövetségeseivel való kapcsolatai nincsenek. Így a hadsereg bomlásának osztályalapjait nem tudja az író bemutatni, s eszmei egység híján a történet mozaikokra esik szét. (Fülöp Attila.)

Móra Ferenc

NÉGY APÁNAK EGY LEÁNYA

Szépirodalmi Könyvkiadó

Móra Ferencnek ez volt első nagyobb műve; annakidején, a húszas évek elején »A festő halála« címmel jelent meg.

A »Négy apának egy leánya« főhőse, Varga Márton öregező archeológus, furcsa historiába keveredik. Az őskori koponyalélekéről írott régészeti tanulmánya véletlenül egy kiadó kezébe kerül, aki anynyi »fantáziát« lát a tanulmány tudós írójában, hogy elhatározza: regényt írhat vele. Varga először jó trófának nézi a kiadó ötletét, de aztán szorongatni kezdi a terminus és téma után néz. Megragadja figyelmét a környékbeli mendemonda egy falura tévedt pesti festő szerelméről és titokzatos haláláról. Sikerül magát meghívatnia a falu plébánosával.

Varga falura-költözésével két, sokszor egybefonódó regény bontakozik ki az olvasó előtt: az, amit Varga ír — és ami vele történik. Regényét titkolja, ezért régészeti ásatásokba kezd. Közben megismerkedik a festő szerelmével, kibogozza a régi történet szárait. A festő regényét aztán meg is írja, a saját regénye azonban szomorkás lírába hervad. A szép postáskisasszony (akinek »nevelő-apja« a plébános, a jegyző, az orvos, — innen a

regény címe), akibe beleszeretett, nem az ő felesége lesz, hanem a fiatal, bohém segédjegyző.

Móra regénye látszólag érzelmes, könnyed történet; a cselekmény váza is alig mutathat meg valamit Móra mondani-
valóiból, írásművészetének sajátos eszközeiből. Az 1919 utáni magyar világ nyomott légköre üt át a hol anekdotikus, hol lírizáló regényen. Sivár, reménytelen élet-ről beszél a tétlenségben, magányban bogaras orvos alakja; a paraszok furfanggal, élettapasztalattal védik sovány kenyerüket az uraktól, a hatóságtól. Idill és tragédia hulláma váltakozva csap át az olvasón. Móra melegen sugárzó, Arany János-i humora mindig érezhető, mély keserűséget takar; fájdalmat az öngúny mosolya rejti. Milyen sértődött visszavonulás, fáradt elereszkedés, bölcs melabú áramlik a regényben...

Mórát olykor szeretik »provinciális« írónak tekinteni, aki szűk világban mozgott, mondanivalói kevésbé jelentősek. Ez a regény nem tartozik legjobb művei közé, mégis arról győzi meg az olvasót: az a Móra, aki így meg tudta rajzolni a magyar falu jellemző típusait, ilyen szeretettel tudott belelátni a nép lelkébe és ilyen csodálatos szépségű magyar nyelven írt, — az elmúlt évtizedek egyik legnagyobb magyar írója volt. (P. L.)

Móra Ferenc: Hiszek az emberben. Válogatott elbeszélések. (Vál. és bev. Barabás Tibor.) Bp. 1951, Szépirodalmi Kiadó.

Móra Ferenc Válogatott elbeszélései. Vál.: Joós F. Imre.) Bp. 1952, Szépirod. Kiadó, 139 old. (Szépirodalmi Kiskönyvtár 52.)

IFJÚSÁGI MŰVEK

Móra Ferenc

DIÓBEL KIRÁLYFI

Ifjúsági Könyvkiadó

Dióbel királyfi: beceneve Töröcsik-Dióbelnek, a regény főhősének. Története a reformkortól a századfordulóig terjedő történelmi korban játszódik.

Töröcsik-Dióbel jobbágygyerek; azért érdemel különös figyelmet, mert nemesgondolkodású reformer pártfogója, Malajdoki Tamás révén felemelkedik az úri világba, s iskolázott fejjel, jobbagyszívvvel tud számot adni a szabadságharc hatalmas jelentőségéről, a magyar társadalom korabeli viszonyairól, elmondva emlékeit. Jobbagyhősünk együtt nevelkedik a két nemesifjával, Malajdoki Matykóval és Petykóval. A két Malajdoki fiú sorának, jellemének alakulása, apjukhoz való viszonyuk a jobbágygyerek szemlé-

letében és előadásában a regény legművészebb és éppen ezért leghatékonyabban jellemformáló része. Ez a fejezet (*Az a rossz Matyko gyerek!*), viseli magán leginkább Móra művészetének legfőbb jellegzetességét. A fejezet tartalma a következő: Matyko pajkos, konok gyerek, öszszeférhetetlen, míg Petyko szelíd, békés fiúcska, környezetének kedvence, apjának, Gáspár úrnak mindene. Gáspár úr felvilágosult nemesúr lévén, Kossuth katonája lesz, ezért a szabadságharc levere után bebörtönzik, majd megvaulkva kerül haza. Időközben Petyko, kedvesebbik fia, meghalt. Az apa hat évig úgy él otthonában, hogy Matykot, a rosszabbikat hiszi holttnak. S a »rossz Matyko gyerek« vállalja igazi énjének megtagadását, a magáéval ellenkező egyéniség áldozatos megjártságát és az apai szeretetből való kisemmizettséget — az apai szív kímélése érdekében.

A regény középpontjában a szabadságharc eseményei állnak, noha szerkezete korántsem egy központú: az események előadása novellaszerű egységekre tagolódik. — Dióbél, mint a szabadságharc hősi katonája küzdi végig a még bukásában is dicsőséges háborút. Börtön, nádi bújdosás jut neki ezért osztályrészü. Hűséges társa mindhalálíg az öreg malajdoki cigány, Tilinkó. Az egykori »rossz Matyko« azonban az önkényuralom idején besúgó lesz, ha a történet végén vezeklésre jelentkezik is. Dióbél királyfi meg is bocsát néki, mint ahogy Móra is szeret megbocsátani mindazoknak, akiknek tisztaságában hinni tud. S hogy ebben hinni szeret, arra bizonyosság minden írása, így ez is. (*Vidor Pálné.*)

Móra Ferenc: *Mindennapi kenyérünk.* (III. Varsányi Ferenc.) Bp. 1952. Ifj. Kiadó. 158 old.

Móra Ferenc: *Kínckereső kisködmön.* (III. Reich Károly.) Bp. 1953. Ifj. Kiadó. 154 old.

A HOLNAP ELÉBE

Ifjúsági Könyvkiadó

A hazafias nevelés célját szolgáló gyűjteményt a kiadó felszabadulásunk tizedik évfordulójára jelentette meg. A történelmi dátumhoz valóban méltó gondolat volt e jól összeválogatott és az egymásmellettségében egységes benyomást keltő szemelvényeket közreadni. A közel 400 oldalnyi könyv a nagy magyar hazafiak olyan írásaiból tartalmaz egy csokorra valót, amelyek polgárosodásunk kezdeteitől fölszabadulásunk beteljesüléséig, egy szebb és boldogabb haza álmát, vágyait fejezik ki. A sort Apáczai Csere János Kolozsvárott tartott ismeretes beszéde nyitja meg, a nemzeti művelődés fontosságáról, »az iskolák igen nagy

szükségességéről«. Ezt követően Zrinyi Miklós, II. Rákóczi Ferenc, Misztótfalusi, Bessenyei, Tessedik, stb. honszeretettől lángoló és ma is frissen ható írásai intenek, oktatnak, feddnek. Ahogy a társadalmi megújulás egyre sürgetőbb lesz, úgy válnak mind keményebbé, követelőbbé, olykor keserűkké a szavak. A magyar jakobinusok után Csokonai új világot szomjúhózó jövendölése, Bólyai láza, Kölcsey, Wesselényi, Széchenyi stb. tusa-kodása, Vörösmarty lelkének szárnycsatogása követik egymást a felvilágosodás akarásáért, a nemzet megmaradásáért. A kötet egyik központi része 1848 hőseinek, Kossuthnak, Vasvárinak és mindenekelőtt Petőfinek poétikus erejű írásai. A hazai kapitalizálódás következtében kialakuló munkásosztályt Táncsics, Frankel képviseli, majd Ady új holnapot ébresztő verseit olvashatjuk. Az 1919-es forradalom hatalmas akarásait vetíti elénk egy egy korabeli cikk, beszéd. Kár, hogy ez a rész viszonylag szegény. A továbbiakban Korvin Ottó, Móricz, Nagy Lajos, József Attila, Ságvári stb. írásai a beteljesülés bizonyosságával hirdetik, hogy a nép Magyarországnak eljövetele feltartóztathatatlan. Az Apáczaitól 1945-ig vezető út a Magyar Kommunista Párt 1944-ben kiadott kiáltványával zárul, amely a holnap Magyarországaról szőtt három évszázadnyi álom hősi megvalósításának alapokmányja, gyakorlati programja lett.

(*Vihar Béla.*)

Bródy Sándor

EGRIDIÁKOK

Ifjúsági Könyvkiadó

Különleges helyen áll a magyar ifjúsági irodalomban ez a kis regény, mely már nem egy generáció serdültebb gyermekkorának képzeletét gazdagította: *Az egri diákok.*

Bródy Sándor, a magyar realista irodalom kiemelkedő úttörője, nem a mesélő felnőtt ember, hanem szinte olvasója: a gyermek saját hangján szólal meg ebben a regényben; a gyermek szemével lát, a gyermekkor fantáziájának megfelelően — abból kiindulva és azt növelve — ábrázol.

Sok-sok izgalmas kalandon megy keresztül a két ártatlanul kicsapott egri diák, a keménykötésű *Szihalmi Pali* és szívbéli barátja: *Viparina Ákos*, míg találkoznak szüleikkel, a szabadságharc vitéz katonáival, s pirossapkás ifjú katonákká válnak maguk is: a becsület kis hőseiből a szabadság hőseivé emelkednek. Esményképek ök: nemes eszményképek fiatalságunk számára.

A magyar ember, a magyar táj, a szabadságharc meszeszerűen jelenik meg az egri diákokban, aminthogy *Kücsük* basa sziklafalaktól körülfogott, világtól elzárt hajdani búvóhelye, tündérkertje is — valóságos tündérország. Tündérország, finomnál finomabb gyümölcsöket adó fáival, kristályiszta vizű tavával, s kétszázéves ladikjával. De a mesevilág elemei teljesen reálisak, sőt történelmiak, konkrétak, amint történelmi *Pécsi Simon* alakja, aki egy réges-régi bibliai keresztül jelenik meg, vagy *Petőfi*, aki *Szendrey Júliával* karonfogva sétál az erdői vár kertjében. Mi teszi akkor az egész művet mégis meszeszerűvé? Korántsem elsősorban a kalandok romantikája, hanem az írói bemutatás, a meglevenítés módja, a nyelvezet, melyet sajátos *Bródy-mesestílusnak* lehet nevezni.

Mennyi szívvel, bensőséggel nevel ez a kis könyv hazafiságra; a szűkebb haza: az otthon, az iskola, egész hazánk: a csodálatos magyar tájak, az emberek szeretetére. Mennyire az egész mű sugározza azt a gondolatot, melyet a befejező sorok úgy fogalmaznak meg, hogy a magyar szabadság megvédésére együtt ment »*apa a fiával, tanár a tanítványával, mert így volt ez akkor, és ha szükség lenne rá újólak, így lenne megint*«. (G. Vészi János.)

Bródy Sándor: *A sas Pesten*. Válogatott írások. (Sajtó alá rend. Szauder József. Előrajzzal ellátta Kárpáti Aurél.) Bp. 1954, Szépirod. Kiadó. 516 old., 1 t.

ISMERETTERJESZTŐ MŰVEK

Vajda György Mihály

LESSING

Művelt Nép Könyvkiadó

»A felvilágosodás új felfogása a dráma és a történelem viszonyáról Lessing írásaiban kapja meg legmagasabbrendű fogalmazását« — írja Lukács György »A történelmi regény« című munkájában. Vajda György Mihály nemrég megjelent tanulmányában végigkíséri Lessinget életútján, korképet fest a sokszáz apró fejedelemségre bomlott XVIII. századbeli Németországról, vizsgálja az európai polgári felvilágosodást, elemzi okait, célkitűzéseit, hatását s ezen belül Lessing vezető szerepét.

Írása alapos, széles tárgyismeretre vall. Lépésről lépésre bizonyítja be, milyen szükségszerű volt Lessing megjelenése és állásfoglalása, miben mutatott túl korán, mennyiben tanulságos példája korunk művészet- és irodalomélete számára.

Vajda módszere következetes és szemléletes, de felosztása iskolás (ha főiskolai fokon is). Kötetét három részre választja: 1. Lessing pályája, 2. drámái, 3. esztétikája, s így ha a Lessing és kora közötti összefüggések gondozottak is, az író életének és művének egysége nem eléggé áttekinthető. (Nem a tanulmány tagolását általában, de az ilyen tagolást kifogásoljuk.)

Vajda műve azonban — a szorgalmasan összegyűjtött adatokon kívül — nem egyszer túljut az eddigi marxista Lessing-kutatások eredményein. (Pl.: amikor a szocialista realizmus és Lessing viszonyát vizsgálja.) Írása így nem egyszerűen összegezés, de egyben úttörő munka. Épp ezért értékes darabbal gazdagítja a »Kultúra mesterei« sorozatot. (Gera György.)

Lessing G. E.: *Barnelmi Minna* vagy a katonaszerencse. Vigjáték. Ford. Kazinczy Ferenc. Bp. 1919, Franklin. 126 old. (Olcso Könyvtár 671—673 old.)

Lessing G. E.: *Laokoon*, vagy a festészet és költészet határaitól. Futólagos fejtegetésekkel az ókori művészet történetének egyes pontjaihoz. Ford. és bev. Braun Zsigmond. 2. kiad. Bp. 1900, Franklin. 280 old. (Olcso Könyvtár 83—86.)

Mehring Franz: *A Lessing-legenda*. A porosz despotizmus és a klasszikus irodalom történetéhez és bírálatához. Bp. 1950, Szikra. 581 old.

Herczeg Tivadar

A TUDOMÁNY ÉS A VALLÁS A VILÁG KELETKEZÉSÉRŐL

Szikra

Ez az érdekesítő könyv igen komoly hiányt pótol népszerű tudományos irodalmunkban: mindenki számára érthető formában, tömören ismerteti a tudomány legújabb vívmányait a kozmogónia területén, és megcáfolja azokat az irányszatos tévhiteket, melyeket részint az egyházak, részint a régi iskolák terjesztettek, s amelyek még ma is sokak gondolkodását zavarják.

A kis könyv először a mai tudomány álláspontját ismerteti a világmindenség szerkezetéről és történetéről, majd elemzi a különböző, de elsősorban a katolikus egyház »teremtésmondáit.« Bebizonyítja, hogy a modern tudomány eredményei arra kényszerítették meg a pápát is, hogy elvesse a naiv bibliai történetet, amelynek védelmében az egyház még nemrég is inkvizícióval, cenzúrával harcolt a Galileik és Kopernikusok ellen. Helyette megpróbálják a tudomány egyes vívmányait — összefüggéseiből kiszakítva és misztifikálva — felhasználni arra, hogy a teremtésmonda lényegét, a világ terem-

tettségét, tehát egy isten létezését meg-
tarthassák.

A továbbiakban a szerző megvilágítja a néhány leglényegesebb vitatott kérdés körüli tudományos és bölcséleti harcot. Kiemelkedik ezek közül a »táguló világ-
mindenségről« és a »hőhalál-elméletéről«
szóló rész.

A tudomány megfigyelte, hogy a csil-
lagok és a csillagrendszerek színképében
olyan elváltozás figyelhető meg, melyet
ezidőszert csak ezen égitestek távolodásaként
tudunk értelmezni. Ebből a pa-
pok és az idealista tudósok azt a követ-
keztetést szeretnék levonni, hogy valami-
kor — csillagászati szemmél nem is olyan
régén — az egész világmindenség egy
szűk helyre volt összehúzóulva — ez volt
a »teremtés.« A tárgyilagos tudomány
bizonyította, hogy ez a jelenség — ha
valóban így kell értelmezni — csupán
»helyi«, lokális jelensége a végtelen vi-
lágmindenségnek, s csak az idealisták
képesek ebből isten létére bizonyítékot
kovácsolni.

Ugyancsak közérthető cáfolatát adja a
könyv a száz éve kísértő »hőhalál«-
elméletnek is. Engels már a múlt század-
ban megcáfolta ezt az elméletet, noha
a tudomány akkor sok tényt még nem is-
mert. A lefolyt évtizedekben azonban is-
mertté váltak ezek a tények is, s ez is azt
bizonyítja, hogy a filozófiai materializmus
a legjobb iránytű a kozmogónia területén
is. (B. Gy.)

Lenin—Sztálin: A vallásról. Személyenyek
— és — műveiből. Bp. 1952, Szikra, 72 old.
(A marxizmus—leninizmus kiskönyvtára 87.)

Manhattan, Avro: A Vatikán a haladás el-
len. (Ford.: Gömöri Endre.) Bp. 1950, Szikra,
331 old.

Cachin, Marcel: Tudomány és vallás. (Ford.:
Rába György.) Bp. 1949, Szikra, 44 old.
(Marxista ismeretek kiskönyvtára 19.)

Kasirin P.: A vallási ideológia reakciós lé-
nyege. (Ford.: Terényi István.) Bp. 1952,
Szikra, 90 old.

IRODALOM ÉS FELELŐSSÉG

Művelt Nép Könyvkiadó

A »Művelt Nép« kiadásában megjelent
»Irodalom és felelősség« című vaskos kö-
tet azzal a céllal született, hogy képet ad-
jon az elmúlt tíz esztendő irodalmi fej-
lődésének legfontosabb folyamatairól és
műveiről, a legjelentősebb irodalompoli-
tikai, elvi cikkek, legsikerültebb kritikák
tükrében. Elvi cikkek és bírálatok két
külön csoportban szerepelnek. A könyv
első része — *Harcban az új magyar iro-
dalomért* címmel — a szocialista realiz-
mus diadalrajuttatásáért folyó küzdelem
legfontosabb állomásainak dokumentu-

mait, elveit tartalmazza, a legelső lépés-
től kezdve (amelyet egy 1945. áprilisában
megjelent, az írói felelősséggel foglalkozó
Darvas-cikk képvisel) — napjainkig. A
szerkesztő — *Szabolcsi Miklós* — valóban
a legjelentősebb, s megjelenésük idején
nagy mozgást előidéző munkákat vette
elő. Lukács elvtárs tanulmányát a »népi
írók« értékeléséről, a polgári irodalom-
szemlélet élénkítő aktivizálásával kap-
csolatos két kisebb cikkét, egy átfogóbb
munkáját a marxista kritika feladataival
kapcsolatban, majd *Révai* elvtárs több
tanulmányát (Lukács-vita, Déry-vita),
amelyek annakidején a párt legfontosabb
útmutatásait tartalmazták irodalmunk
fejlődésében. Több tanulmány foglalko-
zik költészetünk problémáival, s két fon-
tos dokumentum: a *Szabad Nép* 1954.
márc. 15-i cikke, és *Darvas József* beszá-
molója az Írószövetség múlt év nyarán
megtartott közgyűlésén — irodalmunk
újtját és feladatait az elmúlt két eszten-
dő jelenségein, tapasztalatain alapulva
elemezte. A könyv második részében —
»Írók és művek« címmel — olyan kriti-
kák szerepelnek, amelyek nem csak a
legjelentősebb irodalmi alkotások bírálá-
tát adják, hanem a műveket állomásnak
tekintve, rajtuk keresztül irodalmunk
időszzerű elvi kérdéseire kapcsolódnak.

A könyv erényei közül kettő különösen
szembetűnő. Egyik: az elvi cikkekben —
marxista nézőpontok érvényesítéséről
lévén szó — minden jelenség sokoldalú
megvilágítása s a feladatokkal kapcsola-
tban is két oldalról való feltűntetése: a
helyes útról milyen irányba vannak
letérők; ezáltal valamennyi tanulmány
egyaránt segít az irodalom eszmei gazda-
gításáért s a szematizmus felszámolá-
sáért folytatott kétfoldos küzdelemben,
amely ha nem is egyforma erővel, de
egyszerre végzendő feladat ma is.

A másik: azok a dokumentumok, ame-
lyek irodalmunk kérdéseivel a legutóbbi
két esztendő tanulságai alapján foglalkoz-
nak, az eredmények mellett világossá te-
szik — ha nem is olyan mértékben, mint
az napjainkban látható — a hiányossá-
gokat is, s az ezek alapján levont követ-
keztetések biztosítják a folyamatossgot
a megoldatlan kérdések irányában vég-
zett munkánkban ma és a jövőben

(Szűcs Andor)

Horváth Márton: *Lobogóink*: Petőfi. Irodalmi
cikkek és tanulmányok. Bp. 1950, Szikra, 260
old.

Révai József: *Irodalmi tanulmányok*. Bp.
1950, Szikra, 318 old.

Nagy Péter: *Mérlegen*. Bp. 1955, Művelt
Nép, 309 old.

Pándj Pál: *Viták és kritikák*. Bp. 1954, Szép-
írók. Kiadó, 271 old.

Tóth Béla könyve az iskolás gyermekek olvasási problémáival foglalkozik. Nem általánosságban természetesen, nem csupán azt kutatja, hogy hogyan, milyen könyveket olvasnak a gyermekek és hogyan tudja azt biztosítani számukra az iskola, hanem mint pedagógiai problémát veti föl az olvasóvá nevelés kérdését. Ennek megfelelően elemzi azt a lélektani és pedagógiai folyamatot, amely az olvasás, az irodalom iránti érdeklődés kibontakozásához vezet.

Kétségtelenül fontos kérdés ez, s az iskolának meg is van a lehetősége a gyermekek olvasási készségének, kedvének és igényének tudatos fölkeltesére és irányítására. Tóth Béla — igen helyesen — széleskörű vizsgálat, tapasztalatszerzés, anyaggyűjtés alapján a jelenlegi tényleges helyzet fölméréséből és elemzéséből indul ki. Sok érdekes adattal és táblázat összeállításával teszi szemléletesebbé a könyvét. Elemzései, következtetései is többnyire találóak s megadják a lehetőséget és bizonyos mértékben az alapot magának az olvasóvá nevelés folyamatának vizsgálatához. Három szakaszra bontva tárgyalja a 6—14 éves gyermekek olvasóvá fejlődésének folyamatát s ez a fejezet valóban igen hasznos útmutatásokat tartalmaz.

Az ifjúsági könyvtáros szempontjából különösen fontos az ötödik, »Az osztály- és ifjúsági könyvtár munkájáról« szóló fejezet, amely az előbbi fejezetek elemzéseit, vizsgálódásait felhasználva tekinti át az ifjúsági könyvtár és könyvtáros igen sokrétű, szép feladatát. — Nyilvánvaló azonban, hogy az olvasóvá nevelés nemcsak az iskola és az ifjúsági könyvtárak problémája, feladata, hiszen az irodalom igen fontos társadalomformáló erő, s nevelő hatása a felnőttekre éppúgy érvényes, mint a gyermekekre. Tóth Béla könyve tehát nemcsak az iskolának és az ifjúsági könyvtáraknak szól. Vizsgálódási módszere, az olvasókkal való foglalkozások elemzése fontos útmutatás. — Kár, hogy a szerző nem váltja be mindenben célkitűzését. Lélektani alapvetése pl. felületes, inkább csak egy-egy utalásra, vagy kisebb részre szorítkozik. Másik hibája a könyvnek, hogy szerkesztésében kissé széteső, stílusa pedig nehézkes. Ez sokat elvesz meggyőző erejéből, de így is hasznos és hézagpótló munka. (Seres József)

Gorkij Makszim: Az ifjúsági és gyermekirodalomról. (Ford.: Görög Imre) Bp. 1955. Ifj. kk. 250 old.

Az Országos Szépművészeti Múzeum Új Magyar Képtárának anyagából válogatva jelent meg ez a díszes album negyven, részben színes, részben színtelen műmelléklettel, melyek XIX. századi festészetünk fejlődését, köztük a legnagyobb remekműveket mutatják be. Id. Markó Károly 1830 körül festett Visegrádjától Révész Imre 1899-ben keletkezett Panemjéig a XIX. század magyar festészetének minden nagy alkotóját szerepelteti egy-két képpel az album, a legnagyobbakat többel is, gondosan válogatott sorozatban.

A bevezetés, negyvenhárom nagy albumoldalra terjedő tanulmány, Pogány Ö. Gábor tollából átfogó kor- és kultúrtörténeti háttérrel rajzol az egyes fejlődéstörténeti szakaszok elé. Ez alapos és megragadó művelődéstörténeti keretből nőtte ki Pogány a festőművészet és az egyes festők fejlődését. Elindítja a Ferenc császári korról, amikor a gazdagodó irodalom és diadalmas építészet mellett lassan festészetünk és szobrászatunk is helyet kér művelődésünkben, folytatja a reformkori fellemdüléssel, majd a Bach-korszakkal és végül a kiegyezés korával.

Nincs terünk részletes méltatásra, de talán szabad kiemelnünk azt a kitűnő elemzést, mellyel egy-egy korszak s egy-egy műfaj fejlődésének belső összefüggésére rámutat. Ilyen fejtegetésekkel, valamint Munkácsy, Paál László, Szinyei-Merse Pál művészetének bemutatásával, egy-egy alkotásuk, pl. a Majális, elmélyült elemzésével, Pogány Ö. Gábor írása kultúrtörténeti, szociológiai tudása mellett a sajátlagosan művészettörténeti szempontok érvényesítésével, stílus-érzékeléssel, az esztétikai árnyalatok iránti fogékonysággal is tamit és gyönyörködött. XIX. századi festészetünk e szintetikus rajza szélesebb és alaposabb kifejtést érdemelne a szerző hivatott tollából.

A Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata az albumot szép kiállításban, választékos tipografizálással és igen sikerült színes reprodukciókkal adja a magyar művészetet szerető közönség kezébe. (Czobor Ágnes.)

Székelly Zoltán: Madarász Viktor. Bp. 1954. Képzőműv. Kiadó. 87 old., 25 t. (Magyar mesterek.)

Pogány Ö. Gáborné: Id. Markó Károly. Bp. 1954. Képzőműv. Alap. 53 old., 17 t. (Magyar mesterek.)

Munkácsy Mihály. (1844—1900.) (Bev.: Végvári Lajos.) Bp. 1952. Művelt Nép. 27 old., 24 t.

Ternai Zoltán

A MOTORKERÉKPÁR SZERKEZETE ÉS KEZELÉSE

Műszaki Könyvkiadó

Alig két év alatt öt kiadást ért meg ez a könyv, amely most értékes, új fejezetekkel bővülve kerül a motorkerékpár híveinek hatalmas táborába. Példátlan népszerűségét főleg annak köszönheti, hogy elsőtől utolsó soráig rendkívül könnyen érthető. A szöveg érthetőségét 262 szemléltető ábra még nagyban emeli. Bevezető részében a könyv — nagyon helyesen — ismerteti a szükséges fizikai alapfogalmakat. Az első részben a szerző részletesen foglalkozik a két- és négyütemű benzínmotor szerkezetével, a motorkerékpár egyes alkatrészeivel és a gépjárművezetői igazolvány megszerzéséhez szükséges alapismeretekkel. Minden fejezet után kérdés-felelet formájában foglalja össze a műszaki vizsga anyagát. A második részt a szerző a motorkerékpár üzemeltetésének szentelte. Itt a motorkerékpár helyes vezetésével, szerelésével, a hibák felkutatásával és kijavításával foglalkozik. A harmadik rész a motorkerékpár-versenyzőnek ad hasznos tanácsokat a gép teljesítményének fokozására. A negyedik rész számos ábra alapján, nemcsak a hazai gyártmányú motorkerékpár-típusok műszaki teljesítmény-adatait ismerteti, hanem több külföldi márkáét is. A mű alapos tanulmányozása tehát igen hasznos szolgáltatást tehet minden motorkerékpártulajdonosnak, legyen az kezdő vagy tapasztalt vezető. (Gogala László)

Stollár József: A motorkerékpározás iskolája ábrákkal. Motorszerkezet — vezetés — a motorkerékpárvezetői vizsga anyaga. 4. kiad. Bp. 1949. Szerző kiadása. 136 old.

Mohácsy Mátyás

A HÁZIKERT GYÜMÖLCSÖSE

Mezőgazdasági Könyvkiadó

A nagyüzemi gyümölcsstermelés följénye elvitathatatlan. A házikert gyümölcsstermelésének jelentősége ennek ellenére nem csökken, hanem fokozódik.

Mohácsy Mátyás Kossuth-díjas professzor félévszázados tapasztalatait bocsátja a sok-sok ezer olvasó és gyümölcsstermesztő rendelkezésére. Foglalkozik a gyümölcsstermesztés népegészségügyi jelentőségével, a gyümölcsfák életműködésével, ismerteti a házikertbe alkalmas gyümölcsfajtákat, a házikert berendezését. Bővebben tárgyalja a gyümölcsfa kezelést, metszést, a gyümölcs ritkítá-

sát és szedését, a téli gyümölcsök tárolását. Igen fontos és lényeges része a könyvnek a növényvédelem és végül a munkanaptár, melyben naptári sorrendben megtaláljuk a legfontosabb időszerű teendőket.

Mohácsy Mátyás könyve nagy segítségnyújt a falusi és városi dolgozóknak is, akiknek kertjük van. (Hantos László.)

Mohácsy Mátyás: A gyümölcsstermesztés kézikönyve. 4. részleteiben átdolg. és bőv. kiad. Bp. 1950. Athenaeum. 720 old.

Bjelohonov: Gyümölcsstermesztés. Bp. 1951. Mezőgazd. Kiadó. 448 old.

Komáromi Zoltán: A kozlovi varázsló. Micsurin életének regénye. Magyarra átd. Dovzsenko nyomán. Bp. 1949. Új M. Könyvkiadó. 118 old.

Szakátsy Gyula: Gyümölcsös gondozása. 2. kiad. Bp. 1953. Mezőgazd. Kiadó 64 old. (Mezőgazdasági kiskönyvtár. Kertészeti sorozat 2.)

Zorin F. M.: Kezdő micsuriniisták útmutatója. Segítség a természetek gyümölcsök fajtatulmányozásához és nemesítéséhez. (Ford. Mészáros Lajos.) Bp. 1950. Mezőgazd. Kiadó. 42 old.

A. D. Frolov

RÁDIÓVEVŐKÉSZÜLÉKEK SZERKESZTÉSE

Műszaki Könyvkiadó

Bizonyos fokú gyakorlattal kell rendelkeznie annak a rádióamatőrnek, aki e könyv segítségével már tökéletes rádióvevőkészüléket akar összeállítani. A szerző ugyanis csak néhány szóval taglalja a könyv megfelelő helyein az egyes áramkörök feladatait, viszont részletesen ismerteti az egyes elemeknek (ellenállások, kondenzátorok stb.) a berendezés működésére gyakorló befolyását.

A könyv nagyon jól van szerkesztve, rengeteg gyakorlati adatával és számítási módszerek ismertetésével nagy segítséget nyújt a fejlődni akaró amatőröknek. Nagy előnye az is, hogy mind az egyszerűbb, mind pedig a nagyobb igényű készülékekhez szükséges, gyakran csak pontossági előírásokban különböző elemeket külön is megadja. Az egyes részek felépítése követi a vevőkészülékben haladó, az antennából vett jelek útját. Tehát először a bemenőkör, a nagyfrekvenciás erősítés és a rezgéskeltés, majd a hangfrekvenciás erősítés, hangerőszabályozás, végül a kisegítő körök elvi felépítését és elemeit tárgyalja.

Összefoglalva mondhatjuk, hogy nagyon jó, könnyebb fajtájú szakkönyvet kaptak amatőrjeink. A könyv stílusa is világos, ábrái pedig még jobban elősegítik könnyű megértését. (Mayer László.)

Makai István: Villamosság és rádió a gyakorlatban. 1—2. rész. 3., bőv. kiad. Bp. 1952. Szikra ny. 362 old. (Népszava műszaki könyvtára.)

Remek kiállítású, nagyon jól összeállított könyv. Célját az előző igen jól jellemzi. A fényképezés elméleti és gyakorlati vonalán az elmúlt években olyan óriási volt a fejlődés, hogy egy összefoglaló szakkönyv megírása égetően szükségessé vált. A könyv minden egyes fejezete a fényképezés területén legjártasabb szerzőktől való, akik szakszerű elméleti ismeretetések mellett rengeteg gyakorlati adattal látják el mind a már fejlettebb amatőröket, mind pedig a fényképezés legmagasabb fokán működő szakembereket is.

A szerkesztők a könyvet a fényképezés folyamatainak megfelelő sorrendben hat részre osztották. Az első rész a fényvel kapcsolatos fizikai ismereteket, a máso-

dik a geometriai optikát, a fény útját a lencséken, valamint a lencserendszereket magyarázza el, felépítve a fényképezésnél használatos lencsetípusokat is. A harmadik rész a fényérzékeny réteg kémiáját, a negyedik pedig a fotoanyagok gyártását foglalja össze. Gyakorlati ismereteket nyújt az ötödik rész a fényképezőgépek, a felvétel készítése, előhívás és nagyítás területén. Végül a színes fényképezés elveivel, felépítésével és az alkalmazható rengeteg fogással ismerkedünk meg. (M. L.)

Kunfalvi Rezső: A fényképezés kis iskolája. 2. kiad. Bp. 1954, Könyvíp. Kiadó. 79 old.

Mikulin, V.: Korszerű fényképezés. Bp. 1952, Népszava. 153 old., 24 t.

Szegedi Emil: Útmutató a fotoszakkörök munkájához. 2. kiad. Bp. 1954. Művelt Nép. 123 old., 4 t. (Kultúrótthon-vezetők kézikönyvtára 21.) cmwfypógép

Seress János; Petzval József. (1807—1891.) A fényképező optika magyar származású feltalálójának mérnöki, professzori és feltalálói működése. Bp. 1954, Tankönyvkiadó. 61 old., 4 t. (Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára. Műszaki tudománytörténeti kiadványok 3.)

TARTALOM

A POLITIKAI GAZDASÁGTAN TANKÖNYVE (S. M.).....	81
HÓSI HARCOK EMLÉKEI (I. B.).....	82
MÓRICZ ZSIGMOND: Kerek Ferkó (Vargha Kálmán).....	82
TÓTH ÁRPÁD: Válogatott versei (Pók Lajos).....	83
TAKÁTS GYULA: Az emberekhez (Csanádi Ákos).....	83
CSAVCSAVADZE: Az özvegy (V. B.).....	84
PRATOLINI: Szegény szerelmesek krónikája (Illés Jenő).....	84
HOLLÓS KORVIN LAJOS: Harminc esztendő (V. P.).....	85
ERDÉLYI JÓZSEF: Csipkebokor (Halda Aliz).....	85
GEREBLYÉS LÁSZLÓ: Fölfelé (Vámosi Pál).....	86
TERSÁNSZKY J. JENŐ: A vándor (Simándi Béla).....	86
LOUIS ARAGON: A bázei harangok (Barabás Tamás).....	87
ALOIS JIRÁSEK: Régi esch mondák (Lóránd Lajos).....	87
PALOTAI BORIS: Ünnepi vacsora (László Anikó).....	88
TATAY SÁNDOR: A Simeon-ház (Hajdu Ferenc).....	88
KOVAI LŐRINC: A nagy virradat (Kádár Zsuzsa).....	89
BOLDIZSÁR IVÁN: Reggeltől reggelig (Győri György).....	89
VÉSZI ENDRE: Ketten hazafelé (Fülöp Attila).....	89
MÓRA FERENC: Egy apának négy leánya (P. L.).....	90
MÓRA FERENC: Dióbél királyfi (Vidor Pálné).....	90
A HOLNAP ELÉBE (Vihar Béla).....	91
BRÓDY SÁNDOR: Egrl diákok (G. Vészi János).....	91
VAJDA GYÖRGY: Lessing (Gera György).....	92
HERCZEG TIVADAR: A tudomány és a vallás a világ keletkezéséről (B. Gy.).....	92
IRODALOM ÉS FELELŐSSÉG (Szűcs Andor).....	93
Dr. TÓTH BÉLA: A gyermek és az irodalom (Seres József).....	94
POGÁNY Ö. GÁBOR: Magyar festészet a XIX. században (Czobor Ágnes).....	94
TERNAI: A motorkerékpár szerkezete és kezelése (Gogala László).....	95
MOHÁCSY MÁTYÁS: A házikert gyümölcsöse (Hantos László).....	95
A. D. FROLOV: Rádióvevőkészülékek szerkesztése (Mayer László).....	95
BARABÁS—GRÓH: A fényképezés kézikönyve (M. L.).....	96